

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 7 juni.

2 § Avsägelse

Talmanen meddelade att *Désirée Liljevall* (S) avsagt sig uppdraget som suppleant i EU-nämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Anmälan om kompletteringsval till EU-nämnden

Talmanen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Lars Mejern Larsson som suppleant i EU-nämnden.

Talmanen förklarade vald till

suppleant i EU-nämnden
Lars Mejern Larsson (S)

4 § Meddelande om frågestund

Talmanen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 16 juni kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsrådet Tobias Billström (M), justitieminister Beatrice Ask (M), statsrådet Gunilla Carlsson (M), statsrådet Ewa Björling (M) och statsrådet Erik Ullenhag (FP).

5 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott: 2010/11:FPM119 Kommissionens meddelande om migration KOM(2011)248 till socialförsäkringsutskottet

Gransknings- betänkande

Inledning

6 § Granskningsbetänkande

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU20
Granskningsbetänkande.

Inledning

Anf. 1 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! KU ska vara hårt men rättvist. I årets granskningsbetänkande gäller det än mer än annars. Utskottets uppgift är att bidra till att Sveriges regeringar ska fungera på samma sätt som JO bidrar till att myndigheterna fungerar. För det mesta blir vi ledamöter i utskottet överens, men det betyder inte att utskottets beslut blir mindre värda för att det ibland finns reservationer. Däremot blir de mindre värda om vi låter andra skäl än konstitutionella stå i förgrunden och avgöra våra ställningstaganden.

Jag tycker att vi har klarat balansgången bra i år. I några fall är regeringspartierna besvikna, men något annat vore att hoppas på alltför mycket.

Vi har gått igenom 28 granskningsanmälningar i utskottet. Det är framför allt våra tjänstemän som har gjort det tunga arbetet och utrett frågorna. Efter ett tag brukar det landa i att utskottet ställer frågor till regeringen. Så går det några vändor fram och tillbaka. Efter ytterligare en tid görs en mer ordentlig utredning och ett pm skrivs som underlag för utskottets ställningstagande. Det är där som utskottet får sin huvudsakliga funktion, alldeles på slutet när själva utredningen är klar. Därför tycker jag att vi tryggt kan säga att vi har ett gediget material som i grunden inte handlar om att vi har schackrat fram och tillbaka med politiska ställningstaganden. Om det finns några sådana har det skett alldeles i slutet. Även där tycker jag att vi har hanterat det hyggligt.

Det finns bara sex reservationer. Fyra av dem är från regeringspartierna, och två av dem kommer från S, MP och V.

Två anmälningar gäller den amerikanska ambassadens övervakningsverksamhet i Sverige. Det är ett av de ärenden som kom till oss i samband med Wikileakläckorna i vintras. Ärendet är bordlagt till i höst eftersom det blev ett så stort och omfattande ärende att KU för en gångs skull inte har hunnit färdigt med sitt arbete. Frågan har också varit föremål för utredning hos chefsåklagare Tomas Lindstrand men inte lett till något åtal på grund av svårigheter att få fram bevis. KU:s syfte är nu ett

annat. Det kan vara så att vi faktiskt når längre i att få fram vad som verkligen har hänt och hur regeringarnas ansvar kan se ut på den vägen.

I en handfull ärenden utmynnar utskottets granskning i någon form av kritik mot ministrarna. Den skarpaste kritiken gäller jordbruksministerns agerande i valrörelsen i höstas i den så kallade minkfrågan. Det finns också kritik mot regeringens hantering och åtgärder när man nyligen införde ett system för förhandsprövning av nya tjänster i public service.

Hård kritik utdelas också för en häpnadsväckande dålig redovisning av kostnaderna för den nordiska insatsstyrkan, den så kallade Nordic Battlegroup, till riksdagen.

I dessa ärenden och ytterligare några ska vi om en liten stund ha särskilda debatter. Därför lämnar jag dem tills vidare.

Vi har granskat hur en viktig internationell överenskommelse om skärpta gränsvärden för svavel har kommit till. Det har slutat med stora frågetecken om hur regeringen hanterar internationella överenskommelser. Avtalet i det här fallet har framförhandlats av personal från Sjöfartsverket och blev bindande från januari 2010. Det fattas dock inte något beslut av vare sig minister eller regering för att bekräfta att regeringen har ingått överenskommelsen. Avtalet finns hos en myndighet men kommer aldrig till något arkiv i Regeringskansliet och publiceras inte som det ska i publikationen *Sveriges internationella överenskommelser*.

KU menar att rutinerna måste ses över. Det gäller beredning, diarieföring och beslutsprocessen. Regeringen fattar beslut kollektivt. Det är inte okej att en enskild minister i praktiken fattar beslut genom passivitet. Särskilt viktigt blir det när Regeringskansliet i sina svar till KU säger att det är vanligt att det går till så.

Trots att KU de senaste åren vid flera tillfällen har kritiserat regeringen för att alltför många interpellationer i riksdagen blir besvarade alldeles för sent har illa blivit värre. Interpellationerna är ett av de viktigaste instrumenten för riksdagen att genomföra sitt arbete med en offentlig debatt där ministrarna måste svara. Det pågår en utvärdering av de så kallade frågeinstituten, och KU överväger att föreslå en ytterligare skärpning av reglerna för att få kontrollmakten att fungera.

I flera fall har granskningsanmälningar gällt om regeringen har genomfört direktiv eller beslut från EU. Det är en besvärlig fråga för KU att hantera. Vi granskar regeringen, och vi gör det framför allt utifrån riksdagsbeslut och grundlagen. Vi är inte ett granskningsorgan för EU. Det arbetet får kommissionen eller EU-domstolen göra. Men det är ändå inte hela sanningen. Ofta följs ett EU-direktiv av ett riksdagsbeslut, och då är det beslutet möjligt för oss att granska och följa upp. Ibland påverkar det på andra sätt som gör att KU kan bli engagerat, till exempel gäller det införandet av datadirektivet där Sverige nu får böter på grund av för sent införande. Det beror på både regeringens och riksdagens agerande. Det finns i praktiken en hel del aspekter på regeringens agerande i samband med EU-arbetet som KU kan ha synpunkter på.

Ett annat ärende med EU-dimension, där vi har valt att granska utifrån endast det svenska riksdagsbeslutet, gäller våra vargar. Hösten 2009 beslutade riksdagen om en ny politik för en livskraftig vargstam. Riksdagsbeslutet bestod av två delar. Den första delen handlar om att tillåta allmän licensjakt på varg och därmed begränsa antalet vargar i landet. Men jakten skulle kompletteras med kraftfulla åtgärder för att minska

inavel och stärka vargstammen genetiskt. Sammanlagt skulle upp till 20 vargar införlivas i den svenska vargpopulationen fram till 2014.

Den andra delen av riksdagsbeslutet är ännu inte genomförd. Jakten har pågått varje år, men nya vargar har inte kommit till genom politiska åtgärder. Några ansträngningar har gjorts, men de har inte lyckats. Senast flyttades en varg från norra Sverige längre söderut, men den tog sig tillbaka till renskötselområdet och sköts därefter. Än så länge kan man säga att den nya vargpolitiken har bidragit till att vargstammen har blivit mindre och har större genetiska problem.

Jag tycker att regeringen borde ha säkrat frågan om genetiken innan man införde en årlig avskjutning av varg. Men vi måste avvakta ytterligare något år innan KU kan säga om riksdagsbeslutet genomfördes eller inte. I propositionen och i riksdagsbeslutet fanns också skrivningar som talar för att jakten borde ha varit mer inriktad på individer med tydliga inavelsproblem.

Jag tycker att det är alldeles tydligt att miljöministern och regeringen misskött vargfrågan. Men det är en politisk bedömning som jag och andra kan ha, så kritiken bör komma från annat håll än från KU formellt sett. Rent konstitutionellt är det ännu för tidigt att säga om regeringen inte har genomfört det riksdagsbeslut som granskningen har behandlat. Men om ett par år kan det mycket väl vara dags för en ny behandling.

Det finns en rad internationella konventioner där Sverige har förbundit sig att agera och samarbeta i frågor om miljöskydd och speciellt dumpning av miljöfarligt avfall i havet. Det är bland annat Londonkonventionen som följdes av Londonprotokollet och den så kallade Helsingforskonventionen. Dessutom har Sverige ratificerat FN:s havsrättskonvention. Det här ärendet som KU har fått hand om började med en rapport i *Uppdrag granskning*, ett reportage som fått fram oroande uppgifter om dumpning i Östersjön.

Vi vet sedan länge att det finns gott om dumpade vapen och kemikalier från första och andra världskriget. Nu cirkulerar nya uppgifter om olika typer av giftigt och farligt avfall. Vi har nu granskat om regeringen de senaste åren har haft information om dumpning som är så trovärdig och exakt att den borde ha agerat på ett annat sätt. Det är möjligt att det är så fortfarande, men vi har inte kunnat klarlägga den saken. KU har bland annat fått information och handlingar från Försvarsmakten, men Försvarsmaktens bedömning är att tillförlitligheten i uppgifterna är låg och de exakta lokaliseringarna inte så goda.

Ett annat intressant och viktigt granskningsärende gäller rätten att få fast telefonförbindelse till bostaden. Här finns både EU-direktiv och svensk lagstiftning som tydligt ger människor rättigheter i frågan. Men många är ändå oroliga. De fasta näten plockas nu bort på många håll, och ersättningen är inte alltid så bra. Ett problem är att inget företag i dag är ansvarigt för att upprätthålla och säkra de rättigheter som återfinns i LEK, lagen om elektronisk kommunikation. Post- och telestyrelsen pekade ut Telia för några år sedan, men Telia lyckades slippa ansvaret genom att vända sig till domstol, som ansåg att PTS gjort fel, av konkurrensskäl. Lagen talar om att telefon ska erbjudas ”var och en som begär det”, men i sina direktiv till PTS avgränsar regeringen uppgiften till abonnenter som haft tillgång till men nu saknar telefon. Det är inte riktigt samma sak.

Här, menar jag, finns en växande konflikt och ett samhällsproblem. Men regeringen å andra sidan hävdar att marknaden ska klara av detta och att ingen har drabbats än så länge. Därför krävs antagligen ett antal domstolsavgöranden innan det går att göra en mer objektiv utvärdering av läget rent sakligt sett. Jag vill därför uppmana människor som känner sig drabbade av att den fasta telefonen försvunnit eller att de inte får någon fast telefon när de flyttar till landsbygden att kräva sina rättigheter.

I övrigt kommer vi att ta de områden där det finns reservationer och lite olika synpunkter i särskilda debatter som kommer senare under dagen.

Jag yrkar därför på godkännande av utskottets anmälan i betänkandet med undantag av anmälan i två reservationer. Jag har inte numret på dem nu, utan jag får återkomma.

Anf. 2 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S):

Herr talman! Enligt regeringsformen ska vi i konstitutionsutskottet granska regeringen. Det betänkande som vi nu presenterar är ett av få som ett riksdagsutskott enligt grundlagen är tvunget att presentera. Men det känns verkligen inte som ett tvång – tvärtom, skulle jag vilja säga. För mig som veteran i riksdagen men nybörjare i utskottet känns det snarare en smula högtidligt.

Uppgiften går ut på att så objektivt som möjligt granska regeringens tjänsteutövning, men i detta finns ett klart dilemma. Samtidigt som vi ska göra en juridisk bedömning av olika ageranden i förhållande till lagar, föreskrifter och utarbetad praxis är vi alla i utskottet politiker, vana vid att göra politiska bedömningar. En del av lösningen är att inse att juridik inte är en exakt vetenskap utan föremål för olika tolkningar. I detta arbete känner jag redan att den sakkunskap och den erfarenhet som finns hos KU:s kansli är till stor nytta och hjälp.

Jag vill här i inledningen passa på att anmäla att i de ärenden som rör den tidigare socialdemokratiska regeringen har inte jag deltagit eftersom jag själv satt i den regeringen.

Herr talman! Under förra mandatperioden hade vi en majoritetsregering. Det satte sin prägel även på arbetet i konstitutionsutskottet. Jag har kunnat se det när jag gått tillbaka och tittat i de beslut som fattades då men också i anföranden från mina partivänner som då var med i utskottet. De uppfattade då att det fanns en stark iver från den dåvarande majoriteten att värna om sina ministrar många gånger mer än vad vi bedömde var konstitutionellt viktigt.

Nu är situationen annorlunda. Denna mandatperiod saknar regeringspartierna majoritet i utskottet, vilket gjort dem mer villiga att resonera och diskutera vad som kan vara lämpligt eller inte ur konstitutionell synpunkt. Den korta tid jag varit med i utskottet tycker jag att diskussionerna har varit väldigt bra under denna period. Vi har kommit fram till många samförståndslösningar, vilket jag tycker är viktigt i ett utskott, inte minst konstitutionsutskottet.

Detta är till gagn för alla. Vårt uppdrag att kontrollera regeringen får inte reduceras till att bli ett redskap för makten. KU får inte bli en filial till regeringen. I stället ska vi vårda den 200-åriga historien av granskande och självständiga ledamöter som vågat stå upp för det uppdrag de haft även när det har varit obekvämt.

I år har vi haft 28 granskningsärenden baserade på lika många anmälningar. Ett ärende om olovlig underrättelseverksamhet på svensk mark är inte färdigbehandlat, utan utskottet återkommer vid ett senare tillfälle till kammaren med sitt betänkande.

Det finns sex ärenden där vi socialdemokrater i en majoritet i utskottet kunnat konstatera rejäla brister hos regeringen. Det nya jämfört med förra mandatperioden är att även regeringspartiernas företrädare i konstitutionsutskottet denna gång lämnat reservationer. Till de ärenden där reservationer återfinns återkommer vi senare i debatten.

Några av de ärenden där vi är helt överens i utskottet förtjänar dock ett omnämnande i denna inledning. Det handlar om tre ärenden: hur regeringen tecknar internationellt bindande avtal, sena svar på interpellationer och jordbruksministerns styrning av Jordbruksverket.

En av anmälningarna handlar om hur regeringen ingår för Sverige folkrättsligt bindande internationella avtal. Här har vår granskning visat på stora formella brister i de fall vi tittat på. Regeringsbeslut saknas, dokumentation saknas, konsekvensanalyser saknas och publicering av avtalet saknas. Hela hanteringen, med förra statsrådet Åsa Torstensson som ansvarig, har lett fram till att regeringen har ingått ett bindande internationellt avtal utan att ett enda beslut fattats. Ett enda papper om avtalet finns på Regeringskansliet, och utan att avtalets existens har offentliggjorts.

Den som frågar Regeringskansliet om detta avtal som regeringen ingått kan alltså inte ens få reda på att det existerar. En sådan ordning kan vi inte ha under några omständigheter. Om regeringen ingår avtal som är bindande för svenska medborgare måste folket självklart kunna få kännedom om detta genom att fråga sin regering.

Därför har vi socialdemokrater presenterat ett åttapunktsprogram för hur avtalsslutande ska gå till så att det blir korrekt ur formell synpunkt. Programmet tar sikte på att de avtal som regeringen ingår måste vara beslutade, väl dokumenterade och lätt tillgängliga för alla som vill ta del av dem.

Sena interpellationssvar har länge varit ett problem. I samband med 2001 års granskning uttalade utskottet följande:

”Riksdagsledamöternas möjlighet att framställa interpellationer till statsråd, enligt 12 kap. 5 § regeringsformen, är en del av kontrollmakten som ger riksdagens ledamöter insyn i regeringens politiska arbete.

Huvudregeln enligt riksdagsordningen är att en interpellation skall besvaras inom två veckor från det att den ingetts. Utskottet kan konstatera att bestämmelsen åsidosätts i fråga om mer än hälften av alla interpellationer. Utskottet anser att detta är anmärkningsvärt samt att regeringen inte kan undgå kritik för detta.”

I samband med årets granskning har vi kunnat konstatera att situationen kraftigt försämrats. Interpellationer ska besvaras inom 14 dagar. Under förra riksdagsåret var det bara 38 procent av interpellationerna som blev besvarade i rätt tid. Mer än var fjärde interpellation var obesvarad en månad efter att den hade lämnats in.

Några statsråd, till exempel Maud Olofsson, är så ofta försenade att det närmast verkar vara satt i system. Detta är givetvis djupt otillfredsställande och en av orsakerna till att konstitutionsutskottet har tagit initiativ till att närmare studera hur interpellationsinstrumentet ska kunna

utvecklas så att det bättre fyller sin funktion som en del av riksdagens kontrollmakt.

Men det viktigaste just nu är att regeringen förstår att interpellationer är en del av kontrollmakten och därför bör behandlas med större respekt och vördnad än vad som sker i dag.

Det fanns en upprördhet år 2001 över vad som hände då. Inriktningen var att det skulle bli en förbättring. Därför är det med viss besvikelse man kan konstatera att situationen har ytterligare försämrats tio år där-
efter. Det kan inte vara acceptabelt ur riksdagens synpunkt. Detta måste regeringen ta på största allvar – det är min bestämda uppfattning.

Statsrådet Eskil Erlandsson hade hösten 2010 ett möte med bland annat Jordbruksverket i samband med avslöjanden om vanvård av minkar. Direkt efter mötet och under lång tid framöver hävdade statsrådet vid flera tillfällen, bland annat i riksdagen, att mötet hade resulterat i att han hade gett ett uppdrag till Jordbruksverket. Denna uppgift har han dementerat i samband med vår granskning. Han hävdar i stället att något sådant uppdrag aldrig givits.

Den granskning som genomförts ger oss ingen möjlighet att kunna konstatera vid vilket tillfälle korrekta uppgifter har lämnats av Eskil Erlandsson – i direkt anslutning till mötet eller senare i samband med utskottets granskning. Ett statsråd ansvarar alltid för sina uttalanden och därmed även för att de uppgifter som han eller hon förmedlar är korrekta.

Att ansvarigt statsråd under en lång tidsperiod och vid ett flertal tillfällen, bland annat i svar på frågor från riksdagsledamöter, sprider en uppgift som han nu hävdar saknar grund är anmärkningsvärt, anser vi. Statsrådet har heller inte kunnat ge någon rimlig förklaring till vad som har orsakat hans dubbla budskap.

Ytterligare besvärande tycker jag det är att detta skedde i samband med eller i nära anslutning till en valrörelse. Det är lätt att dra slutsatsen – utan att kunna konstatera det – att det var ett sätt att visa potential och politisk vilja i samband med en besvärlig fråga, när man snart skulle utsättas för väljarnas bedömning. Det tycker jag försvårar situationen ytterligare, jämfört med om det hade skett under en mer neutral period.

Svenska folket måste kunna lita på att den information som statsråd lämnar om olika sakförhållanden stämmer. Speciellt allvarligt är det när ett och samma statsråd vid upprepade tillfällen under flera månader sprider en bild av vad som har förevarit och sedan helt tar avstånd från det. Det sänker trovärdigheten inte bara hos det enskilda statsrådet utan hos hela regeringen och dessutom hos regeringen som institution. Jag utgår från att statsministern vidtar åtgärder för att se till att denna typ av beteende hos hans statsråd inte upprepas.

Anf. 3 PER BILL (M):

Herr talman! Detta är femte gången jag som vice ordförande har det stora nöjet att debattera vårgranskningen, som vi enligt regeringsformens 13 kap. 1 § ska göra, då KU granskar statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

Jag vill inleda med att sedanvanligt tacka KU:s kansli för det utomordentligt fina jobb de har gjort. Det finns nästan 900 sidor text för att vi ska kunna fatta så kloka beslut som möjligt. Det handlar om utredningar, protokoll från utfrågningar och våra bedömningar.

Prot. 2010/11:114
13 juni

Gransknings-
betänkande

Inledning

Herr talman! Det har som vanligt varit en intressant och, tror jag, på många sätt givande granskning. Många av ärendena är visserligen ganska små, men även i små ärenden kan man hitta saker som långsiktigt bidrar till att regeringsärendena handläggs bättre i framtiden.

Jag kan också konstatera att vi har färre anmälningar än vanligt. Kanske beror det på att vi under några år delvis har kritiserat riktigt dåliga KU-anmälningar, eftersom sådana tenderar att svärta ned KU lite grann, även om det inte är vårt fel hur anmälningarna ser ut.

Jag kan konstatera att lägstanivån på KU-anmälningar den här gången är bättre än vanligt och att vi har bara 28 ärenden, när vi ibland har haft nästan 50. Det är bra.

Något annat som också är bra och som både ordföranden och Sven-Erik Österberg har varit inne på är att vi den här gången har ganska få reservationer. Det är sex, fyra från Alliansen och två från de rödgröna och Sverigedemokraterna. Det är med andra ord dubbelt så vanligt att Sverigedemokraterna lutar sig mot de rödgröna, men det statistiska underlaget är litet, så vi får väl vänta några år innan vi gör några säkra bedömningar om det finns någon statistisk sannolikhet i detta.

Herr talman! Jag anmäler härmed, enligt 13 kap. 2 § regeringsformen, för riksdagen resultatet av den i detta betänkande redovisade granskningen.

Trots att vi har fyra reservationer i betänkandet yrkar jag inte på godkännande av anmälan i dem, eftersom jag tillhör den skola av KU-personer som tycker att det är KU:s roll att granska regeringen och att det inte sedan ska överprövas av kammaren. Därför tycker jag att det mest korrekta är att lägga detta på kammarens bord men inte ta några voteringar.

Herr talman! Alliansens utgångspunkter under de fem år jag har varit med har varit att vara objektiva i vår granskning, att vara konstitutionellt stringenta, att försöka se till att KU:s integritet som kontrollorgan stärks och framför allt ha en normprövning som syftar till att regeringsärendena sett över tid ska bli bättre och bättre.

Vi är lite grann av "den gode revisorn". Jag vet att flera av rättscheferna i regeringen har sagt: Det känns som om de allihop på sitt tjänsterum hade en skylt där det står: "KU ser er". Det tycker jag är en bra sinnebild för en rättschef på ett departement hos regeringen, att ha den lilla sinnebilden framför sig.

Herr talman! Det finns ett antal ärenden som vi ska debattera i dag. Dem tänker jag inte gå in på, för Lars Elinderson kommer att prata om den nordiska snabbinsatsstyrkan, Cecilia Brinck, Karin Granbom Ellison och Tuve Skånberg kommer att prata om förhandsprövning av nya programtjänster, Kajsa Lunderquist, Per-Ingvar Johnsson och Tuve Skånberg kommer att debattera näringsministerns blogg hos Tillväxtverket, Karl Sigfrid kommer att diskutera statsråds roll i marknadsföring av havsövervakningssystem till Libyen, Andreas Norlén, Karin Granbom Ellison och Tuve Skånberg kommer att debattera huruvida det har varit några försök att påverka programinnehållet i Sveriges Television, Ann-Britt Åsebol, Per-Ingvar Johnsson och Tuve Skånberg kommer att debattera jordbruksministerns styrning av Jordbruksverket, och sist men inte minst kommer Kajsa Lunderquist att debattera kulturministerns uttalande i ett brev till Svenska Filminstitutet.

Herr talman! Tre av de här anmälningarna har en ganska tydlig grund i viktiga och intressanta mediehändelser.

Det första gäller, som ordföranden var inne på, eventuell dumpning av radioaktivt avfall i Östersjön. Det andra handlar om informella informationsutbyten med USA. Det tredje handlar om den amerikanska ambassadens övervakning av svenska medborgare.

När det gäller dumpning av kemiska vapen och radioaktivt avfall i Östersjön är vårt jobb, precis som herr ordföranden var inne på, att se om de regeringar som har fått information om detta har vidtagit den typ av aktioner som är lämpliga med anledning av informationen och trovärdigheten i informationen. Ett enigt utskott har konstaterat att ingen av de berörda regeringarna har underlåtit att agera i enlighet med de svenska folkrättsliga förpliktelserna och att man har gjort det man skulle göra med tanke på hur informationen sett ut.

Likadant är det när det gäller det informella informationsutbytet med USA. Där har ingenting framkommit i granskningen som tyder på att ett informationsutbyte har skett i strid med gällande regler – tvärtom.

Precis som herr ordföranden påpekade har vi två snarlika ärenden som handlar om regeringens agerande i fråga om den amerikanska ambassadens övervakning av svenska medborgare. Där kan vi konstatera att vi inte har hunnit med. Vi har en hel del material som vi kommer att behöva titta lite närmare på också ur sekretessynpunkt. Därför har vi inte hunnit med detta ärende, utan det får ske vid ett senare tillfälle.

Herr talman! Vi kommer nu att under några timmar gå igenom flera av de ärenden där det finns reservationer. Men allra sist skulle jag ändå vilja säga några ord om svavelutsläppen i Östersjön, det vill säga ärende G 3. Där kan man konstatera att statsrådet Åsa Torstensson har följt gängse praxis i sin tjänsteutövning. Däremot kan man väl säga att den, när vi tittar på hur gängse praxis ser ut i dag, stämmer ganska dåligt med de krav som vi över alla blockgränser tycker är fullständigt naturliga när det gäller öppenhet och spårbarhet. Här hoppas jag verkligen att det kommer att ske förbättringar i regelverket på grund av den granskning som vi har gjort.

Med samma besvikelse som Sven-Erik Österberg säger jag att det är dags att bryta trenden när det gäller att interpellationer besvaras senare och senare. Det är större och större dröjsmål. Vi har en utredning inom KU som tittar över detta. Det är möjligt att det finns några viktiga saker som vi kan komma fram till där. Men det är viktigt, herr talman, att de möjligheter som finns för riksdagen att kontrollera regeringen faktiskt efterlevs. Jag ser fram emot en tydlig förbättring på detta område.

Anf. 4 KARIN GRANBOM ELLISON (FP):

Herr talman! Framför oss finns resultatet av KU:s granskning 2011. Granskningen har varit gedigen och noggrann och finns samlad i riksdagens mest omfattande betänkande. Två av tre delar består just av material för att komma fram till slutsatserna, presenterade i del 1.

Öppna utfrågningar har hållits under april, och betänkandet offentliggjordes för ungefär två veckor sedan. Presskonferensen var välbesökt. Det tyder på att granskningen intresserar allmänheten. Det är glädjande. Eftersom medierna brukar ge mycket uppmärksamhet åt tillfällen då partierna skiljer sig åt kan det vara värt att nämna att den logiken inte

gäller frågorna i konstitutionsutskottet. I stället får KU störst tyngd och genomslag när partierna enas. I ett flertal granskningsärenden har utskottet varit enigt. Det gäller både i granskningar där vi påpekar brister och vid anmälningar som inte genererar uttalanden.

En reflexion är att medierna rapporterar när KU påpekar att någon har gjort fel. Det verkar ligga på utskottets egen lott att göra känt resultatet av anmälningar som genererat stora medieuppslag men inga dramatiska slutsatser vid närmare påseende. Granskningen om informella informationsutbyten med USA, som gjordes i kölvattnet av Wikileaks, var just ett sådant ämne. Det genererade mycket uppmärksamhet och spekulationer, men när konstitutionsutskottet nu kommit fram till att rutinerna vid Justitiedepartementet varit normala, att regelverket följts och det därmed inte finns något att anmärka på har det inte skrivits många rader. Talet om dubbelspel från regeringens och tjänstemännens sida kan inte sägas ligga till grund för mer än en ökad försäljning av kvällspressens lösnummer.

Inte heller brukar det bli rubriker när KU påpekar att personlighetslösa rutiner behöver ändras. På sikt kan dessa påpekanden vara bland de mest betydelsefulla för att upprätthålla en god maktutövning och en positiv utveckling av demokratin.

Granskningen om svavelutsläpp i Östersjön, som flera före mig har nämnt, är just ett sådant ärende som sköts enligt gängse rutiner men där utskottet menar att handläggningen måste ses över. Det kan vara så att det ärende som vi tittat på endast är ett av flera ärenden som inte handläggs tillfredsställande. KU har därför planer på fortsatt granskning under hösten av hur internationella avtal ingås, liksom hur dokumentation och diarieföring kan bli bättre.

Ett annat område där vi ser att rutiner i Regeringskansliet måste förbättras gäller svar på interpellationer. Interpellationer är ett viktigt sätt för riksdagen att granska och samtala med regeringen. Över 60 procent av interpellationerna under förra riksmötet besvarades för sent. Utvecklingen har gått i fel riktning. Liksom talare före mig anser jag att den trenden måste brytas. Det pågår en utvärdering av riksdagens frågeinstitut. Några av oss som sitter här i kammaren i dag är med i utredningens referensgrupp. När utredningen, utvärderingen, är klar får vi se vilka åtgärder som behöver vidtas. Helt klart är att Regeringskansliet måste fundera över vad de kan göra för att komma till rätta med denna situation.

26 granskningar har behandlats. Betänkandet är fylligt och talar till stora delar för sig självt. KU:s uppgift är att kontrollera om regeringen följt lagar, regler och vedertagen praxis. Där KU påtalar tydliga rättsliga brister och ger rekommendationer förväntar vi oss förändringar.

Som företrädare för ett regeringsparti, Folkpartiet, kan jag konstatera att ingen av de tre anmälningar som gäller folktopistiska statsråd har fått gehör av utskottet. Det finns dock en reservation i det ärende som gäller fråga om försök till påverkan av programinnehåll i SVT. Den diskussionen återkommer jag till senare under dagen. Likaså tänkte jag återkomma om förhandsprövningen av nya programtjänster inom public service, där vi i Alliansen har en reservation.

Med detta sagt ställer jag mig bakom anmälan av KU:s granskningsbetänkande till riksdagens kammare som gjorts tidigare.

Herr talman! I helgen för två veckor sedan fick de som läste på SVT:s text-tv och lyssnade på morgonradion intryck av att anmälarna av jordbruksministern och av tidigare infrastrukturministern skulle ha fått rätt i konstitutionsutskottet. Det som framgick var att vid konstitutionsutskottets sammanträde två dagar senare skulle de, enligt vad man kunde läsa och höra, bli prickade för ministerstyre respektive bristfällig beredning av beslut.

Detta var en felaktig beskrivning av de enhälliga beslutsförslagen som fanns inför konstitutionsutskottets slutjusteringssammanträde. Det är även en felaktig redovisning av vad som blev konstitutionsutskottets enhälliga beslut i dessa ärenden.

Besluten gäller konstitutionsutskottets granskning av jordbrukbruksministerns styrning av Jordbruksverket när det gäller djurskyddskontroll av minkfarnar respektive tidigare infrastrukturministerns beredning av ett internationellt avtal om minskade svavelhalter i bränsle för fartyg på Östersjön.

Vid konstitutionsutskottets presskonferens den dag vi hade slutjustering upprepade Sven-Erik Österberg, den socialdemokratiska grupplederen i KU, samma felaktiga uppgift, det vill säga att jordbruksminister Eskil Erlandsson av konstitutionsutskottet ska ha blivit fälld för ministerstyre.

I ett pressmeddelande från en politisk sekreterare som arbetar med KU-frågor för Socialdemokraterna kunde vi också läsa att den tidigare infrastrukturministern Åsa Torstensson blivit prickad av konstitutionsutskottet för bristfällig beredning av ärendet om minskning av svavelutsläpp.

De riksdagsledamöter från Miljöpartiet och Socialdemokraterna som gjorde anmälningarna till konstitutionsutskottet påstod att det var fråga om ministerstyre och bristande beredning. Men den som läser på i konstitutionsutskottets beslut kan läsa att Eskil Erlandsson *inte* fällts för ministerstyre och att ingen kritik riktas mot Åsa Torstensson för brister i beredningen av ärendet när det gällde det internationella sjöfartsavtalet. Det är dessutom enhälliga beslut som har tagits i KU. Socialdemokraterna och miljöpartisterna i utskottet har inte ens föreslagit att de två ministrarna i dessa avseenden skulle bli prickade.

Jag påstår inte att ministrarna helt undgått synpunkter och kritik från KU när det gäller hanteringen av dessa ärenden. Men det handlar inte om ministerstyre eller om brister i beredningen, som det påstås i de uppgifter som medierna fått och publicerat, utan om att ange källan i tron att uppgifterna var korrekta.

Det framstår som lätt att konstatera vilka det är som läckt ut de felaktiga uppgifterna om konstitutionsutskottets granskningsarbete. Det är dåligt för konstitutionsutskottets anseende att interna uppgifter lämnas ut. När uppgifterna dessutom är felaktiga tär det naturligtvis på uppgiftslämnarens trovärdighet. De som lämnat ut de felaktiga uppgifterna till medierna får förhoppningsvis inte sina uppgifter publicerade nästa gång de skickar ut ett pressmeddelande.

För politikens anseende är det naturligtvis viktigt både att vi är pålästa och trovärdiga. För mediernas trovärdighet är det, som jag ser det, viktigt att inte sprida felaktiga uppgifter vidare, särskilt i sådana fall där

de inte anger källan. I det här fallet var det inte möjligt att kontrollera om uppgifterna var korrekta, eftersom det var ett internt arbetsmaterial som skulle bli offentligt först några dagar senare.

Jag återkommer i de särskilda ärendena till Jordbruksverkets granskning av minkfarmarna och till det internationella avtalet om minskade svavelutsläpp i Östersjön.

Herr talman! Jag vill här i min inledning kommentera ytterligare två granskningsärenden där berörda ministrar varit på utfrågning hos konstitutionsutskottet under våren. Det ena gäller anmälan mot miljöminister Andreas Carlgren i frågan om bevarande och förstärkning av den svenska vargstammen. Det andra gäller anmälan mot tidigare infrastrukturministern Åsa Torstensson och nuvarande IT-ministern Anna-Karin Hatt i frågan om möjlighet till tillgång till telefon enligt svensk lag.

I båda dessa ärenden har konstitutionsutskottet funnit att det saknas grund för den kritik som riktas mot dessa tre ministrar i anmälningarna. Granskningen leder därför inte till några uttalanden från konstitutionsutskottet. Det har vi varit helt eniga om i KU. Av debatten i riksdagen i de här frågorna har man dock kunnat få intryck av något helt annat. Men konstitutionsutskottet konstaterar alltså att ministrarna har följt de beslut som riksdagen har fattat.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag betona att konstitutionsutskottets arbete med granskning av regeringen och statsråden är viktigt. Det är därför väldigt trist när arbetet skadas av att felaktiga uppgifter, som jag uppfattar det, av politisk-taktiska skäl läcks till medierna för att skada några ministrars anseende. Är det någon som skadar sitt anseende är det rimligen den som lämnar dessa felaktiga uppgifter. Det är min förhoppning att vi vid nästa års granskning ska slippa de här tråkigheterna.

Anf. 6 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag begärde replik i den här diskussionen, eftersom Per-Ingvar Johnsson valde att ta huvuddelen av sitt anförande till att prata om frågor som vi har bestämt att vi ska prata om senare. Men då får jag väl ändå svara på det nu.

Det jag tänkte svara på var det som gällde Eskil Erlandsson och hans och Jordbruksdepartementets agerande. Per-Ingvar Johnsson säger att vi, bland annat Sven-Erik Österberg, har uttryckt oss fel och att det varit felaktiga uppgifter i medierna. Men den som har uttryckt sig fel och gett felaktiga uppgifter i medierna framför allt och mer än någon annan är just Eskil Erlandsson. I valrörelsen i höstas sade han uttryckligen att han gett i uppdrag till Jordbruksverket att göra saker som han nu senare tar avstånd från.

Inte bara då – vid flera tillfällen inför riksdagen har han sagt samma saker. Om de uppgifter han lämnat hade stämt innebär det en form av ministerstyre som vi inte har i Sverige. Regeringen tar kollektiva beslut, men Eskil Erlandsson har inför riksdagen och offentligt till allmänheten och i medierna uppgett att han personligen har gett uppdrag till Jordbruksverket. Genom detta har han verkat handlingskraftig och duktig; det var bara några dagar kvar till valet.

Det har till och med stått på Jordbruksverkets hemsida om det uppdrag Eskil Erlandsson gett dem. Men nu, sent omsider inför konstitutionsutskottet, har han tagit tillbaka detta. Jag tycker att Per-Ingvar John-

son kunde ha pratat om hur uppenbart tydligt och felaktigt Eskil Erlandsson har betett sig i stället för att försöka försvara ett sådant löjligt dåligt agerande.

Anf. 7 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik:

Herr talman! Jag hade för avsikt att återkomma när det gäller ytterligare delar.

Jag sade att Eskil Erlandsson inte har undgått kritik när det gäller detta, men det som har påståtts, det vill säga att han av konstitutionsutskottet skulle ha blivit fälld för ministerstyre enligt medieuppgifter som kom ut några dagar innan vi hade slutjustering, det är en felaktig uppgift.

Det är ju så att Eskil Erlandsson i ett uppdrag som regeringen hade fattat beslut om och som hade börjat verkställas redan i april 2010 hade inlett granskningen av minkfarmarna. Sedan inträffade detta med Djurrättsalliansens agerande, och i samband med det lyfte Eskil Erlandsson fram det här uppdraget. Det fanns felaktigheter i hur det var uttryckt, men konstitutionsutskottet har konstaterat att det inte var fråga om ministerstyre. Det var dock felaktigheter i notisen.

Anf. 8 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Vad konstitutionsutskottet har konstaterat är först och främst att om det som hände i valrörelsen och det som ministern senare sade till riksdagen hade varit rätt hade det varit ministerstyre.

Men nu har ministern sent omsider tagit tillbaka det. Därför skriver vi i stället så här: Allmänheten och riksdagen har givits en felaktig uppfattning om vad som förevarit. Utskottet anser att tydliga fel har begåtts och förutsätter att det inträffade inte kommer att upprepas.

Vi har valt att tro på det som ministern säger nu, sent. Vi kunde också ha valt att tro på det som han sade tidigare och sagt att han ljuger – eller säger att han har gjort felaktigheter – nu. Då hade utskottet kommit fram till att det var ministerstyre.

Men vi har valt att tro på det senare. Därigenom säger vi bara att det som har varit tidigare har varit felaktiga uppgifter. Vad som i grunden har förekommit vet vi egentligen inte, utan vi har valt att tro på en av två versioner och varit hyggliga i den meningen.

Jag tycker att det är märkligt att då anklaga bland andra Sven-Erik här för att komma med felaktiga uppgifter. Den som har kommit med felaktiga uppgifter är ministern själv. KU har talat om att det tydligt har skett på ett felaktigt sätt. Vi har ändå varit hyggliga och inte drivit saken till sin spets när ministern gång på gång tidigare har hävdat att han har gett uppdrag till Jordbruksverket, vilket han nu har tagit tillbaka.

Anf. 9 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik:

Herr talman! Jag delar den uppfattning som KU har gett till känna – att det finns anledning att rikta kritik mot den notis som var införd. Jag har ingen annan uppfattning i detta.

Men det som klart framgår i det enhälliga beslut som vi har fattat är att vi har kommit fram till att det inte är ministerstyre. Det är det som har påståtts från oppositionen skulle vara fallet, men så är det inte enligt KU:s enhälliga beslut.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

Inledning

Anf. 10 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik:

Herr talman! När jag lyssnar noga på Per-Ingvar Johnssons huvudanförande tycker jag att han framstår mer som en försvarsadvokat för sina ministrar i regeringen än en granskande ledamot av konstitutionsutskottet. Inte med ett ord nämnde Per-Ingvar Johnsson de anmärkningar som KU gemensamt har gjort på en rad punkter.

Jag vill bara klarlägga att jag lägger mig vinn om att vara en absolut ärlig riksdagsledamot i de ärenden vi har. Om det någonstans har framkommit att jag skulle ha påstått att konstitutionsutskottet har gett en anmärkning – prickning finns ju inte i KU över huvud taget – om att det skulle ha varit ministerstyre är jag den förste att skriva under på att så har inte KU gjort. Det är en felaktig uppgift.

Däremot är detta, precis som Peter Eriksson har sagt, kanske det mest allvarliga fall vi har i år. Oavsett vilken version man väljer kan man säga att det finns anledning till ganska stark kritik av jordbruksministern. Om han skulle ha gett den order som han påstod att han har gjort därför att han ville visa att han hade en stark potential i valrörelsen och var handlingskraftig i en känslig fråga för representanter som har företrädde i just det område där det förekommer mycket minkverksamhet skulle det vara allvarligt i sig. Nu var det inte så. Han har inte gett uppdraget. Det är den version som KU har gått på. Det har varit felaktig information som har spridits om vad jordbruksministern faktiskt har gjort, och där finns det skäl att vara kritisk.

Jag hoppas att Per-Ingvar Johnsson understryker mer ordentligt att han står bakom den enighet som har funnits om att det finns all anledning att ge stark kritik till jordbruksministern för det sätt som han har agerat i den enskilda frågan. Det ska inte suddas ut genom att det i princip låter som när man lyssnar på Per-Ingvar Johnssons huvudanförande – att han försöker försvara jordbruksministern och hans agerande.

Anf. 11 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik:

Herr talman! Det jag konstaterade vid konstitutionsutskottets presskonferens var att Sven-Erik Österberg påstod att Eskil Erlandsson av KU hade blivit fälld för ministerstyre. Jag är tacksam om Sven-Erik Österberg nu tar tillbaka denna uppgift.

Men visst – jag delar den kritik som har framförts i ärendet. Vi är eniga om detta, så det är helt naturligt. Jag står bakom detta, och jag ska återkomma i själva ärendet och mer kommentera frågan om innehållet i kritiken.

Anf. 12 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag står bakom det som konstitutionsutskottet enhälligt har sagt; man ger en anmärkning till jordbruksministern därför att han har påstått någonting som sedan inte visade sig vara sant.

I det här fallet är det inte ministerstyre. Om det finns en annan uppgift om detta står jag absolut inte för den delen, för det är inte vad KU har sagt. Där är vi helt överens, Per-Ingvar Johnsson. Om den uppgiften har figurerat är den felaktig.

Anf. 13 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik:

Herr talman! Jag är tacksam över att Sven-Erik Österberg har tagit tillbaka uppgiften om att det var ministerstyre.

Prot. 2010/11:114

13 juni

*Gransknings-
betänkande*

Inledning

Anf. 14 JONAS ÅKERLUND (SD):

Herr talman! Jag yrkar på godkännande av utskottets anmälan.

Som nybörjare i utskottet har jag egentligen ingenting annat att jämföra med än mina förväntningar. Det saknas inte dokumentation från tidigare granskningar, men det är inte säkert att den är helt relevant för det utskott som vi har i dag, och det självupplevda är någonting helt annat.

Under arbetets gång med att ta fram betänkandet har jag blivit mycket imponerad. Jag hade förväntat mig att utskottet skulle fungera bra och att kansliet skulle fungera bra. Men ett så här gediget och högkvalitativt arbete var över mina förväntningar. Det gäller särskilt samspelet under beredningens gång mellan ledamöterna och kanslipersonalen. Det märks att KU är ett smycke som ganska många har filat på ganska länge. Rutinerna sitter i väggen, minst sagt.

En av de saker som har varit glädjande är att avståndet till rollen som åklagare respektive försvarsadvokat har varit ganska långt. Det ligger i sakens natur att det finns ett inslag av ett mer eller mindre försonligt sätt att se på saker och ting och ett kanske mer kritiskt. Det hör till. Vi är politiker, och vi representerar olika uppfattningar. Men i huvudsak är det sakfrågan i relation till den konstitution vi har att bevaka som har varit vägledande. Det vore ganska tråkigt om dagens debatt skulle visa att det var någonting helt annat vi höll på med.

Herr talman! Jag yrkar alltså på godkännande av utskottets anmälan.

Anf. 15 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Detta känns spännande, tycker jag. Det är min första heldagsdebatt om konstitutionsutskottets granskningsbetänkande. Det är spännande och nervöst.

När jag blev invald i höstas var inte KU det utskott som jag trodde att jag skulle hamna i. Jag blev både förvånad och ganska hedrad av att få frågan ifall jag kunde tänka mig att sitta i konstitutionsutskottet. Som flera tidigare har påpekat är konstitutionsutskottet ett viktigt utskott med ett mycket viktigt uppdrag.

Jag vill här passa på att tacka kansliet för det fantastiska arbete som de har gjort, som har hjälpt mig mycket. För jag tycker att det här är jättesvårt, men mycket spännande och roligt. Men så är jag också en sådan person som kan grotta ned mig i partistadgar och tycka att det är riktigt spännande och intressant.

Nåväl – det svåraste är att skilja på politik och form i sammanhanget. Vår uppgift är att granska hur regeringsärendena har handlagts och hur enskilda ministrar har skött sin tjänsteutövning. Man skulle kunna tycka att regelverket ser ut på ett sätt, och då kan det inte vara möjligt att komma fram till något mer än ett rätt sätt.

Men det görs alltid en bedömning och en värdering i förhållande till regelverk, och på samma sätt som olika domstolar kommer fram till olika slutsatser kommer också vi ibland fram till olika ståndpunkter.

Inför denna debatt tittade jag lite grann på debatten från förra året. Då nämndes det flera gånger att den dåvarande oppositionen inte ansåg att majoriteten hade några kritiska synpunkter på ministrar om det inte var så att ministrarna själva hade vidgått att de hade gjort fel eller misstag och att det nog inte hade blivit så bra. Jag tycker att det är ungefär likadant denna gång.

Vi har tidigare här haft frågan om jordbruksministrarnas styrning av Jordbruksverket uppe. Jordbruksministern har själv sagt vid vår utfrågning att han har lämnat felaktiga uppgifter och att det inte var bra. Där är utskottet alltså överens om att ministrar ska lämna korrekta uppgifter, och vi utgår från att det som skedde i detta fall inte ska upprepas.

Vi är också överens i utskottet om att uppgifter på regeringens hemsida ska vara korrekta och att i de fall som det förekommer felaktigheter ska de rättas till så snart som möjligt och så snart det uppmärksammas.

Jag håller med Per-Ingvar Johnsson om det som han tidigare sade om att ministern inte har prickats för ministerstyre. Konstitutionsutskottet utför nämligen inga prickningar. Ministern får inte heller kritik för ministerstyre. Däremot får han kritik för att han gång på gång har kommit med felaktiga uppgifter. Både i medierna och i riksdagen har han kommit med felaktiga uppgifter.

Jag vet inte om det är så mycket bättre med en minister som far med osanning än en minister som styr sina myndigheter.

Gällande det ingångna avtalet om svavelhalter i fartygsbränsle som har diskuterats tidigare är vi också helt överens. Där har vi kunnat bli det kanske för att vi framför allt har haft synpunkter på rutiner som har funnits länge. Där kan man kanske tänka sig att det är rutiner som fanns även under den förra regeringen. Den aktuella ministern Åsa Torstensson är inte heller längre minister. Det kan ha bidragit till att vi har kunnat bli överens i det ärendet.

Jag har förstått att det normalt sett är fler reservationer än i år då det finns bara sex reservationer. Jag tycker ändå att vi förvånansvärt ofta kommer fram till olika uttalanden från utskottet. Nästa år kommer jag kanske att tycka någonting helt annat.

I konstitutionsutskottet gäller det som sagt att skilja på politik och form, att skilja det politiska innehållet från handläggningen och tjänsteutövningen. Det finns saker som vi har granskat där vi i utskottet är överens om att det inte finns anledning att yttra oss över huvud taget, till exempel i fråga om hanteringen av bevarandet av den svenska vargstammen. Här har jag en helt annan politisk uppfattning. När beslutet om vargstammens utveckling togs i riksdagen reserverade sig Vänsterpartiet.

Jag tycker att det är knasigt, fel och dumt att skjuta vargar när man snarare borde se till att få fler vargar. Om man anser att vargstammen ska hållas på en nivå på 210 djur borde man fundera över hur man ska se till att få in genetiskt bra material innan man börjar skjuta vargar.

Men i detta fall ska utskottet bedöma hanteringen av ärendet i förhållande till det riksdagsbeslut som faktiskt har fattats. Trots att jag tycker att det var ett dåligt beslut är jag enig med övriga ledamöter i utskottet om att inget fel är begånget och att det därför inte nu finns någon anledning till något yttrande över huvud taget i ärendet.

Detta är ett beslut som kommer att gälla i flera år, och vi får hoppas att man åtminstone lyckas få in fler nya vargar i enlighet med beslutet.

Sedan kan saker vara mer eller mindre irriterande men ändå inte formellt fel. Det skulle man kunna tycka om statsministerns uttalande angående riksdagens beslut om folkmord i det osmanska riket 1915. Utskottet konstaterar att utgångspunkten är att regeringen bör tillgodose tillkännagivanden från riksdagen, och om regeringen av någon anledning inte vill följa ett tillkännagivande bör den informera riksdagen om sina skäl. Men vi konstaterar också att statsministern har rätt att uttala sig om riksdagens beslut, sedan må vi tycka vad vi vill om det. Vi kan bli irriterade på det, men formellt är det inte fel.

Ett annat exempel på ett irriterande ärende är frågan om återtagande-avtalet med Irak. Visst har alla länder ett ansvar att ta emot sina medborgare. Men situationen i Irak är sådan att många flyr, och jag tycker verkligen inte att Sverige borde trycka på för att Irak ska ta tillbaka människor som faktiskt inte vill vara där och som inte heller kan skyddas. Det är min uppfattning. Samtidigt avgör regeringen hur överläggningar med andra stater ska genomföras, och regeringen avgör var ambassader ska öppnas. Att sådana beslut sedan vilar på sakliga grunder borde vara självklart, och jag utgår från att det är så i detta fall också.

Något som har förvånat mig i detta arbete är att vi har så pass många ärenden som på olika sätt handlar om att regeringen försöker styra medierna och att man dessutom har svårt att skilja på partipropaganda och myndighetsinformation. Det är totalt fem olika ärenden som berör dessa områden på olika sätt. Det är tyvärr så att utskottet är överens endast i det fall som rör jordbruksministerns spridande av felaktig information som vi har talat om tidigare och som också återkommer senare. I de övriga fyra ärendena är vi inte överens, och dessa ärenden kommer att tas upp senare i debatten i dag.

Herr talman! Jag yrkar på godkännande av anmälan i reservationerna 4 och 5 och återkommer senare i debatten.

Anf. 16 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har under hela våren och faktiskt med början för ett år sedan koncentrerat sig för att prestera 900 sidor mycket väl genomarbetat material utifrån 26 anmälningar sedan tidigt förra året.

Jag har sedan 1991 varit verksam som riksdagsledamot på ett eller annat vis i samtliga utskott, tror jag. Men jag har inte tidigare varit ordinarie ledamot i KU. Det är en ny erfarenhet.

Precis som flera har vittnat om tidigare har jag slagits av den kvalitet och den gedigenhet varmed utskottet utför denna granskning. Det var 26 anmälningar som alla i början såg ut att ha någon grund. Men i de flesta fall var det inte som anmälaren hade tänkt sig något att anmärka på.

Jag vill också tacka kansliet som har gjort ett utomordentligt arbete. Även om ledamöterna i utskottet har gjort sitt allra bästa skulle vi ha stått oss slätt utan ett utomordentligt kvalificerat kansli.

Mia Sydow Mölleby återgav på ett alldeles utmärkt och korrekt sätt hur granskningen går till. Vi gör vårt bästa för att skilja mellan formen och politiken. Vi försöker se om det har gjorts något formellt fel även om vi inte delar ministerns uppfattning.

Även jag har uppfattningar som innebär att jag inte har delat uppfattningen i fråga om en del ministrars olika ageranden, till exempel i Tur-

kietfrågan när det gäller folkmordet. Men det hindrar inte att det inte finns någon kritik mot statsministern i detta fall. Han har sin fulla rätt att yttra sig som han har gjort.

Denna granskning har kokat ned till att det av de 26 anmälningarna inte finns grund för klander av regeringen mer än i ett fåtal fall.

Vi är överens i utskottet om att jordbruksministern har lämnat felaktiga uppgifter. Vi har varit eniga om detta, och då är det den formulering som vi har enats om som föreligger. När vi nu försöker utveckla detta åt olika håll här ska det ändå för protokollets skull sägas att det är den formulering som vi har kommit överens om som har grund för sig och som vi alla står bakom.

Frågan om svavelutsläpp i Östersjön är ytterligare en fråga som vi återkommer till. Denna fråga har visserligen skötts helt i enlighet med rutiner, och dessa rutiner har funnits i tiotal år. Ändå visar granskningen att regeringen aldrig gjort ett aktivt ställningstagande, vare sig denna regering eller tidigare regeringar, om den internationella överenskomsten utan det har skett vad man skulle kunna kalla passiv avtalsbildning. Det är utskottets gemensamma åsikt att det är otillfredsställande. Likaså bör diarieföring och dokumentation bli bättre och publiceringen ske mer skyndsamt.

Det är också otillfredsställande att interpellationerna besvaras efter så lång tid. Interpellationerna är ett av de arbetsredskap som riksdagen har för att få besked från ministrar. När det går lång tid riskerar frågan att förlora sin aktualitet. Därmed blir vapnet något mer slött och inte fullt så effektivt.

Som jag sagt kan en granskningsanmälan mycket väl rendera i att vi inte finner någonting värt att kritisera eller över huvud taget att ta upp i utskottet. Ändå kan granskningsärendet röra viktiga förhållanden. Det kan exempelvis gälla dumpning av kemiska vapen samt radioaktivt avfall i Östersjön.

Förvisso är det så att regeringen inte har gjort något fel och inte haft kännedom om något som man inte gått vidare med. Ändå är det för mig som ledamot i utskottet klart oroande med de uppgifter som denna utredning visat på och även väldigt många andra tidigare under 1900-talet, nämligen att stora mängder vapen av olika slag dumpats i Östersjön. Regeringen har inte brustit i detta fall, men det finns anledning att oro sig för vad som finns på Östersjöns botten.

Detta ligger inte på vårt bord – vi gör en formell bedömning; regeringen har inte gjort något fel. Likväl är det oroande att den ena uppgiften efter den andra ända sedan andra världskrigets slut, och när det gäller senapsgas kanske ända sedan första världskrigets slut, visar att det finns grund för att vara orolig.

I de trakter där jag bor, i Skillinge på Österlen, händer det att fiskare i sina garn får upp till exempel behållare med senapsgas och tar in dem till hamn. Det är djupt oroande att detta sker i det grunda Östersjön. Det är emellertid inte KU:s ansvar, utan det får följas upp av miljövårdande myndigheter i länderna kring Östersjön.

Herr talman! Med dessa ord avslutar jag den här inledningen.

Anf. 17 LARS ELINDERSON (M):

Herr talman! Konstitutionsutskottets granskning av regeringens hantering av den nordiska snabbinsatsstyrkan gäller framför allt frågan om huruvida regeringen och Försvarsdepartementet lämnat tillräcklig information till riksdagen för att uppfylla de krav som ställs enligt regeringsformen, riksdagsordningen och budgetlagen.

Granskningen gäller flera regeringar och flera olika försvarsministrar. Både majoriteten i utskottet – bestående av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna – och minoriteten, som i det här fallet består av de fyra allianspartierna, är överens om att den information som lämnats till riksdagen i frågan var otillräcklig fram till hösten 2007. Däremot har vi olika uppfattning om huruvida informationen och de åtgärder som regeringen vidtog i samband med avlämnandet i september 2007 och därefter uppfyller de krav som ställs i regeringsformen, riksdagsordningen och budgetlagen.

Jag ska i mitt anförande framför allt förklara varför vi anser att regeringen uppfyllt de krav som från och med hösten 2007 och framåt varit rimliga att ställa.

I regeringsformen anges att riksdagen bestämmer hur statens medel ska användas. Det är främst genom att anvisa anslag som riksdagen beslutar hur statens medel ska användas. Statsbudgetens anslag utgör därför riksdagens viktigaste instrument för att fördela medel till olika ändamål. I samband med att budgetpropositionen avlämnas ska regeringen också lämna så fullständig information som möjligt om de förslag som läggs fram i budgeten.

I riksdagsordningen anges dessutom att regeringen får lämna information som inte framgått av budgeten genom skrivelse eller muntligen genom ett statsråd vid ett sammanträde i kammaren.

I budgetlagen slås fast att regeringens förslag till statsbudget omfattar alla inkomster och utgifter, med vissa närmare angivna undantag – den så kallade fullständighetsprincipen. Dessutom anges i lagen att regeringen är redovisningsskyldig inför riksdagen avseende statens medel och de övriga tillgångar som står till regeringens disposition och att redovisningen ska ge en rättvisande bild av verksamheten, det ekonomiska resultatet och ställningen samt av förvaltningen av statens medel och övriga tillgångar.

Beslutet att inrätta en militär snabbinsatsstyrka avsedd att bidra till EU:s snabbinsatsförmåga fattades i samband med det försvarspolitiska beslutet 2004 som en del av förslaget om förändringar av de ekonomiska förutsättningarna och den verksamhet som försvarsmyndigheter skulle genomföra under åren 2005–2007 samt om utvecklingen av den internationella förmågan och de internationella insatserna.

I försvarspropositionen angavs att regeringen ansåg att Sverige, senast den 1 januari 2008, skulle bidra med styrkor till en sådan snabbinsatsstyrka, i första hand tillsammans med Finland. Enligt propositionen beräknades det svenska bidraget i det läget uppgå till 1 100 personer.

Kostnaderna för det svenska bidraget bedömdes preliminärt uppgå till 1 miljard kronor per år när styrkan är operativ. Beloppet inkluderade

Gransknings-
betänkande

Information till
riksdagen om den
nordiska snabb-
insatsstyrkan

kostnader för utbildning, beredskap, materiel, insatser med mera. Regeringen meddelade att den avsåg att återkomma med en redovisning av de bedömda kostnaderna när styrkans närmare utformning var klarlagd.

I budgetpropositionen för 2006 upprepade regeringen att det svenska styrkebidraget till den nordiska snabbinsatsstyrkan planerades bestå av 1 100 personer och att Försvarsmakten i sitt budgetunderlag för 2006 bedömt kostnaderna för uppbyggnaden och utvecklingen av styrkan till drygt 2,5 miljarder kronor sammanlagt för åren 2005–2008.

Samtidigt meddelade den dåvarande regeringen att kostnaderna skulle rymmas inom de ekonomiska ramar för det militära försvaret som riksdagen beslutat i samband med 2004 års försvarspolitiska inriktning och att man 2004 uppdragit åt Försvarsförvaltningsutredningen att göra en översyn för att sedan lämna förslag till effektiviseringar och kostnadsreduceringar inom Försvarsmaktens centrala ledning och inom de totalförsvarsgemensamma myndigheterna – detta för att möjliggöra att det här skulle kunna ske.

I budgetpropositionen för 2007 meddelade den då nytilträdde regeringen att arbetet med den nordiska snabbinsatsstyrkan fortlöpte enligt plan och att kostnaderna för utvecklingen av det svenska bidraget till den nordiska snabbinsatsstyrkan och eventuella insatser skulle rymmas inom tillgängliga ekonomiska ramar för det militära försvaret.

Samma uppfattning framfördes i samband med att budgetpropositionen för 2008 avlämnades i september 2007. I propositionen meddelades dessutom att EU:s ministerråd våren 2007 hade uttalat att rådet under de kommande två åren skulle komma att godta att inom ramen för det så kallade Athenaregelverket om gemensamma driftskostnader åta sig att bära extrakostnaderna för EU:s medlemsstater när de tillhandahåller strategiska flygtransporter för att med kort varsel sätta in taktiska insatsstyrkor i enlighet med stridsgruppskonceptet.

I propositionen aviserade regeringen att den senare under hösten i en skrivelse skulle återkomma till riksdagen med mer detaljerad information om insatsgruppen.

Samtidigt meddelades i propositionen att regeringen från och med 2008 avsåg att besluta om en redovisningsteknisk förändring av de utgifter som belastar anslagsposten Fredsfrämjande truppinsatser med innebörden att enbart så kallade särutgifter skulle belasta just det anslaget. I propositionen anförde regeringen att den från och med då avsåg att redovisa alla belopp avseende fredsfrämjande truppinsatser för 2008 och framåt i enlighet med modellen.

Vad gällde antalet svenska soldater i den nordiska snabbinsatsstyrkan angav regeringen att det svenska bidraget skulle uppgå till ca 2 300 soldater. Vidare framgick att uppbyggnaden av förband för snabbinsatsstyrkan följde den tidigare uppgjorda planen och att styrkan bedömdes kunna upprätthålla den beslutade beredskapen från och med den 1 januari 2008, som tidigare beslutats.

I en särskild skrivelse om den nordiska insatsstyrkan samma höst lämnade regeringen, som tidigare utlovats, en redogörelse för dels arbetet med den nordiska insatsstyrkan inför beredskapsperioden den 1 januari–30 juni 2008, dels insatsstyrkans planerade sammansättning. Av skrivelsen framgick att de ekonomiska konsekvenserna av en framtida insats

med styrkan var svåra att bedöma samt att en någorlunda rättvisande beräkning egentligen inte var möjlig förrän operationsplanen fastställdes.

Det är således, herr talman, först hösten 2007 som riksdagen får information från regeringen att utformningen och omfattningen av den nordiska insatsstyrkan förändrats i förhållande till försvarsbeslutet 2004. Från allianspartiernas sida är vi eniga med majoriteten i utskottet om att denna information borde ha kommit tidigare. Vi tycker däremot inte att det är rimligt att lägga ansvaret för dessa brister på den försvarsminister som tillträdde bara två veckor innan budgetpropositionen för 2008 lades, särskilt inte om man också beaktar de åtgärder som han och Försvarsdepartementet har vidtagit därefter.

Av Riksrevisionens rapport framgår att Försvarsmakten fortfarande under 2007 fortsatte att redovisa uppdaterade kostnadsprognoser i budgetunderlagen till regeringen, som avvek från de uppgifter som lämnats till riksdagen. Av dessa prognoser framgick att kostnaderna för att producera och avveckla insatsstyrkan under åren 2005–2009 skulle bli i storleksordningen 4 miljarder kronor i stället för de tidigare angivna 2,3 miljarder kronor, som en konsekvens av att den nordiska insatsstyrkan vuxit till nära dubbel storlek.

Detta var sannolikt också den viktigaste anledningen till att den då nytillträdde försvarsministern Sten Tolgfors redan två veckor efter att budgetpropositionen lämnades gav i uppdrag till Ekonomistyrningsverket att tillsammans med Försvarsmakten kraftigt stärka ekonomistyrningen i Försvarsmakten. Enligt ministern själv i samband med vår utfrågning var det vid det laget tydligt att de ekonomiska problem på förbandsanslaget som Försvarsmakten ställdes inför våren 2008 handlade specifikt om att kostnaderna för ökningen av nordiska insatsstyrkan då började märkas.

Enligt vår uppfattning är det från denna tidpunkt regeringen på allvar började ta tag i frågan. I budgetpropositionen för 2009, som avlämnades hösten 2008, framgick att förberedelsearbetet för insatsstyrkan fortskred och att styrkans beredskapsperiod som planerat inletts den 1 januari 2008. I propositionen menade regeringen att erfarenheterna av arbetet med insatsstyrkan visade på ett behov av förstärkt förmåga att planera för de krav och kostnader som uppgifter i ett insatsförsvar ställer, vilket mycket väl kan tolkas som en bekräftelse på att en sådan förmåga inte hade funnits tidigare.

Vi menar också att Riksrevisionens rapport stärker vår uppfattning att regeringen hösten 2007 tog fasta på att det tidigare hade rått brister både i den interna kostnadsbedömningen och i redovisningen till riksdagen. Enligt Riksrevisionens uppfattning medförde den redovisningsmodell som därtills tillämpats, den så kallade särutgiftsmodellen, att den faktiska belastningen på statsbudgeten av en insats med insatsstyrkan inte framgick fullt ut. Riksrevisionens samlade bedömning var att återrapporteringen var sen, otydlig och otillräcklig och att riksdagen därmed inte fått en rättvisande bild. Riksrevisionen lämnade dock inga rekommendationer i sin granskningsrapport, vilket man normalt brukar göra om man anser att bristerna kvarstår.

Vi anser att det framgår av såväl Riksrevisionens rapport som de svar på utskottets frågor som lämnats i Regeringskansliets svarspromemorior och vid utfrågningen av försvarsministern att brister både i kostnadsredovisningen och i informationen till riksdagen åtgärdats efter hösten

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Information till
riksdagen om den
nordiska snabb-
insatsstyrkan*

2006, och vi tycker därför att det är orimligt att också rikta kritik mot regeringen för perioden efter hösten 2007.

Majoriteten säger att det inte ens under hösten 2007, då regeringen för första gången återkom till riksdagen med information om att utformningen av styrkan förändrats kraftigt, gavs någon precis och fullständig information. Det är riktigt, men skälet är – och det anges av försvarsministern – att inte ens regeringen i det läget hade en klar bild av situationen.

Vad gäller antalet deltagande soldater gavs en exakt redovisning vid detta tillfälle, medan den kostnadsbedömning som presenterades angavs vara behäftad med osäkerhet, bland annat till följd av insatsstyrkans flexibla, så kallade skalbara, utformning. Det var också detta som enligt försvarsministern var en av anledningarna till att han bara några veckor efter sitt tillträde gav i uppdrag till Ekonomistyrningsverket att tillsammans med Försvarsmakten kraftigt stärka ekonomistyrningen i Försvarsmakten.

Herr talman! Sammanfattningsvis anser vi att regeringarnas information till riksdagen brast i tydlighet fram till hösten 2007. Däremot anser vi inte att det finns skäl att framföra kritik mot hanteringen därefter.

Anf. 18 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Jag ska hålla mig kort.

Vad konstitutionsutskottet kommer fram till i granskningen av Nordic Battlegroup, den nordiska insatsstyrkan, är att informationen om kostnaderna och omfattningen av denna verksamhet har kommit alldeles för sent till riksdagen. Det är inte bara lite för sent utan många år för sent. Detta är väldigt allvarligt. När vi från början, 2004, tog beslut om den försvarspolitiska propositionen talade regeringen om en kostnad på 1,1 miljarder. Sedermera visade det sig att den blev fyra gånger så stor. Kostnaden blev 300 procent mer än man hade uppskattat den till från början.

Det kan till och med vara så att man aldrig hade tagit detta beslut om man hade känt till hur stora kostnaderna var. Man kanske hade tagit ett helt annat beslut och gjort helt andra överväganden, haft andra samarbetsformer eller övervägt att lägga upp dessa frågor på andra sätt. Det visade sig också senare att Nordic Battlegroup inte har använts i någon större utsträckning, utan vi har fått använda andra organisationer även för internationella insatser.

Detta berör i grunden flera regeringar. Mellan 2004 och hösten 2006 satt en socialdemokratisk regering och var ansvarig för dessa frågor, med en socialdemokratisk försvarsminister. Efter valet 2006 kom en ny regering, med en moderat försvarsminister. Senare under mandatperioden byttes denna försvarsminister ut. I grunden berör detta ärende alltså tre försvarsministrar och två olika regeringar. Utskottet anser att alla berörda borde ha agerat bättre och på ett annat sätt.

Inte ens under hösten 2007, när det egentligen under lång tid hade stått klart för alla och envar att kostnaderna skulle överskridas ordentligt och när regeringen till slut kom med uppgifter, var det fullständiga och heltäckande uppgifter. Jag tycker att det framstår som pinsamt för de berörda regeringarna och även för riksdagen att vi får de riktiga uppgif-

terna genom Riksrevisionen och dess granskning i stället för ordentligt från regeringen från början.

Jag tycker att man ska komma ihåg att budgetlagens bestämmelser om regeringens redovisningsskyldighet är väldigt grundläggande och centrala för att riksdagen ska kunna fatta beslut, för att vi ska kunna ha en debatt som fungerar och där vi tar riktiga ställningstaganden samt för att informationen mellan regering och riksdag fungerar. Detta är alltså en skyldighet och ett åliggande för regeringen som flera regeringar och flera försvarsministrar har brustit i.

Sedan kan man säga att det beror på att Försvarsmakten inte har haft koll på sin verksamhet under lång tid, att man inte har haft ordning på ekonomin och allting sådant.

Det är i grunden riktigt. Då är det ytterligare ett skäl för att man ska ha det. Det är inte acceptabelt att låta det gå så långa tider innan politiken ställer krav på myndigheter att ha kontroll över ekonomin i sina verksamheter. Eftersom Försvarsmakten ansvarar för så mycket pengar gäller det i ännu större utsträckning än när det gäller små myndigheter med lite resurser.

Informationen har varit sen, otydlig och otillräcklig. Det säger vi med samma ord som Riksrevisionen gjorde tidigare. Det finns, tycker jag, ingen anledning att undandra Sten Tolgfors som den senaste ministern ansvaret även om man, som vi skriver i betänkandet, har tagit itu med frågan under den senaste försvarsministern. Det är helt riktigt, och det ska han ha kredd för. Men informationen har kommit alltför sent, även från den senaste ministern, till riksdagen.

Anf. 19 PHIA ANDERSSON (S):

Herr talman! Detta granskningsärende om den nordiska stridsgruppen 2008 är ett ärende som jag hade förväntat mig att vi skulle kunna vara överens om, inte minst med utgångspunkt från att Riksrevisionen har granskat ärendet tidigare och riktat kritik mot att regeringarna inte har redovisat för riksdagen kostnaderna för att producera, beredskapshålla eller avveckla Nordic Battlegroup 2008. Vad gäller den tidigare socialdemokratiska regeringen hade den all möjlighet att komma med information på våren 2006. Inte heller den borgerliga regeringen informerade riksdagen fullt ut, oavsett vilken försvarsminister som hade ansvaret.

Inte förrän hösten 2007 redovisades antalet soldater till 2 100. Riksrevisionen konstaterade dock att de insatskostnader som redovisades för riksdagen avvek väsentligt från Försvarsmaktens bedömning. Regeringens kostnadsuppgifter för 2 100 soldater motsvarar Försvarsmaktens kostnadsuppgifter för 1 100 soldater. Riksdagen fick på så sätt inte en fullständig bild av kostnaderna. 400 miljoner av 1 500 miljoner framgick inte av redovisningen till riksdagen. Riksrevisionen slår fast att regeringen styrde Nordic Battlegroup 2008 så att kostnaderna skulle rymmas inom de ekonomiska ramarna för Försvarsmakten. Kostnaderna blev på det sättet en del av den ordinarie verksamheten, och det blev svårt att redovisa de totala kostnaderna för produktionen av Nordic Battlegroup 2008.

I budgetpropositionen för 2009 framgår dock att ambitionsnivån blev högre än vad som förutsattes i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet år 2004, vilket medförde att kostnaderna blev högre än vad som ursprungli-

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Information till
riksdagen om den
nordiska snabb-
insatsstyrkan*

gen planerades. Men mer precis än så är inte regeringen och har inte varit det fortsatt heller när det gäller att bygga upp och beredskapshålla förbandet, detta trots att det i propositionen framgick att regeringen skulle återkomma med en redovisning av de bedömda kostnaderna när styrkans närmare utformning var klarlagd, vilket även framgick av riksdagsbeslutet. Det är först när Riksrevisionens granskning läggs på bordet i oktober 2010 som alla kostnader klarläggs. Under KU:s granskning har Regeringskansliet styrkt att man inte har andra siffror än dem som Riksrevisionen har redovisat.

Herr talman! Ytterligare en anledning till att vi borde ha varit ett enigt utskott är att Riksrevisionens styrelse enhälligt har kommit fram till att regeringen inte gav riksdagen en rättvisande bild av uppbyggnaden av den nordiska stridsgruppen 2008. Styrelsen förutsätter att regeringen och Försvarsmakten beaktar och tar till vara Riksrevisionens iakttagelser från granskningen och i kommande projekt utvecklar sin information och redovisningen till riksdagen. Med andra ord tog man allvarligt på den kritik som Riksrevisionen framförde.

Dessutom har försvarsutskottet enhälligt delat Riksrevisionens uppfattning att informationen till riksdagen kunde ha varit bättre. Man påpekar bland annat i utskottets ställningstagande att Riksdagen ursprungligen godkände regeringens förslag att få sätta upp en stridsgrupp mot bakgrund av att den skulle få kosta ca 1 miljard kronor. Regeringen har därefter angett i budgetpropositionen för 2009 att utgifterna blivit avsevärt större än planerat, men inte hur mycket. Försvarsutskottet lyfter däremot fram att Riksrevisionen i sin rapport redovisat att kostnaderna för stridsgruppen blev fyra gånger dyrare än vad regeringen angav i propositionen 2004.

Herr talman! I både budgetlagen och regeringsformen finns bestämmelser som tydligt anger att regeringen inte kan använda statens medel på annat sätt än vad riksdagen har bestämt och att regeringen måste lämna en fullständig redovisning över alla medel man avser att förbruka under kommande år. Detta faktum tas på fullt allvar av Riksrevisionen, av samtliga ledamöter i Riksrevisionens styrelse och av försvarsutskottet. Inte någonstans i deras ställningstagande har man ansett att redovisningen ökade i tydlighet 2007. Inte heller har man ansett att det funnits fullgod information till riksdagen om val av en kostnadsmodell med stor osäkerhet. Tvärtom är det just det som Riksrevisionen kritiserat regeringen för.

Att nuvarande regering tagit initiativ till att stärka ekonomistyrningen i försvaret genom uppdrag till Ekonomistyrningsverket och Försvarsmakten när kostnaderna började synliggöras i verksamheten är vällovligt, men det är ingen ursäkt för att inte informera riksdagen om de ökade kostnaderna.

Vi socialdemokrater bedömer likt Riksrevisionen, Riksrevisionens styrelse och försvarsutskottet att regeringen inte gav en rättvisande bild av uppbyggnaden av den nordiska stridsgruppen 2008. Åtterrapporeringen kom för sent, var otydlig och otillräcklig bland annat avseende kostnaderna och stridsgruppens storlek. För det finns inga förmildrande omständigheter; där delar vi helt Riksrevisionens uppfattning.

Herr talman! Jag vill med detta sagt yrka på godkännande av utskottets anmälan i denna del.

Anf. 20 CECILIA BRINCK (M):

Herr talman! I december förra året beslutade regeringen att införa ett system med förhandsprövning av nya programtjänster i public service-företagen, alltså Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion. Detta beslut bygger bland annat på ett meddelande från EU-kommissionen som handlar om tillämpning av regler för statsstöd till public service.

Regeringen meddelade i propositionen *Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013* från 2009 att man tänkte ta fram en modell för hur förhandsprövningen skulle kunna ske. I propositionen, som antogs av riksdagen utan någon reservation i den delen, föreslogs som nytt villkor för den kommande sändningsperioden att nya permanenta programtjänster eller andra tjänster av större betydelse inom ramen för kärnverksamheten som de tre företagen vill lansera under tillståndsperioden ska anmälas till regeringen för godkännande.

I regeringsbeslutet från förra året finns en modell för förhandsprövning som anger vem som ska utföra prövningen – Myndigheten för radio och TV – vad prövningen ska innefatta och ett remissförfarande med öppen konsultation, där myndigheten ska inhämta synpunkter på den anmälda tjänsten.

Vad har då detta för konstitutionell relevans? Ja, det är en bra fråga. Anmälaren hävdar att regeringens beslut om förhandsprövning kan utgöra en överträdelse av yttrandefrihetsgrundlagens censurförbund. Utskottets utredning visar tydligt att så inte är fallet, och jag vill ta tillfället i akt och påpeka att inte ens utskottsmajoriteten hävdar att regeringens beslut innebär en sådan överträdelse.

I majoritetens ställningstagande finns förvisso en skrivning om att det kan ifrågasättas om det som man kallar för detaljstyrning via anslagsvillkoren i förlängningen är förenlig med tankegångarna bakom yttrandefrihetsgrundlagen, vilket är en ganska vag formulering. Det handlar nämligen inte om programinnehåll, utan det handlar om programtjänster, och det är en helt annan sak. Det kan exempelvis röra sig om start av en helt ny kanal, det kan röra sig om start av en ny tjänst på Internet etcetera. Programinnehållet ska inte provas. Det är dessutom public service-företagen själva som avgör vilka tjänster som ska anmälas för förhandsprövning.

Varför är vi då ändå oense? kan man fråga sig. Jo, det är huvudsakligen, tror jag, därför att det här granskningsärendet ganska snabbt har kommit att handla om andra saker än de som anmälaren egentligen tar upp. Det har kommit att handla om skillnader i synen på public service-företagens uppdrag och deras ansvar. Det handlar om att vi i grunden har ganska olika bild av hur verkligheten på medieområdet ser ut. Jag kommer tillbaka till det om en liten stund. Och det handlar också om skillnader i synen på EU och de konsekvenser medlemskapet i EU har.

Herr talman! För Sverigedemokraterna är detta rätt enkelt. De är emot EU och de beslut som fattas inom de europeiska organisationerna, och ett meddelande från kommissionen är inte direkt rättsligt bindande för medlemsstaterna. Därför tycker Sverigedemokraterna att Sverige kan strunta i

*Gransknings-
betänkande*

*Förhandsprövning av
nya programtjänster*

det. Nu har de skrivit ihop sig i ett ställningstagande med Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet som inte innehåller ett ord om EU, men det får de stå för själva så småningom i debatten.

Men för de andra partierna i utskottsmajoriteten är det lite mer komplicerat. Det är lite grann som om det inte har hänt så mycket i mediavärlden de senaste 30 åren. Man tycks mentalt fortfarande befinna sig i en situation där vi har en eller två och möjligen till och med tre statliga tv-kanaler, public service-kanaler. Vi har några public service-radiokanaler, och vid sidan om har vi en eller annan uppstickare som bedriver tv- och radioverksamhet på kommersiell grund. Det är verksamheter som inte betyder särskilt mycket som man tvingas acceptera, fastän man egentligen inte riktigt gillar dem och gärna vill avfärda som marginella. För en del debattörer – ingen i utskottet vill jag påpeka – räcker det med att använda ordet kommersiell för att ha definierat ut någonting ur debatten. Men det är den avgiftsfinansierade public service-verksamheten som står i centrum. Det är den som är viktig och den som är relevant.

Med det perspektivet blir det naturligtvis otroligt svårt att acceptera en ordning där de kommersiella aktörerna har inflytande på processer som rör public service-företagen – processer där kommersiella medieföretag i en öppen konsultation kan få ha synpunkter på de programtjänster som Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion vill starta för radio- och tv-avgiftspengar. Jag återkommer med viss ihärdighet till detta, för det är nämligen det som är kärnan i ärendet. Det handlar om regler för statsstöd och vad man får lov att göra för sådana pengar.

Herr talman! Utskottets majoritet förefaller dessutom vara av uppfattningen att regeringen i allmänhet och kulturministern i synnerhet är mot public service och försöker montera ned den. Den uppfattningen saknar helt stöd i verkligheten, vilket kulturministern visade rätt tydligt när hon utfrågades i utskottet och fick denna fråga ganska direkt.

Majoriteten i utskottet kritiserar också beredningen av ärendet i Regeringskansliet. Den kritiken har vi svårt att förstå, eftersom regeringen har gjort exakt det den lovade att göra i den proposition som riksdagen antog hösten 2009, nämligen återkomma med förslag på hur förhandsprövningen ska se ut i praktiken.

Herr talman! Public service, radio och tv i allmänhetens tjänst, är någonting otroligt viktigt. Där finns det möjlighet att göra sådant som inte får utrymme i andra kanaler. Man behöver inte ängsligt snegla på tittarsiffror och lyssnarsiffror. Man kan producera smala program som inte är kommersiellt gångbara. Det här är en enormt viktig uppgift. Och för att kunna utföra den uppbär public service-företagen offentligt stöd, i Sverige i form av en, som det heter, frivillig avgift, men den betraktas lika fullt som statsstöd enligt EU:s regler.

Med denna privilegierade ställning följer också ett betydande ansvar. Regeringen får förena beslut om medelstildelning till public service-företagen med vissa villkor, de så kallade anslagsvillkoren. Och det är det som kommissionens meddelande egentligen handlar om. De medieföretag som uppbär statligt stöd måste se till att de inte genom sin särställning begränsar och förvanskar konkurrensen på marknaden. Det är grundläggande principer för statsstöd om vilka vi, åtminstone tidigare, har varit hyfsat eniga tvärs över parti- och blockgränserna. Men så förefaller det inte vara längre, och jag beklagar det.

Därmed vill jag ansluta mig till den tidigare gjorda anmälan av betänkandet.

Prot. 2010/11:114
13 juni

Anf. 21 KARIN GRANBOM ELLISON (FP):

Herr talman! Låt mig först säga att alla partier har uttalat att ordningen med förhandsprövning av nya programtjänster inte strider mot yttrandefrihetsgrundlagen. Förhandsprövningen handlar inte om prövning av programinnehåll eller vilket program som sänds när eller i vilken kanal. Vad det handlar om är att en prövning kan bli aktuell om public service-bolagen vill starta en ny tjänst, finansierad med skattebetalarnas pengar, som kan komma att påverka marknaden.

För att försöka vara konkret, låt mig ge ett hypotetiskt exempel. Skulle SVT:s nyhetsprogram också börja tryckas som tidning skulle det kunna påverka marknaden. En förhandsprövning skulle kunna behöva göras innan en sådan tjänst kan starta.

Även tidigare har det funnits krav på prövning av nya tjänster inom public service. För en tid sedan utfärdade EU ett meddelande om tillämpningen av reglerna om statligt stöd till radio och tv i allmänhetens tjänst. Vi i Sverige har att förhålla oss till detta meddelande. Därmed har reglerna om förhandsprövning ändrats något.

Även företrädare för Sveriges Radio har i KU:s utfrågning sagt att regeringen i ljuset av meddelandet säkerligen gjort den svenska regleringen så lite långtgående som möjligt. De svenska reglerna anger exempelvis att det är public service-bolagen som själva ska avgöra när de ska anmäla en tjänst för prövning.

Vi i Folkpartiet menar att regeringens beslut är rimligt avvägt för att hitta en balans mellan public service, det vill säga de skattefinansierade mediebolagen, och de privata mediebolagen som ska verka utan skatte-medel. Vi i Folkpartiet kommer att följa hur praxis i anmälningar och beslut blir. Visar det sig att den myndighet som genomför prövningen skulle vara klåfingrig och besluten onödigtvis hindra utvecklingen av public service får vi återuppta diskussionen. I dagsläget ser vi emellertid inte att det finns anledning att befara problem med dagens ordning.

På tal om klåfingrighet och oppositionens påstående att Alliansen alltmer skulle vilja detaljstyra public service tog jag fram kulturutskottets senaste betänkande om mediefrågor. Där behandlas motionsyrkanden om radio och tv i allmänhetens tjänst, och någon större opposition mot förda mediepolitik kunde inte iaktas då det var dags att visa korten.

Hur var det då med detaljstyrningen? Jo, Socialdemokraterna hade en enda reservation i betänkandet, och den handlade inte om mer frihet för public service utan yrkade i stället på mer sport- och landslagsevenemang i SVT.

I veckan kommer direktiv till en utredning om framtida public service. Den utredningen förtjänar debatt och diskussion. Public service spelar en viktig roll i medielandskapet och ska så göra i framtiden.

Inom det område som KU har att ta ställning till, nämligen om regeringens beslut om förhandsprövning av nya programtjänster strider mot grundlagen, kan vi i Folkpartiet lämna klart besked i dag. Förhandsprövningen strider inte mot censurförbudet, och redaktionernas oberoende kan inte anses ha trätts förnär. Regeringen förtjänar ingen anmärkning för hanteringen av förhandsprövningar av nya programtjänster.

*Gransknings-
betänkande*

*Förhandsprövning av
nya programtjänster*

Anf. 22 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Bakgrunden till detta granskningsärende är en anmälan där det hävdas att införandet av ett system med förhandsprövning av nya tjänster från Sveriges Radio, SVT och UR skulle strida mot yttrandefrihetsgrundlagens krav på public services ställning som oberoende medie-företag.

KU har vid granskningen, såväl från regeringspartiernas som från oppositionens sida, funnit att denna förhandsprövning inte kan anses strida mot yttrandefrihetsgrundlagens krav och censurförbud. Prövningen rör inte innehållet i radio- och tv-program utan enbart om nya tjänster som en ny tv-kanal eller, som vi nyss hörde, tidning ska bekostas med offentliga medel. Utskottet är alltså enigt om att förhandsprövningen inte kränker den redaktionella friheten.

Sedan delar utskottet sig i två särskrivningar, där oppositionen inte helt oväntat gör en annan bedömning av regeringens bristfällighet i beredningen av ärendet. Man ogillar detaljstyrningen av anslagsvillkoren och gör bedömningen att en sådan utveckling kan diskuteras liksom om den är önskvärd.

Jag medger att en utveckling alltid kan diskuteras, och man kan ha olika mening om huruvida den är önskvärd. Det är dock inte Konstitutionsutskottets uppgift i granskningen. Vi talar inte om vad som är önskvärt eller vilken utveckling vi gärna vill se. Det får våra kolleger göra i andra utskott eller så får vi göra det här i kammaren i andra ärenden. KU:s granskning handlar inte om en önskvärd utveckling politiskt sett utan om regeringen har brustit, och det är vi överens om att regeringen inte har gjort vad gäller förhållandet till yttrandefrihetsgrundlagen.

Det finns inget av konstitutionellt intresse i anmälan eller i oppositionens önskan om en annorlunda framtida utveckling. Oppositionens gemensamma text innehåller, såvitt jag kan se, inget av konstitutionellt intresse.

Anf. 23 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Detta ärende betraktar jag som ett av de viktigaste i årets granskning. De slutsatser som regeringsrepresentanterna kommer med är förvånande och förbryllande. Det är synd att vi inte har kunnat enas, för det skulle stärka KU:s roll i denna fråga. Framför allt skulle det hedra regeringspartierna om de erkände att regeringen här har lagt fram förslag och vidtagit åtgärder på ett sätt som man inte borde ha gjort.

Vad regeringen gör i ärendet om förhandsgranskning av public service är att runda riksdagen, radio- och tv-lagen och yttrandefrihetsgrundlagen. I stället för att värna en oberoende public service och en självständighet och integritet för public service-företagen har vi fått en förhandsprövning av nya tjänster – inte enskilda program men nya tjänster – som riskerar att långsiktigt påverka och skada public services möjligheter att fungera som en oberoende, fri och självständig medieaktör. Det gäller både Sveriges Radio och Sveriges Television.

Medielandskapet ändrar sig snabbt i dag. Vapnet att förhandsgranska nya tjänster kan på en mediemarknad i förändring ganska fort påverka stort. Unga människor ändrar sitt beteende från ett år till ett annat och använder ny teknik för att ta till sig nyheter, lyssna på musik med mera.

Om inte public service får följa med i denna utveckling kan det ganska snabbt skapa en helt annan marknad, och jag tror att det är syftet. Framför allt ser Moderaterna i regeringen detta som en möjlighet att stärka den kommersiella mediemarknaden på bekostnad av public service.

Det man kan ta som intäkt för detta påstående är att regeringen när den gjorde denna förändring inte gick till riksdagen, vilket borde ha varit en självklarhet vid införandet av en så stor förändring som en förhandsgranskning av nya tjänster, utan man gick genom ett kryphål som kallas anslagsvillkor.

Anslagsvillkor infördes i samband med den nya radio- och tv-lagen för ganska länge sedan och kom till för att regeringen ska kunna ställa krav på ekonomisk redovisning och revision och vid uppbyggnad av nya lokalstationer med mera. Det har inte med programverksamheten att göra utan gäller detaljer i ekonomin.

För att skydda oberoende och självständighet har vi ett system där public service inte är en statlig organisation som styrs direkt av regeringen. Om det ska ske stora förändringar måste man gå via riksdagen och sändningsvillkoren. Det ska tas beslut i riksdagen som ska föregås av en prövning av om förändringen är förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen och radio- och tv-lagen. Det är garantin.

När regeringen går via anslagsvillkoren och förändrar stort som smått och påverkar förutsättningarna för public service gör man en kringgående rörelse för att slippa riksdagens bedömning. Man kan inte tolka det på något annat sätt. Det är inte meningen att anslagsvillkoren ska användas på detta sätt.

I paketet om förhandsgranskning finns en formulering om att de nya tjänsternas marknadspåverkan ska bedömas och behandlas av konkurrenterna. De ska sedan ge besked om de tycker att det påverkar deras förutsättningar och marknad. För mig är det ganska uppenbart att syftet då är att påverka public service långsiktigt.

Det är en hedervärd hållning. Man får mycket väl ha en sådan åsikt och tycka att public service är för stort, når för många människor och har för stor påverkan och att vi skulle kunna ha privata aktörer som har större påverkan och tar en större marknadsandel. Det är många inom borgerligheten, och särskilt inom Moderaterna, som tycker så – men inte alla.

Ska man genomföra förändringar som långsiktigt underminerar möjligheterna för public service att klara av sitt uppdrag som det ser ut i dag ska man gå genom riksdagen. Beslutet ska tas av riksdagen här i kammaren och helst av en bred majoritet så att vi inte ändrar grundläggande förutsättningar kortsiktigt.

Nu har vi en majoritet i konstitutionsutskottet som anser att detta inte har gått rätt till och som ifrågasätter regeringens hantering. Vad händer då? Det får vi se. Det är tydligt att regeringsrepresentanterna än så länge slår ifrån sig dessa frågor. Det rimliga vore att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning – det brukar föregå nya sändningstillstånd och större förändringar av denna verksamhet – och återkallar den förhandsprövning man infört genom anslagsvillkoren, i väntan på att den parlamentariska utredningen får lägga fram ett nytt förslag som är i enlighet med det system vi har för en oberoende och självständig public service.

Prot. 2010/11:114
13 juni

Gransknings-
betänkande

Förhandsprövning av
nya programtjänster

Än så länge tyder ingenting på att regeringen är beredd att göra det, men jag tycker att det är väldigt viktigt. Jag tror att jag har många med mig inom oppositionen här i riksdagen och inom riksdagens majoritet för en sådan förändring. Om inte regeringen förstår att det här är en viktig signal tror jag att det kommer att hända saker i riksdagen på andra sätt. Man kommer att försöka ta initiativ för att få en ordning som fungerar.

Det som vi har att ta ställning till i dag är frågan om förhandsgranskning. Där är majoriteten i konstitutionsutskottet, utifrån konstitutionella grunder, mycket kritisk mot regeringens hantering. En långsiktig förändring i enlighet med det som kan tänkas bli genom den nya förhandsgranskningen är saker som måste tas upp i riksdagen för beslut. Det bör inte genomföras genom en förändring i anslagsvillkoret och runda riksdagen på det sätt som regeringen har gjort i det här fallet.

Jag vill för övrigt yrka bifall inte till anmälan i någon reservation i det här ärendet utan till anmälan i reservationerna 4 och 5 som kommer upp senare.

Anf. 24 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S):

Herr talman! Fria och självständiga medier är en förutsättning för yttrandefrihet och för den mångfald i nyhetsförmedling och opinionsbildning som är av stor betydelse i ett demokratiskt samhälle. Uppdraget för radio och tv i allmänhetens tjänst handlar i vid mening om att självständigt och oberoende av utomstående ekonomiska, politiska och andra intressen erbjuda ett programutbud som är tillgängligt för alla, speglar hela landet och kännetecknas av god kvalitet, allsidighet och relevans oavsett genre.

Så inleds regeringens proposition *Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013*. Sverige har en stark yttrande- och tryckfrihet. Den är även accepterad i Europeiska unionen. Vi anmälde den när vi inträdde, och de gånger vi har tagit strid har EU accepterar att vi har den grundlagen. Det finns även inskrivet i vår grundlag att unionen inte kan besluta om sådana saker som är grundlagsfästa i Sverige.

I fler hundra år har vi, mer eller mindre, alltid värnat om rätten att i tryckt skrift och på senare tid också via tråd eller etern förmedla åsikter och yttranden till allmänheten. Men det är inte alltid beslutsfattarna har kunnat hålla fingrarna borta från att på ena eller andra sättet försökt styra och även begränsa möjligheten till det fria ordet. Läser man yttrande- och tryckfrihetens historia framgår det tydligt att försvaret i alla tider har funnits men att det har varierat i styrka över tid.

Medieföretagens oberoende är garanterat genom grundlagen. Det är fria, självständiga redaktioner som avgör vad som ska sändas eller publiceras. Varje företag svarar för att verksamheten bedrivs självständigt i förhållande till statsmakterna, olika intresseorganisationer och andra maktcentrum, och det får inte heller förekomma att något som är avsett att framföras först måste granskas av en myndighet. Myndigheterna får inte heller ingripa på grund av det förväntade innehållet i ett program.

Vad gäller förhandsgranskning av programtjänster är det, som talare före mig också har sagt, alltså inte granskning av innehållet i program som vi har som ärende i dag. KU har, som några också påpekat, enigt konstaterat att det beslut regeringen har fattat inte strider mot censurför-

budet i yttrandefrihetsgrundlagen. Men det finns andra saker som vi också tittat lite närmare på i KU. KU har faktiskt en uppgift som varningsklocka när ett beslut börjar tangera gränsen. Jag tycker att det är viktigt att påpeka att KU inte bara kan skriva den dagen man har gått över gränsen, utan vi ska agera som den gode revisorn, som många säger, och också som en vakthund i de här sammanhangen.

Vi ser att även om regeringen inte överskrider gränsen har detaljstyrningen av public service-företagen genom anslagsvillkoren ökat över tid, och där kanske vi kan titta längre tillbaka också. Vi ska vara uppmärksamma på detta, för det kan påverka företagens oberoende ställning, verksamhetens utformning och i en förlängning även programmets innehåll. Utvecklingen av villkoren har enligt vår mening inte gått i önskvärd riktning.

Något som är ytterligare lök på laxen är att det denna gång har fått en helt annan karaktär när det gäller villkoren, och vi i majoriteten anser att det kan ifrågasättas om kravet på förhandsprövning utifrån marknadspåverkan över huvud taget överensstämmer med det beslut riksdagen fattade i de senaste allmänna riktlinjerna. Peter Eriksson har gått igenom den här saken mycket väl.

I propositionen tas regeringens förslag upp under rubriken Nya tjänster. Nya permanenta programtjänster eller andra tjänster av större betydelse inom ramen för kärnverksamheten och den kompletterande verksamheten som Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion vill lansera under tillståndsperioden ska anmälas till regeringen för godkännande. Anmälan ska innehålla en motivering som utgår från tjänstens värde för publiken och relevans för uppdraget i allmänhetens tjänst.

Så långt är allt väl. I riksdagsbehandlingen fanns ingen avvikande åsikt i denna del. I propositionen om sändningstillståndet för perioden 2007–2012 skriver även den socialdemokratiska regeringen: Programföretagen får inte utan regeringens medgivande förändra sin kärnverksamhet i betydande omfattning genom att exempelvis starta permanenta nya programkanaler eller liknande tjänster. Vår regering sade inte heller någonting om the public value, det vill säga allmänhetens relevans för tjänsten. Man sade att de var tvungna att anmäla till regeringen om man ville införa någon ny tjänst.

Sveriges Television och Sveriges Radio har aldrig varit positiva till detta. De avstyrkte all anmälningsplikt i sina remissyttrande redan 2006 och är fortfarande kritiska till förhandsprövning, vilket jag inte tycker är så konstigt. Men UR tillstyrkte, och Sveriges Författarförbund ansåg att man också skulle ställa sig frågan vilket mervärde lyssnare respektive tittare skulle få av tjänsten.

I nuvarande allmänna riktlinjer inför kommande sändningstillstånd kom alltså begreppet tjänstens värde för publiken in, men begreppet marknadspåverkan kom in i anslagsvillkoren. Det står alltså ingenting om detta i riktlinjerna. Frågan är om detta krav överensstämmer med de av riksdagen beslutade riktlinjerna. Vi tycker inte det.

Vi är också kritiska till beredningen i stort. En så stor förändring som riskerar företagens oberoende och i en förlängning kanske även påverkar yttrandefriheten skulle enligt vår mening ha gått tillbaka till riksdagen. Det hade funnits tid om kulturministern kände att svensk tillämpning eller regeringens förslag till riksdagen inte överensstämde med kommiss-

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Förhandsprövning av
nya programtjänster*

ionens meddelande. Propositionen lämnades till riksdagen den 4 juni 2009, meddelandet kom den 27 oktober och riksdagen fattade beslut ungefär en månad senare, den 19 november. Jag kan också tycka att det är en kort tid mellan den 27 oktober och den 19 november, men hade man inte hunnit analysera meddelandet under de veckorna hade det funnits andra sätt att komma tillbaka till riksdagen. Det vet regeringen. Det fanns stora möjligheter till det. Men i stället fick en utredare i uppdrag att föreslå hur det praktiskt ska genomföras, och kravet hamnade i de av regeringen beslutade anslagsvillkoren. Alltså rundades riksdagen helt i fråga om hanteringen och beslutet om förhandsprövning utifrån marknadspåverkan.

Kravet hamnar i en gråzon eftersom kulturministern i utfrågningen, och även departementet i ett pressmeddelande, påpekar att företaget självt avgör vilka tjänster som ska anmälas. Med andra ord: Varför ställa krav på en anmälningsskyldighet som det egentligen inte finns något krav på att uppfylla och framför allt en oklarhet i vad som ska anmälas? I kommissionens meddelande skrivs ”väsentligt nya tjänster”.

Slutligen tycker jag att man kan ställa sig frågan: Hade denna form av förhandsprövning över huvud taget behövt införas i Sverige? Enligt kommissionens meddelande ska specifika särdrag beaktas i varje nationellt system, och vi har i Sverige inte de problem som andra nationer har med sina public service-företag där både statlig finansiering och reklamfinansiering tillåts.

Vi har ett väl inarbetat system med att offentligt pröva utvecklingen av public service genom begränsade sändningstillståndsperioder där det inför varje ny period sker en utredning, beslutet föregås av ett brett remissförfarande och en proposition till riksdagen.

Nordisk public service har ett internationellt högt anseende, vilket till betydande del beror på ett långtgående oberoende. Vi har heller inte ändrat vårt finansieringssystem sedan inträdet i EU, vilket är en styrka. Det tror jag att vi ska ta i beaktande inför nästa programperiod, men den frågan behandlas i ett annat sammanhang och inte av KU.

KU är tillsatt för att granska regeringens tjänsteutövning men också för att värna om Sveriges grundlagar. Här finns en uppenbar risk för att den utveckling vi ser i förlängningen inte kommer att vara förenlig med yttrandefrihetsgrundlagens tankegångar och intentioner.

Med detta, herr talman, yrkar jag på godkännande av utskottets anmälan i denna del.

Anf. 25 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Jag vill börja med att påpeka att det tidigare i talarstolen lite grann lät som att det inte finns anledning till synpunkter i och med att utskottet inte anser att beslutet strider mot censurförbudet. Det kan ju vara så att det under tiden man utreder en anmälan framkommer uppgifter om andra felaktigheter än just de som anförts i anmälan. Så var fallet med ministerstyre och Jordbruksverket, där vi hittade andra felaktigheter, och så är fallet här. Vi är överens om att det inte strider mot censurförbudet, men sedan är vi inte lika överens.

När riksdagen fattade sitt beslut om sändningsvillkoren för 2010–2013 nämndes inte marknadspåverkan som en bedömningsgrund för om en ny programtjänst skulle få starta. I propositionen förslögs att nya per-

manenta programtjänster eller andra tjänster av större betydelse skulle anmälas till regeringen för godkännande. Grunden för bedömning av en ny tjänst skulle vara att den hade ett tillräckligt stort värde för allmänheten. Nu har det lagts till en skrivning om tjänstens eventuella marknadspåverkan, och konkurrenter ska få tycka till om tjänsten påverkar marknaden eller inte.

Public service-företagen har i uppdrag att se till att alla har tillgång till oberoende radio och tv. Programmen ska utformas så att de tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet. Med det tillägg som nu finns i anslagsvillkoren tycker jag att det blir ganska märkligt.

Om public service-bolagen utför sitt uppdrag bra borde väldigt många välja att se och lyssna på Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion. Att deras programutbud når och intresserar många, helt i linje med deras uppdrag, kan nu vara till nackdel när det ska bedömas om de ska få utveckla verksamheten med nya kanaler eller andra tjänster.

Vad händer till exempel om Sveriges Radio vill starta en webbkanal med ett brett, seriöst, roligt reklamfritt innehåll riktat mot unga? Det faller inom Sveriges Radios uppdrag att nå och intressera hela befolkningen. Vi vet att de flesta ungdomar inte lyssnar på radio genom en vanlig radioapparat. En sådan kanal skulle mycket väl kunna bli väldigt uppskattad, och det är klart att en sådan kanal också skulle kunna minska andelen som lyssnar på reklamfinansierad radio.

Ska man tolka det som att public service-bolagen bara ska lyckas så där lagom bra med sitt uppdrag, annars begränsas deras möjligheter att utveckla sin verksamhet?

Att det inte uttryckligen är angivet att en viss typ av villkor är förbjudna betyder inte att vilken typ av villkor som helst är tänkta och avsedda. I propositionen till radio- och tv-lagen anges vad som kan vara med i anslagsvillkoren. Där sägs: "Villkor som kan bli aktuella gäller till exempel uppbyggnad av lokalredaktioner, tekniska investeringar, krav på ekonomisk redovisning och dylikt." Nu kommer helt nya delar in i anslagsvillkoren. De är inte uttryckligen förbjudna, men är det så det är tänkt och avsett?

Att en ny tjänst ska förhandsgranskas på det sätt som regeringen nu angivit i anslagsvillkoren är nytt. För sändningstillstånd gäller att den som vill få ett sändningstillstånd har rätt att yttra sig över de villkor som sätts upp. Villkor som den sökande inte godkänt får inte ställas. Detta kringgår regeringen nu genom att ställa upp de villkoren i anslagsvillkoren.

Inför varje tillståndsperiod fattar riksdagen beslut om villkor och riktlinjer för den kommande tillståndsperioden. Det beslutet ligger till grund för regeringens beslut om sändningstillstånd och anslagsvillkor. Huvudprincipen är att villkoren ska vara oförändrade under tillståndsperioden.

Majoriteten i utskottet är överens om att regeringen borde ha återkommit till riksdagen när kravet på förhandsgranskning, där marknads-
påverkan är en del, skrevs in i anslagsvillkoren.

Anf. 26 CECILIA BRINCK (M) replik:

Herr talman! Jag vill bara stillsamt påpeka, eftersom påståendet upprepas flera gånger, att sändningstillstånden endast omfattar markbundna

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Förhandsprövning av
nya programtjänster*

*Gransknings-
betänkande*

*Förhandsprövning av
nya programtjänster*

*Fråga om närings-
ministerns blogg
hos Tillväxtverket*

sändningar. De omfattar inte sändningar via Internet, kabel och satellit. Det är därför de inte finns med i sändningstillstånden.

Anf. 27 MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik:

Herr talman! Det har påtalats att det inte gäller rätten att få sända tidigare och att det bara gäller om det bekostas med allmänna medel, i det här fallet tv- och radioavgift. Om det inte får bekostas med det kanske det då skulle bekostas på något annat sätt, men nu har inte Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion rätt att bekosta sändningar på något annat sätt. Per definition kan saker och ting inte sändas om anslagen inte får användas för det.

Anf. 28 CECILIA BRINCK (M) replik:

Herr talman! Det var möjligen svar på en annan replik än den jag hade. Jag försökte nämligen påpeka det enkla tekniska faktum att man inte kan reglera detta i sändningstillstånden eftersom sändningstillstånden inte omfattar sändningar via Internet, kabel och satellit.

Anf. 29 MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik:

Herr talman! Man kan trots allt via andra vägar reglera hur man får använda sig av public service-företagen och hur det ska gå till.

Fråga om näringsministerns blogg hos Tillväxtverket (avsnitt 3.2)

Anf. 30 KAJSA LUNDERQUIST (M):

Herr talman! I en till utskottet inkommen anmälan begärs att utskottet ska granska näringsministerns blogg hos Tillväxtverket. I anmälan kritiserar näringsministern på följande fyra punkter: Hon ska ha krävt att Tillväxtverket tillhandahåller henne en blogg. Hon ska ha kommenterat initiativ som regeringen tagit i fråga om kvinnligt företagande. Hon ska ha recenserat oppositionens budgetförslag. Och hon ska vid minst ett tillfälle ha använt sig av en anställd vid Tillväxtverket för att göra ändringar i blogginläggen.

Enligt anmälaren är det uppenbart upprörande att näringsministern använt sig av sin grundlagsskyddade yttrandefrihet.

Genom ett regeringsbeslut i maj 2007 ålades Tillväxtverket att genomföra ett treårigt program för att främja kvinnors företagande. Det nationella ambassadörsprogrammet för kvinnligt företagande är en del av den satsningen och drivs av Tillväxtverket och Näringsdepartementet.

Den aktuella bloggen, Mauds blogg med underrubriken "Näringsministern bloggar om allt möjligt. Stort som smått", kan nås från hemsidan Ambassadörer.se. Hemsidan utgör den elektroniska mötesplatsen för ambassadörer för kvinnligt företagande. I blogginläggen kommenterar näringsministern olika initiativ från regeringen och Tillväxtverket avseende kvinnligt företagande. Hon har även vid ett tillfälle kommenterat oppositionens budgetförslag.

Utskottet översände en skrivelse med frågor till Regeringskansliet för att få klarhet i ärendet. Av svaren från Näringsdepartementet framgår att Tillväxtverket inte har fått i uppdrag att tillhandahålla näringsministern en blogg. Tillväxtverket hade i stället erbjudit näringsministern att

blogga för att öka kännedomen om projektet. Detta erbjudande accepterades av näringsministern.

Herr talman! I den förvaltningspolitiska propositionen framhålls att myndigheternas integritet ska värnas och att gränsen mellan politik och förvaltning ska vara tydlig. Det är av största vikt att myndigheternas information präglas av god förvaltningssed, vilket bland annat innebär att försiktighet bör iakttas vad gäller opinionsbildande verksamhet. Myndighetschefernas och de anställdas omdöme är därvidlag av avgörande betydelse.

Det måste även i sammanhanget framhållas att näringsministern erbjöds att blogga på Ambassadorer.se och inte på Tillvaxtverket.se. Denna skillnad är mycket betydelsefull. Vidare har det varit tydligt att näringsministern bloggat i eget namn i sin roll som näringsminister.

Herr talman! Utskottet har vid tidigare granskning konstaterat att det inte finns något regelverk eller några instruktioner från regeringens sida om hur en myndighet får använda sig av enskilda ministrars namn, till exempel i samband med opinionsbildande verksamhet. Detta kan skapa förvirring om rådande ansvarsförhållanden.

Enligt vår mening är det i första hand myndigheterna själva som avgör hur webbplatser som koordineras av myndigheterna ska utformas. Det bör därför understrykas att det är av stor vikt att myndigheternas självständiga ställning upprätthålls och respekteras.

Granskningen har visat att Tillväxtverket har erbjudit näringsministern att blogga på Ambassadorer.se för att öka kännedomen om ambassadörsprojektet och för att sporra och inspirera ambassadörerna i deras uppdrag. Det kan noteras att granskningen inte rör Tillväxtverkets egen hemsida utan den ovan nämnda hemsidan som är en elektronisk mötesplats för ambassadörer för kvinnligt företagande. Granskningen har även visat att näringsministern inte har bett någon tjänsteman att göra ändringar i hennes blogg.

Med detta är det Alliansens mening att näringsministern inte har begått något fel i sin tjänsteutövning.

Anf. 31 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Den anmälan som gjorts mot näringsministern till konstitutionsutskottet om att hon haft en blogg på Tillväxtverkets hemsida har föranlett ett beslut av konstitutionsutskottets majoritet med synpunkter på hur det här har skötts. Vi har från allianspartierna reserverat oss mot beslutet.

Av den utredning som konstitutionsutskottet gjort framgår att det är Tillväxtverket som bett näringsministern att medverka med en blogg. Det har inte varit en blogg på Tillväxtverkets hemsida, som det har påståtts, men den har gått att nå via en länk från Tillväxtverkets hemsida. Bloggen skulle utgöra en kontakt med de kvinnliga företagare som ingick i Tillväxtverkets ambassadörsprojekt. Projektet var en del i Tillväxtverkets arbete för att främja kvinnligt företagande.

Av konstitutionsutskottets utredning framgår att det inte varit så som anmälaren påstått: att Maud Olofsson eller hennes medarbetare på Näringsdepartementet skulle ha bett någon på Tillväxtverket att göra uppdateringar av hennes blogg. Det har visat sig vara en helt felaktig uppgift.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om närings-
ministerns blogg
hos Tillväxtverket*

Naturligtvis är det viktigt att det finns en tydlig åtskillnad mellan regeringen och de statliga verken. Jag uppfattar det som att det funnits en sådan åtskillnad. Tillväxtverket, som varit initiativtagare till bloggen, har skött den här åtskillnaden och har inte ingått och ingår inte i det som KU har rätt och möjlighet att uttala sig om.

När det gäller hur Näringsdepartementet och Maud Olofsson har skött detta har konstitutionsutskottet lämnat allmänna kommentarer om vikten av åtskillnad mellan departement och verk. Men det finns i det ställnings-tagande som konstitutionsutskottet lämnat inte någon kritik mot näringsministern.

Anf. 32 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Bakgrunden till detta granskningsärende är som vi redan har hört två gånger frågan om det lämpliga i att näringsminister Maud Olofsson skulle ha accepterat ett erbjudande att blogga på www.ambassadorer.se. Det skulle ha skett för att öka kännedomen om och inspirationen för Tillväxtverkets ambassadörsprojekt.

Det har också hävdats att Maud Olofsson skulle ha bett en tjänsteman på Tillväxtverket att uppdatera hennes blogg. Vad blev resultatet av vår granskning? Ja, vi kan återigen se ordspråket besannas: Det blev en höna av en fjäder. Granskningen har visat att en uppdatering har skett, men att den inskränker sig till ett kommatecken och ett mellanslag. Inga ändringar ska ha skett i övrigt. Alltså har ingen tjänsteman gått in och ändrat i väsentligheter.

Det är förvisso viktigt att myndigheternas självständiga ställning upprätthålls och respekteras. Jag vill gärna understryka det. Men här har inte Maud Olofsson kommit i närheten av något annat.

I det här fallet kan vi inte anse att näringsministern skulle ha begått något fel och brustit i denna respekt. Det finns inget regelverk för hur myndigheter får bjuda in ministrar till medverkan genom till exempel en blogg. Näringsministern kan per definition inte bryta mot något sådant regelverk, eftersom det inte finns. Dessutom kan nämnas att bloggen inte lades under Tillväxtverkets hemsida, vilket redan nämnts, utan länkades dit från ambassadörsprojektets hemsida, www.ambassadorer.se. Några ändringar har som sagt heller inte Tillväxtverket gjort på bloggen.

Inga anmärkningar, med andra ord.

Anf. 33 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har granskat det faktum att Tillväxtverket tillhandahållit en blogg för näringsminister Maud Olofsson. Bloggen har innehållit ren politisk propaganda och har vid åtminstone ett tillfälle redigerats av personal på Tillväxtverket. Detta är klart olämpligt, skulle jag vilja säga.

Det ska alltid finnas en klar och tydlig skillnad mellan myndigheters verksamhet samt politisk verksamhet och propaganda. Detta har den borgerliga regeringen själv understrukit i 2010 års förvaltningspolitiska proposition. Det står på s. 38 följande: "Regeringens bedömning: Det bör inte vara en uppgift för en myndighet att bedriva opinionsbildning eller företräda särintressen inom sitt verksamhetsområde. Informationsverksamheten bör ligga inom ramen för myndigheternas instruktionsenliga uppgifter eller särskilda regeringsuppdrag." Den borgerliga regeringen

ger här uttryck för sin principiella syn på myndigheters opinionsbildning. Det är tydligt att minst ett statsråd inte kände sig bunden av hur hela regeringen såg på saken.

Den citerade propositionen bereddes i Regeringskansliet samtidigt som Maud Olofsson på en blogg upplåten av Tillväxtverket ägnade sig åt att bedriva opinionsbildning mot oppositionens budgetförslag. Denna opinionsbildning låg kvar på bloggen när propositionen lämnades till riksdagen. Självfallet är detta klandervärt. Regeringens bedömningar måste gälla lika för alla statsråd.

Det är också allvarligt när en tjänsteman på Tillväxtverket redigerar i ministerns blogg. Försvaret från Regeringskansliet är här att det har skett vid ett tillfälle och bara genom rent språkliga ändringar. För mig spelar det egentligen ingen roll i vilken omfattning det har skett. Varje statsråd har ett flertal politiskt anställda för att sköta ministerns politiska utspel. Av princip ska denna verksamhet aldrig någonsin blandas samman med myndigheternas verksamhet. Alla ska kunna lita på att våra myndigheter utför det uppdrag de fått av regeringen på ett neutralt och partipolitiskt obundet sätt. Därför är denna sammanblandning djupt olycklig, av hur liten omfattning den än är.

För mig spelar det heller ingen roll om ministern tar initiativ eller blir erbjuden och accepterar och samtidigt bloggar på det här sättet.

Jag tycker att felet konstitutionellt är lika stort. Jag anser att det i det här fallet råder bristande omdöme från ministerns sida.

Anf. 34 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! För att hyfsa debatten, kan inte Sven-Erik Österberg ta tillbaka att det är "djupt olyckligt" att ett kommatecken har flyttats och att ett mellanslag har gjorts? Det framstår som patetiskt att detta skulle vara ett tjänstefel och något att ens ta upp i en debatt i kammaren.

När jag citeras av en tidning med helt annan politisk uppfattning än jag själv har och jag kommer med en sakupplysning, till exempel att ett kommatecken ska flyttas, kan man väl inte anse att det på något vis förändrar det skrivna?

Anf. 35 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik:

Herr talman! När konstitutionsutskottet granskar sådant här drar vi ju saker till sin spets. Det handlar om den viktiga åtskillnaden mellan vad som är politisk verksamhet, vad det politiska systemet gör och vad man gör i myndigheterna. Det är en del av den svenska förvaltningen att myndigheter inte sammanblandas med den politiska verksamheten.

Man kan naturligtvis tycka att det är en struntsak att man flyttar något, men det är ändå en tjänsteman som inte ska beblandas med den politiska verksamheten som har varit inne i en politisk skrift och gjort en justering. Ett kommatecken kan man kanske rycka på axlarna åt och säga att det inte hade någon politisk verkan, men det faktum att en tjänsteman har gått in och gjort detta utan att hänvisa till att den som ska ha hand om bloggen har gjort det tycker jag är ett fel. Även om det är litet är principen viktig. Man ska inte göra denna sammanblandning, och det är min poäng i den här saken.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om närings-
ministerns blogg
hos Tillväxtverket*

Anf. 36 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! Näringsministern var inbjuden. Det görs ett mellanslag och en justering av ett kommatecken, och Sven-Erik Österberg säger att det är ”djupt olyckligt”. När sådana ord används brister KU och dess granskning i djup och relevans. Vad ska man ta till när det verkligen är djupt olyckligt?

Anf. 37 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik:

Herr talman! Det jag tycker är olyckligt är att näringsministern över huvud taget ställde upp och bloggade när hon blev erbjuden det. Hon borde ha avböjt bloggandet över huvud taget eftersom det hon skriver sammanblandas med vad myndigheten står för. Även om det stod på en annan sida ska man veta att den var kopplad till Tillväxtverket och tillhandahölls av Tillväxtverket, som var myndigheten, och hon använde den för att tydligt angripa oppositionen i rent politiska saker. I det fall det här gäller handlade det om budgetfrågor.

Det är en annan sak om en myndighet citerar eller hänvisar till en minister i något som ligger i linje med myndighetens uppgift. I det här fallet var det ministern själv som uttryckte sin politiska vilja på bloggen. Jag anser att Maud Olofsson skulle ha avstått från att blogga på det sätt som hon har gjort. Jag tycker att det är djupt olyckligt.

Anf. 38 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Precis som tidigare har sagts har det framkommit att näringsministrernas bloggande på www.ambassadorer.se inte har skett på hennes initiativ, såsom hade angetts i anmälan. Ministern har blivit ombedd att blogga, och utskottet har inte haft några synpunkter på att hon har gjort det, även om det från talarstolen har anförts att hon kanske borde ha tackat nej.

Däremot anser utskottet, precis som regeringen har anført i 2010 års förvaltningspolitiska proposition, att gränsen mellan politik och förvaltning ska vara tydlig. Därför menar utskottet att statsråd bör iaktta stor försiktighet och undvika partipolitiska utspel då man uttalar sig i ett medium som tillhandahålls av en myndighet.

Att, som regeringspartiernas företrädare här i KU, bortse helt från regeringens förvaltningspolitiska proposition med argumentet att det är myndigheterna själva som har ansvar för sina hemsidor och att det i det här fallet inte är myndighetens egen hemsida utan en hemsida som ska öka kännedomen om ambassadörsprojektet och sporra och inspirera ambassadörerna i deras uppdrag, blir närmast löjeväckande. Att det i den förvaltningspolitiska propositionen anges att myndigheternas information ska vara extra försiktig när det gäller opinionsbildning betyder ju inte att statsråd inte alls behöver fundera över vad som är lämpligt att skriva på en blogg som tillhandahålls av en myndighet.

KU:s majoritet har ingen annan uppfattning än reservanternas när det gäller att myndigheterna själva beslutar om webbplatser och innehåll, men vi har inte kommenterat det yttrandet eftersom det inte är myndigheten vi granskar i det här fallet. Vi granskar lämpligheten i näringsministrernas uttalanden på bloggen.

Man skulle kunna tro att det handlar om att utskottet levererar allvarlig kritik eftersom vi inte har kunnat enas. Man skulle också kunna tro att

konstitutionsutskottets majoritet hade sagt att näringsministern inte borde ha yttrat sig på bloggen över huvud taget, men så är det inte.

Det utskottet uttalar är följande. Det är så kort att jag tänkte läsa upp det. Ibland känns det som att debattörerna inte riktigt vet vad det står: ”En tydlig åtskillnad mellan politik och förvaltning är en grundprincip i den svenska förvaltningsmodellen. Regeringen har också i 2010 års förvaltningspolitiska proposition uttalat att gränsen mellan politik och förvaltning ska vara tydlig. För att säkerställa denna åtskillnad bör, enligt utskottets mening, statsråd iakttä försiktighet och undvika partipolitiska utspel då de uttalar sig i ett medium som en myndighet tillhandahåller. Av samma skäl bör det vara statsråden själva som med eventuellt stöd av sina politiska medarbetare sörjer för statsrådets inlägg i sådana medier.”

Så står det i utskottets uttalande. Att vi inte kan vara överens om detta tycker jag är mycket märkligt.

Statsråds roll i marknadsföring av havsövervakningssystem till Libyen (avsnitt 4.3)

Anf. 39 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Saker och ting ändrar sig här i världen. Ibland går det ganska fort, och ibland tar det längre tid. I Libyen var Gaddafi diktator i 40 år utan att situationen förändrades i grunden. Kanske i tron att det skulle fortsätta vara så reste den svenska handelsministern för mindre än två år sedan, hösten 2009, till Libyen med bland annat en del marknadsföringsinsatser för att stödja svenskt näringsliv.

Ett av de företag som var med var Svenska rymdbolaget, som gärna ville sälja en produkt som handlade om att övervaka flyktingar som kom från Libyen och skulle till Italien. Berlusconi hade strax innan lyckats få till stånd ett avtal med Libyens diktator om att Libyen skulle jobba mer för att se till att det inte skulle komma så många flyktingar från Libyen till Italien. Det var många som ville till Europa under årens lopp, och det är ganska nära mellan Libyen och Italien. Den närmaste ön är inte alls långt borta.

Det är många som har dött på resan också när det har blåst upp till storm och de har färdats i små skrangliga båtar, men övervakningssystemet var inte till för att rädda libyska eller andra afrikanska flyktingar som ville ta sig över havet utan för att se till att det inte skulle komma så många till Italien och besvåra EU.

På fredag ska vi rösta om att skicka ytterligare insatser från Sverige för att delta i FN:s aktion mot libyska regeringen och Gaddafi. Det är en annan insats från svenskt håll som pågår. Nu handlar det inte om att marknadsföra strategiska produkter som måste ha godkännande av svenska myndigheter för att de kan användas i militärt syfte, utan nu handlar det om att delta i militära uppgifter mot regimen i Libyen.

En del saker här i världen förändrar sig. Med tanke på det är det väldigt rimligt och lämpligt att svenska ministrar, när vi nu har varit med om en sådan resa alldeles nyligen, i framtiden iakttar mycket stor försiktighet om de ska delta i marknadsföringsuppdrag av produkter som kräver tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Statsråds roll i
marknadsföring av
havsövervaknings-
system till Libyen*

Det tycker inte regeringspartierna och majoriteten i det här fallet. Här tycker man att det bara är att blåsa på så länge det inte finns något uttalat förbud, Sverige inte är i krig med landet eller vad det nu handlar om.

Det hade varit en liten enkel och bra markering inför framtiden att den svenska regeringen ska tänka sig lite grann för när den deltar i marknadsföringsinsatser där man måste ha tillstånd från svenska myndigheter i ett senare skede.

Vi skriver i reservationen att det särskilt gäller myndigheter som lyder under det egna departementet. Det kan i värsta fall vara så att det påverkar myndigheten i fråga om departementschefen har sagt att det är viktigt och bra att Sverige ska kunna sälja produkterna. Det kan man inte riktigt veta, men det finns en sådan risk att det i viss utsträckning kan påverka när det ligger under det egna departementet.

Det skulle därför behövas en liten uppstramning på området och kanske en del moraliska tankeställare som man bär med sig för framtiden. Tyvärr fick vi inte med oss regeringsrepresentanterna på detta.

Anf. 40 HANS HOFF (S):

Herr talman! KU har granskat en anmälan som avser en försäljningsresa till Libyen som statsrådet Ewa Björling genomförde i september 2009. Med på försäljningsresan var det av staten ägda företaget Svenska rymdbolaget samt Sveriges Televisions samhällsprogram *Korrespondenterna* som gjorde ett reportage om resan.

I det reportaget framgår att Rymdbolaget under mötet med den libyske handelsministern marknadsförde sitt havsövervakningssystem som en produkt som kan hjälpa Libyen att hålla efter flyktingsituationen utmed gränserna och ute på Medelhavet.

Ewa Björling uttalade i svenska medier att det är ett perfekt verktyg för att motverka den vidriga flyktingsmuggling som pågår i regionen. Ewa Björling har också i en intervju i *Aktuellt* klargjort att hon ser det som att Sverige är med och bidrar till ett bra havsövervakningssystem för att stoppa flyktingströmmar.

Det anmälan tar fasta på är om detta strider mot de internationella åtaganden som Sverige har gjort i flyktingfrågor. Vid KU:s utfrågning av statsrådet framkom att det inte finns en av regeringen beslutad policy eller manual för hur statsråd ska agera vid försäljningsresor i diktaturer.

Det framkom också att den myndighet som fattar beslut om tillstånd för export av produkter som marknadsförts är en myndighet som lyder direkt under statsrådet Ewa Björling. I svaret på frågan vid utfrågningen om det inte är ett problem när en minister marknadsför produkter som sedan en myndighet under samma minister ska besluta om att godkänna eller avslå export av framkom att statsrådet Ewa Björling inte ansåg att detta är ett problem.

Herr talman! När det gäller marknadsföring av produkter med dubbla användningsområden krävs inte tillstånd från Inspektionen för strategiska produkter. Någon försäljning av havsövervakningssystemet till Libyen genomfördes heller inte.

Vid en eventuell försäljning sker en prövning om tillstånd ska ges för export. KU konstaterar att statsrådet Ewa Björling handlat i enlighet med gällande regelverk om produkter med dubbla användningsområden.

Med detta nöjer sig de borgerliga partierna i KU. Även vi ställer oss bakom denna skrivning. Av betydelse vid vår bedömning är att marknadsföring av produkter med dubbla användningsområden inte förutsätter godkännande.

Däremot skulle en senare försäljning av havsövervakningssystemet ha förutsatt tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter. Denna myndighet ligger under regeringen och UD.

Vi vill därför i vårt förslag gå lite längre. Vi vill rekommendera statsråd i UD att vara försiktiga när det gäller uttalanden om produkter som senare kan bli föremål för prövning av Inspektionen för strategiska produkter. Detta gäller särskilt i kontakter med diktaturer.

Detta tycker inte de borgerliga partierna i konstitutionsutskottet. Därför har vi en reservation. Herr talman! Jag yrkar på godkännande av anmälan i reservation 4 i betänkandet.

Anf. 41 KARL SIGFRID (M):

Herr talman! En av de viktigaste uppgifterna för en handelsminister är att främja svensk export. Det gör ministern bland annat genom att resa tillsammans med företagsdelegationer till olika länder. Svenska företag får på det sättet värdefulla kontakter, och det ger jobb här hemma i Sverige.

Varje år har handelsministern kontakt med hundratals företag genom de initiativen. Vid sidan av affärskontakter skapar också verksamheten tillfällen att föra dialog om mänskliga rättigheter med de regimer som vi anser är i behov av det.

Handelsministern har förklarat att hennes förväntningar på de företag som deltar i dessa affärsdelegationer är att de ställer upp på principer om mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och antikorruption.

För produkter med dubbla användningsområden, till exempel det havsövervakningssystem som vi nu diskuterar, är ett krav om försäljningen ska slutföras att affären ska godkännas av Inspektionen för strategiska produkter, ISP.

Vid tiden för resan till Libyen hade – det hör till saken – varken FN, EU eller Sverige sanktioner riktade mot Libyen. Den allmänt accepterade uppfattningen var att vi kunde ha handelsförbindelser.

Läget i dag är naturligtvis ett helt annat. Hur vi förhåller oss till den situationen blir en annan diskussion. Den får föras av Håkan Juholt och andra kompetenta försvarspolitikere.

Det havsövervakningssystem som det statliga Rymdbolaget marknadsförde i Libyen är till för miljöövervakning, fiskekontroll och sjöräddning. Det har sålts till ett flertal länder, bland annat Estland, Finland, Indien, Kanada, Norge, Polen och Portugal.

Libyen är naturligtvis till skillnad från dessa länder inte en demokrati. Men att ett land styrs på ett sätt som är oacceptabelt betyder inte med automatik att handel med det landet är fel. Tvärtom kan det när det gäller icke-demokratiska länder vara extra angeläget att svenska företag bidrar på ett positivt sätt till utvecklingen. Genom handel får vi större insyn i länderna, och vi får också bättre möjlighet att påverka dem i demokratisk riktning.

När det gäller en enskild produkt är det svårt att bedöma om den till övervägande delen kommer att användas i bra eller dåliga syften. Till

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Statsråds roll i
marknadsföring av
havsövervaknings-
system till Libyen*

exempel kan kommunikationssystem användas av obehagliga regimer för att kartlägga oppositionella. Men de kan också användas av demokratiaktivister som ett verktyg för att informera omvärlden om övergrepp som sker.

Vi får ha respekt för att vi inte alltid kan ge några tvärsäkra svar huruvida det är bra eller dåligt att en viss produkt exporteras. Det är därför vi behöver en myndighet som ISP som har kompetensen att göra de bedömningarna utifrån de regelverk som finns.

Vad vi däremot kan säga med ganska stor säkerhet är att länder som handlar med omvärlden rent generellt har bättre ekonomisk utveckling än slutna länder. Vi vet också att om den ekonomiska tillväxten kommer medborgarna till del ger den inte bara större välbstånd utan också bättre förutsättningar för demokratisk utveckling. Ju större välbstånd och ju bättre utbildningsnivå medborgarna har i ett visst land, desto bättre rustade är de också att kunna kräva inflytande i hur landet styrs.

Vissa begränsningar för vad som får säljas till vem finns naturligtvis i lagstiftningen. Däremot finns det inga regler för hur produkter med dubbla användningsområden får marknadsföras utomlands.

Skulle det visa sig att ISP, som ansvarig myndighet, gör bedömningen att den produkt som marknadsförts trots allt inte får säljas blir det ingen affär, oavsett vilka resor som handelsministern har gjort.

I det här fallet blev det inte aktuellt med någon affär i vilket fall som helst. Därför hade inte ISP någon anledning att pröva om den här försäljningen skulle ha varit tillåten. Grundregeln för den här kategorin havsövervakningsprodukter är dock att export är tillåten.

Vad utskottet i sin granskning sammanfattningsvis kommer fram till är att handelsministern i samband med resan till Libyen har handlat i enlighet med gällande regler.

Anf. 42 HANS HOFF (S) replik:

Herr talman! Jag tror att jag kan dela uppfattning om exakt allt det som Karl Sigfrid sade. Vi landar också där i de delar av utskottets betänkande som är helt gemensamt, att det inte har brutits mot något regelverk.

Det vi däremot vill göra, som vi för fram i vår reservation, är att från riksdagens sida uttrycka en rekommendation att statsråden i UD ska vara försiktiga när det gäller uttalanden om produkter med dubbla användningsområden, särskilt i kontakter med diktaturer. Det är egentligen det som skiljer oss åt, att vi från riksdagens sida vill uttrycka den rekommendationen till statsråden i UD. Jag undrar: Varför kan inte Moderaterna ställa upp på det?

Anf. 43 KARL SIGFRID (M) replik:

Herr talman! Ni säger att regeringen ska iaktta försiktighet i handelsrelationer med icke-demokratiska länder. Det är väl en självklarhet att regeringen alltid ska agera försiktigt och med eftertanke oavsett vad saken gäller. Att skriva in det i ett ställningstagande är lite som om vi i varje läge skulle påminna om att regeringen måste följa lagen. Det blir lite överflödigt.

Det jag får intryck av är att ni gärna vill kritisera Ewa Björling för det här fast det inte riktigt finns grund för det. Då uttrycker ni er på det här

sättet i lite svepande ordalag. Det kan tolkas som en antydning till att ministern kanske har agerat felaktigt eller tveksamt samtidigt som formuleringen är så pass allmänt hållen att ni också kan säga: Det där var bara en synpunkt i största allmänhet.

Det skulle vara intressant att veta hur man ska tolka det här. Anser ni att ministern har agerat på ett felaktigt eller tveksamt sätt, eller är detta bara ett uttalande i största allmänhet om att det är bra att vara försiktig?

Anf. 44 HANS HOFF (S) replik:

Herr talman! Det ska jag gärna klargöra för Karl Sigfrid. Konstitutionsutskottet granskar utifrån de uppdrag vi har och utifrån det som är KU:s uppgift, att granska statsråd och ministrar i deras tjänsteutövning och i övrigt det som är vår ram. Man kan ha många andra olika aspekter på det. Det har vi inte i detta sammanhang. Det kan man ha i många andra sammanhang.

Vi anser dock att det är inom ramen för KU:s uppdrag att kunna lämna rekommendationer till regeringen och till Utrikesdepartementet att vara försiktiga i uttalanden som handlar om försäljning och marknadsföring av framför allt produkter med dubbla användningsområden, alldeles särskilt i kontakter med diktaturer.

Anf. 45 KARL SIGFRID (M) replik:

Herr talman! Jag vill påminna om att vi trots allt har en myndighet, ISP, som har jobbet att bedöma vilka produkter som får exporteras och vilka som inte får exporteras. Ska då handelsministern, eller andra ministrar för den delen, föregripa den prövningen och redan i en tidigare fas säga att det här inte är en produkt som är lämplig att exportera och att man därför inte tänker släpa med det här företaget på exempelvis en delegationsresa?

Om man då är orolig, som Peter Eriksson var inne på, för att ISP ska påverkas av ministrarnas agerande måste väl ändå påverkansrisken vara betydligt större om det skulle göras ett sådant uttalande från ministrarnas sida än om man, som man gjorde i det här fallet, följde de normala rutiner som finns?

Fråga om försök att påverka programinnehållet i Sveriges Television (avsnitt 4.5)

Anf. 46 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Det här ärendet är ett granskningsärende där vi från regeringsrepresentanterna och oppositionen inte skiljer oss särskilt mycket. Det är i mindre formuleringar, får jag säga, som vi skiljer ut oss.

Det handlar om en situation i valrörelsen där utbildningsminister Björklunds presschef kvällen innan ett program i *Uppdrag granskning* skulle sändas ringde upp ansvarig utgivare och krävde att programmet skulle redigeras om därför att Björklund vid ett annat tillfälle hade gjort ett uttalande om att han ville göra vissa förändringar i fråga om politikens innehåll. Då tyckte Björklunds presschef att det torde innebära att man borde göra om det här inslaget på något sätt.

Dessutom ringdes det till programchefen i Göteborg, Mette Friberg.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Statsråds roll i
marknadsföring av
havsövervaknings-
system till Libyen*

*Fråga om försök
att påverka
programinnehållet i
Sveriges Television*

Det var ett par samtal som gick ut på att man krävde förändringar i programinnehållet, trots att departementet hade fått möjlighet att titta på programmet innan och också kommentera det i en debatt efter inslaget.

Jag tror att det är ovanligt att man agerar på det sättet. Jag vet att det är väldigt vanligt att man har kontakter och tycker saker fram och tillbaka, hit eller dit till journalister, att det ena var fel eller rätt och att man borde ha gjort så eller så. Men just att man kräver att ett program ska redigeras om är nog mer ovanligt. Jag har inte själv hört att vi har gjort så tidigare eller att någon minister har begärt det.

Nu har vi granskat frågan. Ansvarig utgivare kan inte riktigt minnas hur orden föll, säger han. Därför tycker inte vi heller att vi kan vara riktigt säkra på vad som har sagts i den här diskussionen. Men slutsatsen från Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänstern är i den här frågan att vi tycker att det behöver hållas en hög grad av försiktighet, särskilt mellan företrädare för regeringen och redaktionen. Det är viktigt att upprätthålla redaktionell självständighet och inte träda den förnär, särskilt i fall där det rör public service.

Vi har nyligen haft en debatt här som visar på den saken. Representeranter för regeringssidan har i debatten tidigare i dag sagt att public service använder allmänna medel och att det gäller att värna skattebetalarnas rättigheter. Det är tveksamma uttalanden båda två, men den attityden finns ju från regeringssidan.

Det finns också ett väldigt stort behov av att hålla en klar skiljelinje så att de svenska public service-företagen inte styrs direkt av regeringen. Att upprätthålla den åtskillnaden är viktig. Därför bör man upprätthålla en särskild distans i kontakterna med dem och inte göra sådana saker som att kräva att de ska redigera om program om det inte alldeles uppenbart förekommer felaktigheter.

Jag yrkar på godkännande av anmälan i reservation 5.

Anf. 47 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S):

Herr talman! Fyra dagar före valet 2010 sänder *Uppdrag granskning* en debatt mellan Ylva Johansson och Jan Björklund. I programmet förekommer ett inspelat inslag som de båda får möjlighet att se på förhand dagen innan för att veta vad som ska förekomma i programmet och vad debatten ska gälla.

På kvällen innan debatten ringer Björklunds presschef upp inte bara ansvarig utgivare utan också programchefen på SVT:s *Uppdrag granskning* och vill att programinslaget ska redigeras om, vilket inte skedde.

Herr talman! Presskontakter mellan regeringen och massmedierna är ett både naturligt och önskvärt inslag i arbetet i Regeringskansliet, i riksdagen och i alla övriga politiska församlingar. Vi vill som politiker att människor i allmänhet ska veta vad vi håller på med. Vi vill att våra budskap ska komma fram, och vi vill få möjlighet att kommentera och framföra synpunkter på vad andra ger uttryck för.

Som chef är du alltid ansvarig för din verksamhet. Som statsråd har du alltid det yttersta ansvaret för vad som händer på ditt departement. Men var går gränsen för hur vi och våra medarbetare som arbetar åt oss får agera i förhållande till medierna? Vi vet alla här, speciellt konstitutionsutskottet som arbetar med dessa frågor, vad gränsen för censur i yttrandefrihetsgrundlagen innebär. I 3 § i grundlagen framgår att något

som är avsett att framföras i ett radio- eller tv-program inte först måste granskas av en myndighet och att myndigheter eller andra allmänna organ inte får hindra eller förbjuda offentliggörandet på grund av det förväntade innehållet.

Men i detta fall var det SVT som gav utbildningsministern möjlighet att se programmet på förhand. Det var inte ett krav från departementet. Alltså strider inte detta handlande mot censurförbudet i grundlagen.

Vi från oppositionen är också klara över att något förbud mot offentliggörandet inte heller föreligger. Inte heller har möjligheten att hindra en sändning varit sådan att gränsen har överträtts.

Men företrädare för det allmänna måste vara försiktiga. Det får inte ens kunna tolkas som ett försök att påverka. Vi och framför allt regeringen står i en maktposition, herr talman, i förhållande till i detta fall public service-bolaget, eftersom villkoren för sändningstillstånd och anslaget beslutas av regeringen och riksdagen.

Det är viktigt att den redaktionella självständigheten inte utsätts för sådant tryck att fara finns att det ska uppfattas som påverkan och krav på förändringar beträffande vad som ska granskas och vad som ska offentliggöras. Public service har en granskande roll i förhållande till makt-havarna. Synlighet, öppenhet och mediernas självständighet är viktiga byggstenar för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle. Alltså bör alla som på något sätt företräder regeringen iaktta stor försiktighet och hålla ett betryggande säkerhetsavstånd i kontakterna med medierna.

Herr talman! Har det någon betydelse att det var så nära ett val? Ja, jag tycker också att man ska beakta den faktorn. Stämningen var pressad. Fyra nya regeringsår stod på spel. Det gäller att få fram så många vallöften som möjligt. Men om vi ska upprätthålla det grundlagsskydd som medierna har är det lika viktigt, om inte än viktigare, att just i en valrörelse hålla avståndet till dem som granskar.

Herr talman! Jag vill yrka på godkännande av anmälan i reservation 5.

Anf. 48 ANDREAS NORLÉN (M):

Herr talman! När jag nyligen hade träffat min nuvarande flickvän skulle hon berätta om mig för sin far. Jag frågade då – lite nervöst – vad hon tänkte säga till honom. Hon berättade att hon tänkte nämna lite om vad jag gör om dagarna och det jag hade sagt när vi träffades om mina tankar om framtid och familjebildning. Jag hörde direkt att det var något viktigt som saknades. Har du inte glömt något? frågade jag. Jag fortsatte: Så sent som häromdagen sade jag att jag tycker att det vore trevligt att äta middag med din far. Det måste du hälsa honom. Min flickvän tackade för att jag hade påmint henne om det och lovade framföra det till sin far.

Jag tror att många kan känna igen sig i dialogen. Vi är måna om att omgivningen får en korrekt bild av vilka vi är och vad vi står för. Vi är för övrigt inte enbart måna om att bilden är korrekt utan strävar efter att den ska vara både korrekt och komplett. En samling i och för sig korrekta uppgifter om oss kan ge en missvisande bild av vilka vi är därför att det saknas viktiga pusselbitar, viktig information.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om försök
att påverka
programinnehållet i
Sveriges Television*

Precis så var det i fallet med *Uppdrag granskning*s program om vinster i friskoleföretag. Det var ett program som skulle sändas på bästa sändningstid i Sveriges Television mindre än en vecka före valet i september förra året. Reportaget i programmet handlade om friskolekoncerner som anklagades för att tumma på kvaliteten för att kunna ge ägarna stora utdelningar. Det var och är en politiskt laddad fråga.

Efter att det granskande reportaget visats skulle programmet avslutas med en debatt mellan utbildningsminister Jan Björklund och Socialdemokraternas Ylva Johansson. De skulle då kommentera reportaget och berätta om och i så fall vad de ville göra åt situationen. För att utbildningsministern skulle kunna förbereda sig inför debatten fick hans pressekreterare möjlighet att se reportaget dagen före debatten.

Han upptäckte då att det i reportaget hade klipps in flera år gamla intervjuuttalanden där utbildningsministern kommenterade vinster i friskolor. Utbildningsministerns senaste, mest aktuella uttalanden i frågan fanns däremot inte med. Hade det någon betydelse? Ja, det hade det i och med att regeringen i augusti 2010 hade gjort en tydlig positionsförflyttning i synen på vinstutdelningar från friskolekoncerner.

Regeringen hade konstaterat att ingen när skolpengssystemet infördes i början av 1990-talet förutsåg de senaste årens utveckling med friskolekoncerner som ägs av riskkapitalbolag och att regelverket därför behövde ses över i en parlamentarisk utredning för att säkerställa att alla elever i alla skolor får en utbildning av god kvalitet. Friskolorna är fortfarande ett mycket positivt inslag i skolväsendet, och det måste vara tillåtet att göra vinst även i friskoleföretag – men man ska inte få göra vinst på bekostnad av kvaliteten i utbildningen.

Utbildningsministern och Alliansen hade alltså lyft fram samma problembeskrivning som *Uppdrag granskning* ville sätta fokus på, och utbildningsministern och Alliansen hade dessutom föreslagit åtgärder för att förändra situationen. Det här var en viktig positionsförflyttning i just den fråga som lyftes fram i *Uppdrag granskning*s reportage. Regeringens nya förslag nämndes dock inte någonstans i reportaget, utan i stället fanns äldre uttalanden av Jan Björklund med, vilket förmedlade bilden av att regeringen inte tänkte göra något åt situationen.

När pressekreteraren insåg detta ringde han de ansvariga för *Uppdrag granskning* och påpekade att reportaget inte gav en rättvisande bild av regeringens och utbildningsministerns åsikter i frågan. Han fick beskedet att det inte var aktuellt att göra några kompletteringar av programmet.

*Uppdrag granskning*s dåvarande ansvarige utgivare Lars-Göran Svensson har varit på utfrågning i utskottet. Han uppgav då att han inte mindes exakt vilka ord som användes under samtalet med pressekreteraren. Däremot skrev Lars-Göran Svensson på *Uppdrag granskning*s blogg omedelbart efter samtalet att pressekreterarens synpunkter var ovanligt lätta att avfärda.

Nu har konstitutionsutskottet haft att ta ställning till om pressekreterarens agerande var klandervärt i ljuset av att staten och dess myndigheter inte får agera på ett sätt som hotar tryck- och yttrandefriheten och mediernas redaktionella oberoende.

Utskottets majoritet konstaterar att kontakter med massmedierna är ett naturligt inslag i arbetet i Regeringskansliet och att sådana kontakter fyller en viktig funktion. Vi påpekar också att en allmän utgångspunkt vid kontakter mellan företrädare för statliga myndigheter och medier självfallet är vikten av att den redaktionella självständigheten inte träds förnär. Däremot konstaterar vi att granskningen i detta fall inte ger anledning till något uttalande i övrigt från utskottets sida.

Det innebär att utskottsmajoriteten inte anser att pressekreteraren har agerat på ett klandervärt sätt. Han har inte haft några maktmedel till sitt förfogande för att styra redaktionens agerande, utan han har framfört åsikten att utbildningsministerns senaste ställningstaganden är mest relevanta och borde framgå av reportaget. Redaktionen hade en annan åsikt, och reportaget sändes därför i oförändrat skick. Konstigare än så är det inte.

Oppositionen i utskottet, däremot, återanvänder i sin reservation skarpa formuleringar som utskottet använde för några år sedan i sin kritik av dåvarande utrikesministern Laila Freivalds. Det ärendet gällde Laila Freivalds agerande när hon uppdrog åt två tjänstemän att utöva påtryckningar på ett webshotell så att en viss hemsida som publicerade Muhammedkarikatyrer släcktes ned.

I oppositionens text står följande: ”Med hänsyn till de ändamål som uppbär censurförbudet i grundlagen måste myndigheter i allt väsentligt avhålla sig ifrån att försöka påverka grundlagsskyddade mediers publiceringsbeslut.” Man skriver vidare att ”frågan bör lyftas om agerandets lämplighet” och syftar då på Björklunds pressekreterares agerande.

Det finns dock betydande skillnader mellan ärendet om Laila Freivalds och dagens ärende. I fallet Freivalds var ambitionen att stoppa en viss hemsida genom påtryckningar på den som ägde och tillhandahöll den tekniska infrastrukturen, och påtryckningarna var framgångsrika. Det var självklart att Laila Freivalds fick kritik för det av ett enigt konstitutionsutskott. Motsvarande agerande i fallet Björklund hade inneburit att pressekreteraren hade ringt till Teracom och försökt få tv-sändningarna nedsläckta när *Uppdrag granskning* skulle sändas. Det föreligger således en artskillnad, inte en gradskillnad, mellan det Björklunds pressekreterare gjorde och det Freivalds medarbetare gjorde.

Det är, herr talman, en självklarhet att statliga myndigheter, inklusive Regeringskansliet, inte ska försöka ge medierna order om vad de ska skriva eller sända. Självständiga medier är en av hörnpelarna i en fungerande demokrati. Men att referera till censurförbudet i samma andetag som man diskuterar pressekreterarens samtal med *Uppdrag granskning*s redaktion är att gå väldigt, väldigt långt. Det är, om uttrycket tillåts, att skjuta mygg med kanon. Det vore inte rimligt om ministrar och pressekreterare fick order av KU att vara så försiktiga att de inte skulle våga lyfta luren för att påpeka felaktigheter i mediernas rapportering.

Alliansens ambition i det ärende vi nu debatterar har varit tydlig: att betrakta vad som konkret har skett i ärendet och pröva det mot principerna som säkrar mediernas självständighet. Pressekreteraren ansåg att utbildningsministerns nu gällande ståndpunkt vad gäller vinstutdelning från friskolor var mer relevant än uttalanden som ministern gjorde för flera år sedan. Den uppfattningen framförde pressekreteraren till *Uppdrag granskning*. Är detta klandervärt? Svaret är nej.

Anf. 49 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att det är Andreas Norlén som skjuter grovt. De formuleringar som vi har i vår reservation är inte alls särskilt långtgående. Vi talar om att det är viktigt att vara extra försiktig när regeringsrepresentanter vänder sig till medier och kräver att få förändringar i innehållet i programmen.

Man ville få med den senaste ståndpunkten som Jan Björklund hade genom att ringa både ansvarig utgivare och programchef. Man var alltså inte i kontakt med själva journalisterna, utan det var ansvarig utgivare och programchef. Det är ganska ovanligt att man går så långt. Jag har inte hört talas om det tidigare, för då ska det till ganska mycket.

Vi ska komma ihåg att Jan Björklund gör nya utspel väldigt ofta, och redaktionen bedömde i detta fall att det inte fanns något beslut och att Alliansen inte hade fattat något gemensamt beslut i just de här frågorna. Det har än i dag inte fattats något beslut i den riktning som Jan Björklund påstod var den nya politiken.

Jag tror att man kan säga att de gjorde en riktig bedömning i det fallet. Det hade varit helt orimligt att redigera om och hävda att regeringen plötsligt hade en ny politik bara för att Jan Björklund hade sagt det som sin åsikt i något sammanhang.

Anf. 50 ANDREAS NORLÉN (M) replik:

Herr talman! Peter Eriksson menar att de skrivningar som finns i oppositionens reservation inte är så långtgående. Jag vill då påpeka att skrivningarna talar om censurförbudet. Man säger inte att agerandet innebär ett brott mot censurförbudet, men man talar om det. I samma skrivning säger man att man tycker att det finns skäl att ifrågasätta agerandets lämplighet. Man nämner censurförbudet och säger att detta inte är lämpligt.

Den som kan läsa KU-prosa inser nog – det tror jag för övrigt att även den breda allmänheten gör – att resonerar man på det sättet och har sådana skrivningar innebär det en ganska långtgående kritik och ett ganska långtgående ifrågasättande av detta agerande. Det är vi från allianspartierna inte beredda att ställa oss bakom, för det är inte klarlagt exakt vad som sades i samtalet mellan pressekreteraren och *Uppdrag granskning*s företrädare.

Det som däremot är klarlagt är att man är överens om vad frågan gällde. Pressekreteraren menade att ministerns senaste uttalanden borde ha återgivits i reportaget, och *Uppdrag granskning* sade att det inte var aktuellt att föra in dem. Det är det diskussionen gäller. Jag undrar om Peter Eriksson tycker att det är en konstig åsikt att de senaste uttalandena är mer relevanta än uttalanden som är flera år gamla.

Anf. 51 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Ja, i det här fallet tycker jag att det låter som en helt riktig bedömning från redaktionen när man väljer att lyfta fram uttalanden som stöder den politik som regeringen bedriver i stället för ett uttalande av en enskild minister som inte har stöd i något gemensamt beslut över huvud taget.

Det som Andreas reagerar så hårt mot är de centrala meningarna här: ”Vid kontakter mellan företrädare för statliga myndigheter och medier bör en hög grad av försiktighet iaktas och ett betryggande säkerhetsavstånd upprätthållas så att den redaktionella självständigheten inte träds förnär, särskilt om den som agerar företrädar regeringen.”

Jag tycker inte att det är extremt eller överdrivet på något sätt, utan jag tycker att det är en rimlig formulering i sammanhanget, när uppenbarligen regeringens och ministrarnas egen presschef försöker få till stånd redigeringar av programmet som faktiskt skulle ändra innebörden och påverka innehållet i programmet på ett sätt som antagligen inte var riktigt relevant.

Anf. 52 ANDREAS NORLÉN (M) replik:

Herr talman! Peter Eriksson citerar ur sin reservation ett avsnitt som jag inte refererade till. Det som jag framför allt lyfte fram var att man talar om de ”ändamål som uppbär censurförbudet” och om att ”frågan bör lyftas om agerandets lämplighet”. Man mer än antyder att pressekreterarens agerande har rört sig i riktning mot att undergräva mediernas självständighet genom att innebära ett indirekt brott mot censurförbudet. Jag tycker att det är långtgående, och jag tycker definitivt inte att det finns fog för att göra den typen av uttalanden och markeringar i detta ärende.

Det är ganska tydligt att KU inte kan säga till ministrar, pressekreterare och andra att de ska vara så försiktiga att de inte ens ska lyfta luren för att påpeka felaktigheter i mediernas rapportering eller framföra den typen av synpunkter. Jag tycker att det är att gå för långt.

Självklart ska medierna ha mycket långtgående självständighet. Det är en grundläggande demokratisk förutsättning. Men man måste också beakta att kommunikation mellan Regeringskansliet och medierna eller mellan andra politiska företrädare och medierna också är ett naturligt inslag i en demokrati. Det kan man inte bortse från, utan det är självklart centralt att man har ett utbyte, ett givande och ett tagande.

I det givandet och tagandet har pressekreteraren framfört synpunkter. Medieföreträdaren har sagt: Dem tänker vi inte bry oss om. Nej, det är deras fulla rättighet. Det är så det ska vara i en demokrati. Men detta att framföra synpunkterna har jag svårt att se kan vara klandervärt på det sätt som oppositionen vill göra gällande.

Anf. 53 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Andreas Norlén har en förmåga att förminska det agerande som företrädarna för regeringen har haft. I mitt anförande frågade jag: Var går gränsen?

Andreas Norlén tar också upp Laila Freivalds agerande och säger att det skulle vara vida skilt från detta. Där fanns också en tjänsteman från departementet, och det var inget krav på stopp, utan det var samma sak: Man upplyste och ville att man skulle veta vilka konsekvenser det skulle få.

Prot. 2010/11:114
13 juni

Gransknings-
betänkande

Fråga om försök
att påverka
programinnehållet i
Sveriges Television

Här var det ett krav på att ett inslag skulle redigeras om. Vi har skrivit betydligt mildare i denna skrivning än vad ett enligt konstitutionsutskott skrev när det gällde Laila Freivalds.

Jag vill fråga: Vad är det som sker när ni får regeringsmakten? Då helt plötsligt är acceptansen mycket större för vad man får göra och säga, hur man får agera som statsråd, än när vi hade en socialdemokratisk regering, för då var ni oerhört snabba med att sätta ned fötterna och säga: Det här är inte tillåtet. Man skulle inte acceptera att det gick så nära gränserna. Då var det jätteviktigt att upprätthålla censurförbudet, att se till att inte yttrande- och tryckfriheten trädde det minsta förnär.

Min fråga till Andreas Norlén är: Vad är det som har hänt under de här åren?

Anf. 54 ANDREAS NORLÉN (M) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Helene Petersson i sin två minuter korta replik hinner vara överslätande gentemot förra utrikesministern Laila Freivalds, genom att försöka likställa hennes agerande, som var ytterst anmärkningsvärt, med pressekreterarens telefonsamtal till redaktionen för *Uppdrag granskning*, och samtidigt tala om statsrådets agerande.

Apropå Jan Björklund är det väl viktigt att ge den sakupplysningen att det i det här fallet inte handlar om att statsrådet Jan Björklund har gjort det ena eller det andra. Han fick reda på telefonsamtalet i efterhand, har han själv berättat för utskottet, och han har inte gett några instruktioner till sin pressekreterare när det gäller kontakten med redaktionen. Det är pressekreteraren som har agerat på eget initiativ. Det är uppenbart, och det är klarlagt.

Jag menar att man bör se oppositionens ställningstagande i det här ärendet i sitt sammanhang. I det granskningsbetänkande som vi nu debatterar finns det flera ärenden där oppositionen vill göra tämligen långtgående inskränkningar i yttrandefriheten, nämligen ministrarnas yttrandefrihet. Det tycks finnas en strävan hos oppositionen att med hänvisning till andras yttrandefrihet begränsa ministrarnas möjligheter att delta i debatten på ett rimligt sätt.

Det här fallet är ett exempel. Det vi ska debattera strax om kulturministerns brev till Filminstitutets ordförande är ett annat. Det finns också andra anmälningar som har gått i samma riktning. Men det är inte rimligt att använda konstitutionsutskottet som ett verktyg för att begränsa ministrarnas möjligheter att delta i debatten.

Jag menar att det finns en betydande skillnad mellan det ärende som vi debatterar nu och fallet Laila Freivalds, vilket jag också framförde i mitt anförande.

Jag tycker nog att det snarare är Helene Petersson som är svaret skyldig när det gäller varför man är så angelägen om att begränsa alliansregeringens ministrars yttrandefrihet.

Anf. 55 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att Andreas Norlén ska börja med att läsa vad konstitutionsutskottet skrev i fallet Laila Freivalds. Vi var oerhört skarpa. Det gällde även den socialdemokratiska gruppen. Det fanns ingen reservation. Det fanns ingen avvikande mening. Vi var lika kritiska från vårt

håll som man var från Alliansens håll. Vi möttes och var fullständigt eniga: Det var en gräns som vi från konstitutionsutskottet inte skulle acceptera.

Men helt plötsligt accepteras sådana närmanden. Jag säger att det är ett närmande. Det finns ingen censur. Det finns inget hindrande. Det finns inget förbud. Den befogenheten hade man inte, och man hade inte heller de medlen att ta till.

Samtidigt måste Andreas Norlén tillstå att statsrådet är ytterst ansvarig för sitt departement. Oavsett vad som händer där är det statsrådet som står som ytterst ansvarig.

Det är frågor som vi har haft uppe i konstitutionsutskottet ett flertal gånger. Det har varit fråga om jäv och om annat agerande från både statsrådet och personalen, där vi i konstitutionsutskottet har skrivit att statsrådet är ytterst ansvarig för sin verksamhet i departementet.

En fråga till slut: Att det rörde sig om en valrörelse, hur ser Andreas Norlén på den frågan? Både från Peter Erikssons och min sida har vi tagit upp att det faktiskt är en faktor som gör att det blir ännu mer besvärande. Det gäller hur man agerar för att försöka påverka och ställa krav på att ett program redigeras om när det är fyra dagar före val och en regeringsmakt står på spel.

Anf. 56 ANDREAS NORLÉN (M) replik:

Herr talman! Jag konstaterar sammanfattningsvis att ärendet handlar om huruvida Jan Björklunds pressekreterare har agerat klandervärt. Självklart är statsrådet ytterst ansvarig för det som sker inom departementet.

Vår slutsats har varit mycket tydlig: Pressekreterarens agerande har inte varit klandervärt. Frågan gällde i vilken mån det var rimligt att framföra en synpunkt till redaktionen för *Uppdrag granskning* om att ministrernas senaste uttalanden var mer relevanta än uttalanden som var flera år gamla.

Regeringen hade intagit en ny position. Man ville ha en parlamentarisk utredning för att se över regelverket när det gäller vinstutdelande friskolor. Det var ett kritiskt granskande reportage om vinstutdelande friskolor där ministrernas gamla uttalanden återgavs.

Då är vår uppfattning väldigt tydlig: Det var inte klandervärt att påpeka att det hade skett en positionsförflyttning från regeringens sida i den viktiga politiska fråga som reportaget handlade om.

Man försöker koppla ihop pressekreterarens agerande med glidningar och säga att man är på väg att överträda censurförbudet, som Helene Petersson är inne på i sin replik. Vi menar att det över huvud taget inte är vad det är fråga om.

Detta är ett inslag i den vardagliga kontakten mellan Regeringskansliet och medierna. Skulle man kritisera och sätta ribban så lågt som oppositionen nu är ute efter, då skulle man uppnå en sådan avskräckande effekt att regeringen knappt skulle våga lyfta luren för att över huvud taget tala med medierna.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om försök
att påverka
programinnehållet i
Sveriges Television*

Det är viktigt att hålla en tydlig rågång mellan vad som är klander-
värda övertramp, som KU naturligtvis ska agera mot, och vad som är
rimliga kontakter i en dialog mellan Regeringskansliet och medierna.

Anf. 57 KARIN GRANBOM ELLISON (FP):

Herr talman! Tack, Andreas Norlén, för en målande beskrivning av
skillnaden mellan korrekt och komplett! Jag instämmer i den beskrivning
som du hade av bakgrunden till det aktuella ärende som vi har i vår
granskning. Är det någon som har missat den bakgrundsbeskrivningen så
tar jag den igen, för säkerhets skull.

I september i fjol gavs Utbildningsdepartementet möjlighet att se ett
programinslag i *Uppdrag granskning* som skulle sändas dagen därpå och
kommenteras av utbildningsministern. En presstjänsteman fick i uppgift
att se inslaget. Han såg då att det inte var regeringens aktuella politik
som skildrades utan att det var en tidigare ståndpunkt som redovisades.

Presstjänstemannen kontaktade då *Uppdrag granskning*s redaktion
för att upplysa om att inslaget inte innehöll regeringens senaste politik.
Han möttes då av beskedet att det tänkte inte redaktionen ta ställning till,
och så var det med det.

Morgonen därpå skriver ansvarig utgivare på programmets blogg att
presstjänstemannen framfört krav om att reportaget skulle klippas om.
Blogginlägget avslutas med att det var ovanligt lätt att avfärda.

Därefter gjordes en KU-anmälan, och en granskning har gjorts. An-
svarig utgivare för *Uppdrag granskning*, Lars-Göran Svensson, har i
KU:s utfrågning fått ge sin version av vad som sades i telefonsamtalet
mellan presstjänstemannen och honom kvällen den 14 september. I ut-
frågningen sade Svensson att han inte exakt minns vilka ord som har
använts.

I utfrågningen av statsrådet har det framgått att tjänstemannen inte
ringde på statsrådets uppdrag eller i statsrådets närvaro. Det finns ingen
inspelning av samtalet. KU kan alltså inte veta vad som har sagts i samta-
let.

Enligt svensk rättsordning är man oskyldig tills motsatsen bevisats.
På liknande sätt bör KU inte uttala kritik eller anmärka mot en person
utan att kunna tala om vilket fel som har begåtts och hur saker borde ha
gjorts. Utan att uppfylla dessa kriterier blir kritiken ett stick men kan inte
vägleda för framtiden. Det är alltså inte särskilt konstruktivt.

Reservationen i detta ärende liknar mest ett sådant politiskt stick.
Först är reservanterna tydliga med att någon överträdelse av yttrandefri-
hetsgrundlagens censurförbud inte kan ha förekommit. Det ”kan inte
anses ha förekommit”, skriver de. Men de fortsätter meningen med att
”frågan bör lyftas om agerandets lämplighet”. Det finns dock ingen be-
skrivning eller precisering av vad det är för agerande som de menar
skulle ha förekommit och vad som skulle kunna vara olämpligt.

Hela utskottet menar att det är vanligt med kontakter mellan medier
och presstjänstemän i Regeringskansliet. Det är i själva verket presstjäns-
temännens uppgift att förse medierna med korrekta uppgifter om rege-
ringens politik. Sådana kontakter sker dagligen och fyller en viktig funkt-
ion.

Statsrådet på Utbildningsdepartementet uttryckte i utfrågningen att det är självklart att det är redaktioner, ansvariga utgivare och programansvariga som självständigt utformar sina program och tidningsartiklar. Pressansvariga är helt medvetna om att redaktioner bestämmer själva. Alla är eniga på den punkten.

I det aktuella fallet har en granskning gjorts utifrån att *Uppdrag granskning*s ansvarige utgivare gjorde ett uttalande på sin blogg. Det går inte att konstatera att fel har begåtts från Utbildningsdepartementets sida. Vi borde ha kunnat vara överens om att det inte finns anledning till uttalande från KU i det aktuella ärendet.

KU:s ordförande Peter Eriksson sade faktiskt också inledningsvis i sitt anförande att vi inte skiljer oss mycket åt, majoritet och reservanter, i det här fallet. Men det finns en reservation. Den är bitvis svävande, och den ger i relevanta delar ingen vägledning för framtiden. Den bara surrar omkring som en somargeting. Det kan vara värt att upprepa att det är när KU håller stringens i sina uttalanden som granskningen får respekt och leder till en positiv utveckling av tjänsteutövningen i Regeringskansliet.

Anf. 58 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Det pratas om ett stick och en geting en sommardag, men jag tycker kanske att det verkar mer som prinsessan på ärten.

Det är naturligtvis vanligt med kontakter mellan medier och politiker. Det har vi absolut inte haft någon som helst synpunkt på. Men i det här fallet går man lite längre när man ringer till ansvarig utgivare vid flera tillfällen och också ringer till programchefen och inte bara vill ge synpunkter utan också kräver att det material som ska sändas dagen efter ska redigeras om.

Jag har inte hört att man har dementerat de uppgifterna från statsrådet. Statsrådet är ansvarig för vad folk på departementet gör och vad presschefen säger till både medier och andra. Det är vi nog ganska överens om. I alla fall brukar vi vara det i konstitutionsutskottet.

De formuleringar som vi har använt i den här reservationen tycker jag nog att man borde kunna ta till sig även från regeringssidan. Statsrådet är ansvarig. Kontakter är vanliga, men det finns ett problem om man går för långt i att kräva att medierna ska göra på det ena eller andra sättet, särskilt om man inte efter den första kontakten nöjer sig utan fortsätter att kräva det och särskilt i förhållande till public service, menar jag. Statsråd och regeringen ska nämligen inte misstänkas styra Sveriges Television eller Sveriges Radio. Det finns en särskild anledning till att vi inte har direkt statstelevision som styrs från Utbildningsdepartementet eller något annat departement utan att det finns en självständighet och ett oberoende där. Det är viktigt att det upprätthålls.

Anf. 59 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik:

Herr talman! Om jag är prinsessan på ärten – det får stå för Peter Eriksson. Men jag tänkte i alla fall vara försvarsadvokat för principen om oskuldspresumtion.

KU:s ordförande Peter Eriksson sade inledningsvis, vill jag minnas, att KU:s uttalanden blir mindre värda om vi tar hänsyn till annat än det rent konstitutionella – jag håller med om det – och att KU ska bedöma

vad det är som är formellt rätt eller fel. Jag hoppas att Peter Eriksson också fortsättningsvis ansluter sig till dessa tankelinjer.

Jag upplever att er reservation är svävande i vissa fall. Jag skulle vilja ge dig chansen att precisera det agerande som ni menar inte var lämpligt. Vad är det som inte borde ha gjorts? När skulle någon ha brustit i att följa regelverket? En sådan precisering vore önskvärd. Annars missar ni totalt poängen med att KU ska ge vägledning för framtiden.

Anf. 60 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är riktigt att det i viss mån är svävande. Vi riktar nämligen ingen skarp direkt kritik mot statsrådet i det här fallet. Men när presschefen agerar på det här sättet befinner man sig i ett gränsområde.

KU:s majoritet tycker att det är viktigt att tala om att man måste visa försiktighet i det gränsområdet. Det är det som det handlar om. Det är ingen tydlig skarp kritik mot Jan Björklund. Men det handlar om att tala om för Jan Björklund och den övriga regeringen att det finns anledning att vara försiktig. Det är inte bra att kräva att program ska redigeras om och agera på det sätt som det verkar som att utbildningsministerns presschef har gjort i det här fallet.

När man kommer ned till vad som exakt har sagts har vi inte kunnat få någon klarhet. Därför har vi inte heller kunnat rikta någon mer exakt och bestämd kritik i det här fallet.

Anf. 61 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik:

Herr talman! Då hörde också jag att i reservationen finns det ingen skarp kritik mot statsrådet, utan det är ett uttalande i allmänhet.

Jag uppfattar att alla vi här i kammaren är överens om att medierna självständigt ska utforma sina program och tidningsartiklar. Detta är alltså ingen nyhet.

Jag kan helt enkelt bara avsluta med att säga att jag då uppfattar att vi är ense om att inga konstitutionella fel har begåtts, och det uppfattar jag som KU:s grundläggande uppgift.

Anf. 62 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Karin Granbom Ellison säger att det är ett uttalande i största allmänhet, men det tycker jag faktiskt inte att det är. Hon säger också att konstitutionsutskottet har i uppgift att se om det är något konstitutionellt fel eller inte.

Självklart har vi den uppgiften, men vi har också, som jag tidigare sade i mitt anförande, en uppgift att se när gränserna börjar närma sig. Vi ska agera lite som en varningsklocka så att Regeringskansliet och regeringens företrädare kan se var gränserna går. Det är kanske inte så jätte-tydligt i precision, men att vi ska avhålla oss från att försöka påverka grundlagsskyddade medier och ha en hög grad av försiktighet tycker jag ändå är tydliga skrivningar.

Karin Granbom Ellison säger också i sitt anförande att presschefen inte agerade på uppdrag av statsrådet. Då funderade jag över hur en presschef fungerar. Måste presschefen få alla uppdrag från statsrådet? Är det inte så att presschefen via instruktioner och arbetsbeskrivning har arbetsuppgifter som han ska fullfölja men som i yttersta änden utgår från

statsrådets uppdrag totalt sett? Det måste väl finnas en frihet för en presschef att agera, men det yttersta uppdraget och ansvaret ligger hos statsrådet.

Jag kan inte se det på något annat sätt. Annars måste statsrådet tala om vartenda pressmeddelande som ska skrivas, varenda kontakt som ska tas och varenda tidning som ska kontaktas när man är ute på ett uppdrag. Jag kan inte tänka mig att statsråden sysslar med sådant, utan jag tror att presschefen har en ganska stor frihet, men jag vill höra Karin Granbom Ellisons kommentar till det.

Anf. 63 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik:

Herr talman! Presstjänstemännen agerar och arbetar på uppdrag av statsråden. Så är det. Men i detta fall fick inte presstjänstemannen ett direkt uppdrag att ringa till redaktionen för *Uppdrag granskning*. Det var det jag försökte säga.

Att presstjänstemannen arbetar på uppdrag av statsrådet måste jag säga är en självklarhet. Det var ju därför som det var statsrådet som frågades ut av KU. Så på den punkten, som jag uppfattade var det som Helene Petersson i Stockaryd ville att jag skulle klargöra, är det mitt svar.

Anf. 64 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Då uppfattar jag det som att vi är överens om att statsrådet är ytterst ansvarig för vad som händer och sker på departementet och för vad som utförs av dess tjänstemän.

Jag vill då ställa en annan fråga. Det är ett faktum att det var inte bara ett telefonsamtal som ringdes denna kväll, utan man tog kontakt med både programchefen och ansvarig utgivare. Uppfattningarna från båda var att det var ett högt tonläge och att det ställdes krav på omredigering.

Det kom fram en sak som vi hade lite svårt att följa upp, för utfrågningen var slut. Det var att telefonsamtalet hade spelats in men raderats. Vi hade ingen möjlighet att följa upp och se i vilket sammanhang det hade raderats, om det var före eller efter anmälan. Det hade varit väldigt intressant att kunna följa upp detta.

Men tydligen spelas presschefens telefonsamtal in, och därför är det jätteolyckligt att inspelningen inte finns kvar. Då hade vi ju klart och tydligt kunnat utläsa vad samtalet hade legat på för nivå och vilka ord som hade använts.

Enligt upplysning till KU är det ändå två personer som har uppfattat det höga tonläget och kravet på samma sätt. Har det någon betydelse för Karin Granbom Ellison i hennes sätt att tänka i denna fråga?

Anf. 65 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik:

Herr talman! Man kan utläsa av protokollet från KU:s utfrågning hur telefonsamtalen har gått. Min minnesbild är att presstjänstemannen ringde till redaktionen för *Uppdrag granskning*. Han fick tag på en person som inte var den som hade framställt programmet och därför inte visste innehållet. Denna person hänvisade då till en annan person. Därför blev det två samtal.

Jag tror att det är viktigt att den som är intresserad av fallet går tillbaka och ser exakt vad som står i utfrågningarna. Vi har gjort två utfrågningar, och det är på dem vi baserar våra uttalanden.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om försök
att påverka
programinnehållet i
Sveriges Television*

I det förra replikskiftet vill jag till exempel minnas att Peter Eriksson gick lite långt och sade att presstjänstemannen vid flera tillfällen hade ringt till ansvarig utgivare. Jag uppfattade att han ringde honom en gång.

Att han har ringt två samtal och att de båda skulle ha sagt något kan vi inte säga eftersom vi har pratat enbart med Lars-Göran Svensson. Det är hans version vi grundar oss på. Det är han som säger att krav har framförts. Detta står emot att presstjänstemannen har sagt att det var märkligt att inte den senaste versionen av regeringens politik fanns med i sändningen.

Jag tycker alltså att den som är intresserad får läsa protokollet. Jag kan bara konstatera att vi i KU inte kan säga exakt vad som har sagts i dessa samtal. Därför kan vi heller inte uttala att något konstitutionellt fel har begåtts.

Anf. 66 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Vad kokar allt detta ned till, om vi så här på slutet ska försöka sammanfatta? Så här skriver majoriteten, och lyssna nu noga, för det är mot den majoriteten som reservationen tar spjörn:

”Som granskningen visar är kontakter med massmedierna ett naturligt inslag i arbetet i Regeringskansliet. Kontakterna är ofta inriktade på kontroll av faktauppgifter eller på att Regeringskansliet ges tillfälle att förbereda sig inför ett inslag som rör regeringen. Sådana kontakter fyller en viktig funktion. En allmän utgångspunkt vid kontakter mellan företrädare för statliga myndigheter och media är självfallet vikten av att den redaktionella självständigheten inte träds förnär.

Granskningen i detta fall ger inte anledning till något uttalande i övrigt från utskottets sida.”

Med detta tycker jag, när jag lyssnar till er, att ni kunde ha nöjt er. Där kunde vi ha fått en enighet. Vi har uttalat oss som en allmän utgångspunkt; vi är överens om det. Men om vi ska uttala oss mer än detta måste vi veta vad de båda samtalen gick ut på, och det vet vi inte.

Dessutom hade det gått lång tid från att samtalen skedde till att de skulle relateras i vår granskning och utfrågning. Båda sidorna var samstämmiga och sade att de inte kom ihåg hur orden föll. När de som själva debatterar det säger att de inte kommer ihåg hur orden föll, hur ska utskottet då kunna veta det?

Som historiker vet jag att källor som ligger så nära som möjligt i tiden har större trovärdighet än källor som är efterkonstruktioner långt senare. Det finns ingen bandinspelning. Det hade ju varit perfekt, för då är vi exakt i tiden. Men tänk er *Uppdrag granskning* som inte spelar in! Är det någon av oss politiker, när vi har dem på tråden, som inte är säkra på att de spelar in vartenda ord vi säger, precis som många andra journalister? Ändå har de inte spelat in detta. De som har spelat in och rutinmässigt raderat är pressidan på Regeringskansliet. De spelar in allting, men det här var inte av något intresse, uppgav de, och det raderades därför rutinmässigt.

Det enda som finns nära i tid är en blogg som vi fortfarande kan läsa. Lars-Göran Svensson skrev på sin blogg bara timmar efteråt att kravet på att man skulle redigera hade varit ovanligt lätt att avfärda.

Han hade alltså haft många krav på sig, han hade haft många tillfällen att resonera med företrädare för Regeringskansliet. Men just i detta fall var det ovanligt lätt att avfärda. Alla andra fall har inte gått till KU, men i detta fall har vi någonting nära i tiden, och uppgiftslämnaren själv säger att det var ovanligt lätt att avfärda. Det finns inte grund för att kritisera ett statsråd för det.

Anf. 67 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära en enda replik i denna fråga. Jag tyckte att det inte skiljde särskilt mycket, men ni drar långtgående slutsatser som är helt orimliga. Andreas Norlén pratade tidigare om att skulle man resonera som vi gjorde skulle det aldrig kunna tas någon kontakt från regeringens sida över huvud taget med några medier. Det är helt horribla slutsatser.

Den slutsats som Tuve Skånberg gör gällande är att det ansvarig utgivare skrev om på sin blogg är någonting som händer för jämnan, i väldigt många fall. Så är det inte. Han säger själv att det är väldigt ovanligt att det händer att regeringsföreträdare kräver att man ska redigera om program. Det är dessutom ett ovanligt högt tonläge. Men det är ovanligt lätt att avfärda därför att det är ett horribelt krav. Det är mer så som ansvarig utgivare säger, inte att det är särskilt vanligt att det händer.

Anf. 68 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! Då är vi överens om att det enda vi har av deras minnesbild är tonläget. Kan vi verkligen kritisera en minister för det tonläge hans presschef har?

Anf. 69 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Vi har ingen skarp kritik av utbildningsministern, utan det är en allmän formulering. Det syftar till att påminna om att man ska ha en försiktighet i de här lägena. Man går gränsen väldigt nära när man från departementets sida kräver att ett tv-program i public service ska redigeras om och pratar inte bara med journalister utan med både ansvarig utgivare och programchefen. Det är att gå ovanligt långt som man gör på Utbildningsdepartementet bara några dagar före ett allmänt val.

Anf. 70 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! Vi vet att man kan träda över gränsen och ha ett otillbörligt innehåll i samtal. Vi vet att samtalen är vanliga, och vi vet också att man kan kräva saker som är otillbörliga. KU har tidigare yttrat sig om det. Men det vi inte är överens om är om det finns grund att säga att något otillbörligt har skett. Vi kunde ha varit ense om meningen att en allmän utgångspunkt i kontakter mellan företrädare för statliga myndigheter och medier självfallet är vikten av att den redaktionella självständigheten inte träds förnär. Då hade du med dig majoriteten av oss i Alliansen. Det här står vi för, det här rubbas inte. Men vi har ingen grund för att säga att något annat har ägt rum i det här fallet. Ingen minns hur orden föll.

Anf. 71 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Nu är vi tillbaka där vi startade i dag; det vet de som har varit med hela dagen. Vi började dagens debatt med en diskussion om att jordbruksministern i valrörelsen i höstas blev ifrågasatt, eller åtminstone kontaktad, av medier på grund av – också det ett medieinslag – att det framkom uppgifter i medier om att de svenska minkarna inte hanterades på ett bra sätt i djurhållningen. Det var förfärliga bilder som kom fram.

I det skedet, några dagar före valet också det, visade jordbruksministern handlingskraft av oanat slag. Han kunde berätta att han praktiskt taget omedelbart efter att ha sett bilderna i tv kunde ge uppdrag till Jordbruksverket att vidta en rad åtgärder för att se till att granska hur minkskötseln låg till i verkligheten i Sverige. Man skulle få en rapport från Jordbruksverket väldigt snabbt om det.

Det ordnades ett möte med Jordbruksverkets företrädare, och på Jordbruksverkets hemsida kunde man läsa att verket hade fått ett uppdrag av jordbruksministern att sköta det. Medierna blev ganska nöjda med att vi hade en regering som visade sådan handlingskraft, så frågan glömdes bort ganska snabbt. Det var bara en eller två dagar i medierna. Därmed hade jordbruksministern klarat av att hantera den här lilla krisen i valrörelsen.

Efter valet kom frågan upp igen i frågestunder och interpellationer i riksdagen. Vid flera tillfällen, även ganska långt efter valrörelsen, hävdade jordbruksministern i plenisalen i riksdagen att han hade gett de här uppdragen till Jordbruksverket. Om det hade varit sant hade vi i dag diskuterat ministerstyre. Vi från KU hade kritiserat jordbruksministern kraftigt för att han har idkat ministerstyre. Det är inte så det går till i Sverige. Regeringen tar kollektiva beslut. Man kan inte som enskild minister gå ut och tala om för den ena eller andra myndigheten med några timmars varsel vad den ska göra och komma in med för rapporter. Så går det inte till, i alla fall ska det inte gå till på det sättet. Nu vet vi inte alldeles hundra procentigt säkert om det gick till på det sättet, men när vi har gjort vår granskning ett halvår senare har det framkommit i utfrågningen med bland annat jordbruksministern att det i själva verket inte var så det gick till som han sade i höstas. Han hävdar att det uppdraget har han aldrig gett. Det finns inget beslut vare sig på departementet eller hos regeringen.

Därmed gör vi i KU, som vi brukar göra, så att vi håller det för troligt att det som är senast sagt är sant. Vi hade kunnat säga att vi mer tror på att ministern talade sanning i höstas och att det gavs en rad uppdrag, även om det inte finns något formellt beslut. Men vi är ganska hyggliga och säger att det som ministern säger i våra utfrågningar håller vi för troligt är det sanna. Därmed är det inte fråga om ministerstyre utan mer om att ministern har kommit med osanning och felaktiga uppgifter vid en rad tillfällen. De har upprepats på olika sätt i olika sammanhang även här i riksdagen, och det är allvarligt. Ministerstyre är allvarligt, men att ministrar kommer med osanning är, som Mia sade tidigare i talarstolen, minst lika allvarligt.

Vår slutsats är därför att det här är en av de allvarligaste och tydligaste granskningsfrågor under den här vårgranskningen som KU kommer

med. Vi har ett enhälligt gemensamt svar där vi talar om att sådana felaktigheter bör man absolut inte syssla med, och vi förutsätter att det kommer man inte att göra i framtiden.

Anf. 72 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! Bakgrunden till detta har Peter Eriksson just gått igenom, nämligen den debatt som flammade upp under valrörelsen om djurskyddet och hur minkar behandlades på pälsfarmer. Frågan var naturligtvis politiskt potentiellt farlig, särskilt i ett läge när regeringsmakten stod på spel.

Den 10 augusti höll man ett videomöte där statssekreteraren, stabschefen, en politiskt sakkunnig, ett departementsråd, en pressassistent och fyra handläggare deltog tillsammans med ministern från Jordbruksdepartementet. Från Jordbruksverket deltog generaldirektören, chefsveterinären och två andra medarbetare. Det var alltså en synnerligen tung besättning, vilket kanske visar vilken bedömning man gjorde om lägets allvar.

Det som sedan hände var att det gick ut ett pressmeddelande den 10 augusti där det sägs att Eskil Erlandsson gett Jordbruksverket i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att säkerställa djurskyddet. Det är en slump som ser ut som en tanke mitt i en flammande debatt. Detta verkar naturligtvis handlingskraftigt efter stormen i medierna om vanskötsel av djur.

Ett meddelande lades också ut på Jordbruksverkets hemsida den 13 augusti. Den 18 augusti och den 22 oktober har Eskil Erlandsson dessutom som svar på skriftliga frågor här i riksdagen svarat att han gett verket detta uppdrag. Den 2 december uppdaterades regeringens hemsida. Fortfarande den 22 december uppger Jordbruksverket att man har fått ett uppdrag den 10 augusti.

Ministern har sedan sagt att uppdraget inte givits efter att ha påstått det i nästan fyra månader. Problemet är bara att om jordbruksministern hade visat den handlingskraft som han har påstått ha i fyra månader hade han gjort sig skyldig till ministerstyrelse, vilket hade varit en allvarlig försyndelse. Nu har ministern inte gjort det, säger han, utan bara sagt att han har gjort det. Det är också allvarligt.

I betänkandet står det: "Allmänheten och riksdagen har därigenom givits en felaktig uppfattning om vad som förevarit. Som utskottet uttalat tidigare ansvarar ansvarigt statsråd för sina uttalanden och därmed även för att de uppgifter som han förmedlar är korrekta."

Vidare står det: "Utskottet anser att tydliga fel har begåtts och förutsätter att det inträffade inte kommer att upprepas."

Jordbruksministern har alltså under brinnande valrörelse för att visa handlingskraft haft lånta fjädrar som om de varit riktiga hade varit konstitutionellt felaktiga. Nu har han *bara* farit med osanning under valrörelsen.

Anf. 73 CECILIA BRINCK (M):

Herr talman! Jag har tagit över detta ärende från Ann-Britt Åsebol som var tvungen att resa hem till Dalarna för att ta hand om kyrkokennanden.

Vad var det som egentligen hände? Att statsråd har återkommande formella och informella kontakter med sina myndighetschefer för att få veta vad som händer är inte särskilt märkligt. Det har Eskil Erlandsson

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om jordbruks-
ministerns styrning
av Jordbruksverket*

också haft. I det aktuella fallet ville han naturligtvis informera sig om arbetet med djurskyddskontroller av pälsdjursnäringen efter avslöjandet från Djurrättsalliansen. Att detta skulle innebära ett uppdragsliknande krav är lite svårt att se.

Det som hände och som föregående talare också berättade om var att man den 10 augusti förra året genomförde ett videomöte. Det var ett helt informellt möte mellan tjänstemän på departementet, statsrådet, Jordbruksverkets generaldirektör, chefsveterinär och andra personer från Jordbruksverket. Där presenterade myndigheten de kontakter som man har haft med länsstyrelserna om djurskyddsarbetet och djurskyddskontrollen och vilka planer man hade för att genomföra ytterligare kontroller under de närmast påföljande dygnet. Man talade också om huruvida det fanns behov av att lämna tilläggsdirektiv till den pågående utredningen om djurskyddslagstiftningens utformning och innehåll.

Det finns minnesanteckningar från detta möte den 10 augusti. Av dem framgår det att statsrådet har fått en ordentlig genomgång av det arbete som pågår inom Jordbruksverket när det gäller arbetet med pälsdjursfrågor och att han ville ha en snabb återkoppling av läget och vilken åtgärdsplan man arbetade med inom Jordbruksverket. Det finns ingen annan dokumentation från detta videomöte än dessa minnesanteckningar, vilket naturligtvis försvårar möjligheten att ta reda på exakt vad som sades.

Vad som däremot framgår är att man redan under våren 2010 hade startat ett arbete med att ta fram en åtgärdsplan om djurskyddet, alltså långt innan dessa uppgifter presenterades av Djurrättsalliansen. Vi har sett att detta fanns dokumenterat på Jordbruksverkets hemsida redan från maj 2010. På denna hemsida konstaterar man också att de åtgärder som vidtogs efter videomötet den 10 augusti låg inom ramen för redan gällande instruktioner och regleringsbrev när det gäller djurskyddet.

Det framgår också i dokument från Jordbruksverket att man har haft kontakter med Sveriges Pälsdjursuppfödare Riksförbund om djuromsorgsprogram under förra våren. Man har diskuterat hur näringen kan vara med och ta fram ett program och bett om Jordbruksverkets synpunkter på förbättringar av det.

På Jordbruksverkets hemsida den 21 maj 2010 finns det ett pressmeddelande återgivet där det framgår att man under våren har inlett en serie möten med företrädare för pälsnäringen om djurskyddsarbete och djuromsorgsarbete. Där framgår det också att man kommer att utvärdera situationen bland annat för minkuppfödningen och kommer att komma med en åtgärdsplan under året. Det är det som faktiskt har hänt.

Vad handlar då detta ärende om? Det handlar om regeringsformens bestämmelser om ministerstyre. Regeringen styr riket. Regeringen utfärdar inte föreskrifter till myndigheter i strid med gällande rätt. Regeringsformen förbjuder ministerstyre. Regeringen fattar kollektivt beslut vid regeringssammanträdena, och ämbetsverken är självständiga. Vad det handlar om är om ministern har gett direktiv till sina myndigheter på detta sätt i strid med regeringsformen. Skedde det någon sådan styrning från statsrådet Eskil Erlandsson i augusti 2010?

Det som föranleder den enorma otydligheten om detta är det meddelande som har legat ute på Regeringskansliets hemsida, alldeles för länge, vill jag tillägga, med rubriken Åtgärdsplan ska stoppa vanvård vid

minkfarmer. Det finns en text därunder där det står att jordbruksministern – det var han då, men nu är han landsbygdsminister – har gett Jordbruksverket i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att säkerställa djurskyddet vid minkfarmer. Det är detta som det hela handlar om.

Vi har gjort en bedömning, som tidigare talare har berättat om. Det är ett helt enligt utskott som har kommit fram till att ordvalet i detta meddelande på regeringens webbplats inte bara är olyckligt utan felaktigt. Det har ministern också medgett och beklagat flera gånger i olika sammanhang, inte minst i utfrågningen som utskottet hade. Att man har kommunicerat felaktiga uppgifter har också föranlett att det har varit lätt att få uppfattningen att ministern har gett direktiv.

Tydliga fel har begåtts, står det i utskottets ställningstagande. Vi förutsätter att detta inte kommer att upprepas. Samtidigt kan man faktiskt konstatera hur otroligt lätt det är att felaktiga uppgifter får spridning fort.

Vi menar att det framgår tydligt, såväl i de skriftliga svar som utskottet har tagit in som vid utfrågningarna, att Jordbruksverket inte har fått några direktiv av ministern. Utskottet är helt enligt om detta.

Vad gäller de inspektioner som länsstyrelserna gjorde runt om i landet i augusti 2010 låg det redan i Jordbruksverkets åtgärdsplan att ta fram en lägesrapport för bättre kontroller av minkfarmerna. Man höll redan på med detta.

Statsrådet har gjort fel. Han har beklagat detta, och han har bett om ursäkt för detta. Han klandras av ett enligt utskott för att han har gjort fel. Vi hoppas och förutsätter att detta inte kommer att hända igen.

Anf. 74 PER-INGVAR JOHANSSON (C):

Herr talman! I ärendet som gäller jordbruksminister Eskil Erlandssons agerande för djurskyddskontroll av minkfarmer har han av Helena Leander från Miljöpartiet anmälts för ministerstyre mot Jordbruksverket.

Eskil Erlandsson har i konstitutionsutskottets utredning och beslut helt friats från att ha bedrivit ministerstyre som anmälaren avsåg.

Men jordbruksministern har medgett att en notis på Jordbruksdepartementets webbplats varit missvisande och gett en felaktig bild av vad som har hänt i ärendet. Detta fel har senare upprepats, bland annat i svar på en skriftlig fråga i riksdagen. Eskil Erlandsson har inför konstitutionsutskottet beklagat felen och bett om ursäkt för dem.

I konstitutionsutskottets beslut sägs att tydliga fel begåtts vad gäller uppgifterna på webbsidan och att utskottet förutsätter att det inträffade inte kommer att upprepas.

Det som uttalas i beslutet är i själva verket vad Eskil Erlandsson själv vid den offentliga utfrågningen i KU den 7 april sagt var fel – ett fel som han beklagade.

I min inledning uppehöll jag mig vid de felaktiga uppgifter som läckts ut till medier när det gäller granskningen – innan beslut fattades. Syftet tycks ha varit – i alla fall uppfattar jag det på det sättet – att skada tilltron till jordbruksministern.

Sven-Erik Österberg sade i sin inledning – och det sade här även Peter Eriksson – att Eskil Erlandsson ville visa handlingskraft. Jag kan också tolka notisen på det sättet. Men det var så att Jordbruksverket sedan april 2010 hade förberett en granskning av minkfarmarna – detta på grundval av ett regeringsbeslut som Eskil Erlandsson tagit initiativ till.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Fråga om jordbruks-
ministerns styrning
av Jordbruksverket*

Men visst, frågan om granskningen av minkfarmarna blev mer akut i augusti 2010 när Djurrättsalliansen filmade ett antal minkfarmar och missförhållandena där. Det här ledde till den videokonferens med Jordbruksdepartementet och Jordbruksverket som omtalats. Det var den videokonferensen som var grunden till notisen på Jordbruksverkets hemsida.

Det avgörande beslutet om granskningen av minkfarmarna hade tagits flera månader tidigare genom det uppdrag som Jordbruksverket på Eskil Erlandssons initiativ hade fått, nämligen att ta fram en granskningsplan för minkfarmarna. Han hade alltså, kan man säga, varit förutseende – flera månader innan filmningen gjordes. För detta förutseende skulle Eskil Erlandsson kanske vara värd beröm, men sådant beröm brukar inte konstitutionsutskottet dela ut.

Vi är eniga om beslutet i konstitutionsutskottet – jag instämmer alltså i det som där sägs – men det innehåller inte den form av kritik som framförts i massmedier. Det framförs kritik mot fel som funnits på hemsidan, och den kritiken anser jag också vara berättigad.

Anf. 75 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till Cecilia Brinck och nu också till Per-Ingvar Johnsson får jag uppfattningen att det gjordes ett misstag på departementet, att någon tjänsteman på hemsidan skrev en notis som var felaktig och att det är allt. Men så var inte fallet.

Ni försöker förminska det här till ett litet litet knappålshuvud. Men i själva verket är det så att jordbruksministern i valrörelsen själv sagt till medier att han gett ett uppdrag. Det gäller inte bara notisen på hemsidan. Också här i riksdagen har han inte som jag tidigare sagt under en frågestund och i en interpellationsdebatt utan vid två tillfällen här i riksdagen sagt att det här var ett uppdrag som han gett.

Dessutom måste det av någon anledning vara så att Jordbruksverket har fått samma uppfattning eftersom detta står på dess hemsida. Det gäller alltså inte något enstaka tillfälle och inte att något slags misstag som begåtts, utan det har kommit felaktiga uppgifter från jordbruksministrarnas mun vid ett antal tillfällen. Därför är det allvarlig kritik som vi riktar. Jag tycker inte att det finns någon anledning att förminska detta på det sätt som Per-Ingvar gör.

Anf. 76 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik:

Herr talman! Jag har framfört att jag står bakom den kritik som ingår i konstitutionsutskottets beslut. Det är tråkigt att det getts sken av att det funnits ytterligare kritik – kritik som inte ingår i beslutet.

Som jag framhållit i mitt anförande hade det från Eskil Erlandssons sida – men det var redan i april 2010 – tagits initiativ till att granska minkfarmarna. Man hade alltså ett uppdrag, och ett arbete pågick inom Jordbruksverket med att ta fram den här granskningsplanen när filmningen inträffade och det hela blev mer akut.

Jag uppfattar att det fanns ett uppdrag. Uppdraget gavs dock inte i augusti. Sätillvida kan också jag tolka uppgiften i notisen som missvisande.

Anf. 77 PETER ERIKSSON (MP) replik:

Herr talman! Uppgiften i notisen har ju författats av någon annan. Vad jag säger är att Eskil Erlandsson själv vid ett flertal tillfällen har sagt orden i fråga. Det tycker jag inte att det råder någon tvekan om. Vi har väldigt klara belägg för att det var på det sättet. Vi har ju riksdagens protokoll från flera tillfällen. Kunde ni inte, Per-Ingvar, åtminstone erkänna att det förhåller sig så att Eskil Erlandsson själv har sagt orden i fråga?

Anf. 78 PER-INGVAR JOHNSSON (C) replik:

Herr talman! Jag uppfattade att Eskil Erlandsson hade gett ett uppdrag i form av ett regeringsbeslut redan tidigare, alltså i april 2010. Jordbruksverket höll då på med granskningen, så att Eskil Erlandsson tagit initiativ var inte en felaktig uppgift. Men sedan har vi tidpunkten; det gjordes inte i augusti utan i april.

Anf. 79 HANS EKSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Per-Ingvar Johnsson agerar, tycker jag, mer som en försvarsadvokat för jordbruksministern än som en ledamot av konstitutionsutskottet som har ett formellt uppdrag att fundera över statsrådets agerande.

I början av debatten här observerade jag att Per-Ingvar inte sade någonting om kritiken mot regeringen utan bara om vilka fel som centerpartistiska statsråd inte hade gjort. Det känns som att Per-Ingvar försöker spela ned konstitutionsutskottets kritik.

Det är klart att man blir lite bekymrad om ett statsråd far med osanning för att i en valrörelse slippa en besvärlig debatt. Tycker inte Per-Ingvar att KU måste markera i frågan för att förhindra ett sådant missbruk av ord i framtida valrörelser? Jag tycker att KU har en viktig roll.

Jag blir lite förvånad över det uppdrag som Per-Ingvar hanterar. På s. 227 i KU:s material, del 1, angående den promemoria vi fått från departementet står det så här: "Något särskilt uppdrag om en åtgärdsplan har inte lämnats, uppges det vidare". Därför funderar jag på om ett uppdrag är givet eller inte.

Anf. 80 PER-INGVAR JOHNSSON (C) replik:

Herr talman! Jag uppfattar att något sådant uppdrag inte gavs vid tidpunkten i fråga, alltså i augusti 2010. På så sätt delar jag uppfattningen där. Det är det som detta syftar på.

Jag reagerar mycket kraftigt på den felaktiga och överdrivna kritiken om att ministern blivit fälld för ministerstyre. Det har varit utgångspunkten för att säga att det inte överensstämmer med konstitutionsutskottets beslut.

Anf. 81 HANS EKSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är väldigt bekymmersamt om ledamöter av konstitutionsutskottet ser det som sitt främsta uppdrag att försvara ministrar, inte att utöva sin författningenliga förpliktelse att granska regeringsmakten. Jag måste säga att jag upplever det sagda som rent försvarstal. Det blir jag lite förvånad över.

Anf. 82 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik:

Herr talman! Som jag har framhållit instämmer jag i de beslut vi har varit eniga om här. Men visst reagerar jag mot den felaktiga beskrivningen av innehållet i beslutet från konstitutionsutskottet. Det reagerar jag mycket kraftfullt mot. Kritiken som ges mot Eskil Erlandsson i själva beslutet är berättigad, men den ska refereras på ett korrekt sätt.

Anf. 83 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Debatten så här långt påminner om ordspråket: Det här verkar lätt, men vänta tills jag har förklarat det.

Vi var överens. Det är ett enigt utskott som har uttalat sig. Men ge oss en halvtimme så ska vi nog kunna se till att vi blir oense igen.

Så här står det faktiskt i det vi vid det senaste justeringssammanträdet var överens om: Utskottet utgår i sin bedömning från de uppgifter som har lämnats i granskningen av landsbygdsminister Eskil Erlandsson, Regeringskansliet och Jordbruksverket och som innebär att det vid videomötet den 10 augusti mellan företrädare för Jordbruksdepartementet och Jordbruksverket inte lämnades något uppdrag till Jordbruksverket utan att verket redan hade påbörjat sitt arbete. Arbetet ligger inom ramen för Jordbruksverkets uppdrag avseende djurskyddet.

Detta har vi efter tuggande i månader kommit fram till. Det är vi överens om, eller var åtminstone innan vi gick in i kammaren.

Låt oss nu spola tillbaka videobandet med den målande beskrivning som Eskil Erlandsson hade på utskottsgranskningen. Han sitter i en tandläkarstol. Han har fått avbryta mitt under brinnande valrörelse. Regeringsmakten står på spel, och man borrar i munnen på honom. Då ska det vara en videokonferens.

Under denna videokonferens säger han uppenbarligen felaktigheter. Om han hade frågat hur långt granskningen av minkfarmarna och deras förhållanden hade gått hade vi inte haft detta ärende nu. I stället sade han uppenbarligen: Se till att granska minkfarmarna!

Han sade fel. Vi kritiserar honom för detta, men vi är själva överens – vi har skrivit oss samman – om att arbetet ligger inom ramen för Jordbruksverkets uppdrag avseende djurskyddet, och verket hade redan påverkat detta arbete.

För detta bad Eskil Erlandsson om ursäkt – inte en gång, inte två gånger, utan kanske tre gånger under granskningen. Han var mycket ledsen för detta. Han vädjade till oss att väga in att han satt med borsten i munnen. Jag tycker ändå att vi ska hyfsa debatten lite grann och säga att han har gjort en pudel. Han har rullat sig och sagt att det blev jättefel, och vi har sagt att vi hoppas att detta inte upprepas. Kan det inte räcka med det?

Anf. 84 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Jag måste tyvärr gå upp i talarstolen en gång till med tanke på vad Per-Ingvar Johnsson sade i detta ärende.

Från konstitutionsutskottet framgår, som jag ser det och som jag läser det betänkande och de uppgifter vi har fått in från regeringen, att regeringen svarar på konstitutionsutskottets frågor att det inte har lämnats något särskilt uppdrag om en åtgärdsplan. Det är regeringens svar.

Vidare anför i promemorian från regeringen till konstitutionsutskottet att innehållet i den åtgärdsplan som Jordbruksverket presenterade vid det aktuella mötet med departementet däremot faller inom ramen för det uppdrag på djurskyddsområdet som i författningsbestämmelser givits Jordbruksverket. Det är alltså allmänna författningar, som 3 § om att Jordbruksverket ska arbeta med att säkerställa ett gott djurskydd, djurskyddslagen i 24 § och 63 § och så vidare.

Det har alltså enligt den information vi har fått till KU inte getts något särskilt uppdrag från departementet eller regeringen i dessa frågor, utan det är Jordbruksverket som vidtar dessa åtgärder på grundval av allmänna författningar man har att arbeta med.

Om inte Per-Ingvar Johnsson kan visa något helt nytt i denna fråga stämmer alltså inte det som Per-Ingvar Johnsson säger, nämligen att det har tagits ett särskilt beslut och att Eskil Erlandsson har varit framsynt och handlingskraftig, men bara vid ett tidigare tillfälle.

Kulturministerns uttalande i ett brev till Svenska Filminstitutet (avsnitt 4.7)

Anf. 85 KAJSA LUNDERQUIST (M):

Herr talman! I en anmälan som inkommit till utskottet anför att utskottet bör granska kulturministerns så kallade styrning av Svenska Filminstitutet. Anmälan gäller framför allt ett brev skrivet till dess ordförande Håkan Tidlund från kulturministern gällande stöd till digitalisering av biografer.

I budgetpropositionen 2011 anges att digitaliseringen av biografer möjliggör ett bredare filmutbud och att distributionen når fler invånare på mindre orter. 2009 inledde därför Filminstitutet ett digitalt pilotprojekt som innebär att 28 salonger spridda i landet digitaliserades enligt internationell standard fram till mars 2010. Projektet finansierades genom existerande stödformer i 2006 års filmavtal.

Inför budgetarbetet 2011 inkom budgetunderlag från Filminstitutet där man konstaterade att det fanns ytterligare behov av offentligt stöd för att klara övergången till den digitala tekniken. Filminstitutet äskade 5 miljoner kronor om året i tre år för att klara den fortsatta digitaliseringen. Vid denna tidpunkt fanns inga andra uppgifter om att stödet skulle behövas tidigare än 2012.

I budgetpropositionen 2011 angavs ytterligare förslag på förstärkt satsning på digitalisering genom ett anslag om 15 miljoner kronor per år under en fyraårsperiod med start 2012. Denna utökade satsning var alltså fyra gånger större än vad Filminstitutet äskade, vilket visade den stora vikt som kulturministern fäster vid digitaliseringen.

Herr talman! Den 29 november förra året framförde Filminstitutets tillförordnade verkställande direktör, Bengt Toll, i en DN-artikel att stödet till digitaliseringen kommer att ges för sent och i för liten omfattning. Mot bakgrund av uttalandet i artikeln och det faktum att regeringen beslutat satsa hela 60 miljoner kronor på digitaliseringen, i motsats till de äskade 15, skrev kulturministern ett brev till Filminstitutets ordförande Håkan Tidlund.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Kulturministerns
uttalande i ett brev till
Svenska Filminstitutet*

Enligt kulturministern var avsikten med brevet att nyansera bilden av regeringens satsning på området. Dessutom ville hon tydliggöra regeringens syn på det kommande stödet till digitaliseringen av biografer. Uttalandena i brevet ska därför ses som allmänpolitiskt föranledda av Bengt Tolls uttalande i medierna och inte som ett försök att styra Filminstitutet. Ett sådant försök skulle utgöra ministerstyre, vilket knappast ligger i kulturministerns intresse att utöva eller ens misstänkas för att utöva.

Vid utskottets utfrågning av kulturministern framkom att regeringen tar digitaliseringen av biografer på väldigt stort allvar. Vidare framkom att man därför förbereder ett uppdrag till Filminstitutet om hur stödet ska utformas och att projektet ska tidigareläggas ett år. Satsningen på totalt 60 miljoner kronor kommer således att starta redan under 2011.

Herr talman! En av grunderna för vår demokrati är yttrandefriheten. Givetvis är den inte total: Hänsyn måste tas till exempelvis lagstadgad sekretess, såsom rikets säkerhet, socialt umgänge, som förtal, eller myndighetsutövning, som till exempel ministerstyre.

Samtidigt måste ett statsråd kunna uttrycka sin mening och framföra allmänpolitiska synpunkter i den form statsrådet finner lämpligt. Detta gäller i synnerhet frågor som andra, i detta fall en företrädare för Svenska Filminstitutet, har lyft fram i offentlig debatt. Vidare kan man notera att statsrådet valt att föra en offentlig debatt i saken, då statsrådet varit väl medveten om att brevet skulle bli en allmän handling.

Jag vill i sammanhanget även understryka vikten av offentlighetsprincipen och av att arbetet vid statliga myndigheter och organ präglas av öppenhet, insyn och självständighet. De ska vara fria från politisk styrning.

Myndigheterna får sina medel och uppdrag från regeringen, men därutöver bedriver de sin verksamhet fria från politisk inblandning. Myndigheternas självständighet är därför central i förvaltningen av landet. Denna tågordning åtnjuter ett mycket brett politiskt stöd.

Konstitutionsutskottets uppgift i sammanhanget är att granska det rent konstitutionella, och inte det politiska. Det ligger föga konstitutionellt i huruvida man anser det lämpligt av kulturministern att kalla upp företrädare för Filminstitutet till rummet i stället för att föra en offentlig debatt. Om så hade varit fallet hade vi inte haft någonting att granska. I granskningen av det konstitutionella har det därför enligt vår mening inte förekommit någon otillbörlig styrning av Filminstitutet.

Avslutningsvis vill jag understryka att det inte är den offentliga debatten i sig som är problemet – snarare tvärtom. En livlig och engagerad publik debatt är en förutsättning för ett levande kulturliv. Där är vi moderater och resten av Alliansen de första att uppmuntra till deltagande i debatten. Samtidigt är det angeläget att värna offentlighetsprincipen och vikten av att myndigheter och organ präglas av öppenhet och insyn. Men att kritisera statsråd för valet av kommunikationskanal har ingenting med detta att göra.

I och med detta anser Alliansen att granskningen inte borde ha givit anledning till något uttalande i övrigt av utskottet.

Anf. 86 BILLY GUSTAFSSON (S):

Herr talman! Vi har nu hållit på i ungefär fyra och en halv timme. Vi har diskuterat och debatterat. Nu är vi framme vid det näst sista ärendet. Kajsa Lunderquist har redovisat hur man från Alliansen har resonerat och funderat i frågan, och jag ska försöka att så lugnt och sakligt som möjligt redovisa hur vi socialdemokrater har närmat oss frågan och varför vi har kommit till den slutsats som vi har gjort.

Herr talman! Fokus i detta granskningsärende har enligt vår mening varit om kulturministern genom sitt brev till Filminstitutets styrelseordförande på ett otillbörligt sätt sökt tillrättavisa och i praktiken tysta en institution som – vilket jag menar är det viktiga här – står i beroendeställning till regeringen och aktuell minister.

Det svenska systemet bygger på självständiga myndigheter och institutioner fria från politiska dolda påtryckningar. Regeringen styr riket, och det är regeringen som kollektivt fattar beslut som är möjliga att i efterhand granska, det vill säga motsatsen till ministerstyre.

I tidigare granskningar av statsråds uttalanden har utskottet uttalat att granskningen ska göras utifrån objektiva grunder, det vill säga att värdera uttalandet i förhållande till i vilket sammanhang det har fällts och med hjälp av vanligt sunt förnuft ta ställning till vad statsrådet ville uppnå i den aktuella frågan.

I vilket sammanhang och mot vilken bakgrund ska det nu aktuella brevet ses? Upprinnelsen är en artikel i Dagens Nyheter där tillförordnad vd Bengt Toll bland annat uttalat att de små aktörerna på filmmarknaden inte klarar att investera i nya anläggningar för nästan 1 miljon kronor. Han berättade också att det ringer biografägare varje dag och är förtvivlade.

Ursäkta, men för en utomstående synes dessa framförda åsikter inte vara särskilt mycket att bli upprörd över. Men låt oss se lite grann på vad kulturministern skriver i sitt brev där hon framför sin åsikt om Bengt Tolls åsikt – för det är det hon gör.

Herr talman! Följande ger en bild av innehållet i brevet: ”klart anmärkningsvärt”, ”oerhört förvånad”, ”höga tonläge”, ”i stället för att ta ansvar för sin verksamhet nu åter ropar efter mer pengar” och ”sådana krav är svåra att ta på allvar”.

Det är svårt att uppfatta detta på annat sätt än att kulturministern var upprörd och ville få slut på en offentlig debatt. Den känslan, kolleger, förstärks onekligen när man tar del av kulturministerns rådgivares märkliga uttalande om Filminstitutet, nämligen att detta är ”en alltför välbekant klagosång från otacksamma bidragstagare”.

Med innehållet i brevet och detta uttalande i vårt minne är det inte särskilt svårt att förstå vilken atmosfär och sinnesstämning som rådde på Kulturdepartementet när man tog del av Bengt Tolls åsikter i Dagens Nyheter. Kulturministern och alliansföreträdarna i utskottet har försökt få det till att detta endast var ett allmänpolitiskt uttalande – något som för den normalbegåvade är totalt obegripligt och saknar all trovärdighet.

Hur kan ett brev med ett innehåll med så tydliga åsikter om och värderingar av en persons åsikter och agerande vara ett allmänt uttalande som vilket som helst? Ministerns och utskottets alliansledamöters förklaringar luktar enligt min mening minst sagt som en efterhandskonstruktion.

Prot. 2010/11:114

13 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Kulturministerns
uttalande i ett brev till
Svenska Filminstitutet*

Man har också försökt få det till att brevet endast var ett inslag i en debatt, vilket enligt min uppfattning snarast är en pinsam bortförklaring. Om kulturministern verkligen hade velat ha en debatt skulle hon naturligtvis ha vänt sig till Dagens Nyheter och krävt att få göra ett genmäle i förhållande till den artikel där Bengt Toll uttalade sig. Hon skulle inte ha skickat ett brev till någon helt annan. Men då hade förstås ordvalet blivit ett helt annat, och det var väl det som var avsikten. Det är det enda sätt som man kan se någon logik bakom brevet.

Herr talman! Det är uppenbart för alla som vill och törs se verkligheten att kulturministern utnyttjade sin överordnade ställning som minister för att ge en institution som är i ett beroendeförhållande till ministern en reprimand och en tillrättavisning för att få tyst på fortsatt kritik. I ett ärende som det här, där ministerns agerande så uppenbart har gått över gränsen för vad som är acceptabelt är det särskilt bekymmersamt att Alliansens ledamöter inte har förmått uttala ett uns av kritik.

Detta är allvarligt utifrån det jag tror att Per Bill tog upp i sin inledning. Det är en uppfattning som jag delar, nämligen vikten av att värna konstitutionsutskottets legitimitet och förtroende. Jag är rädd för att vi här har ett exempel på ett fall där utskottets legitimitet och förtroendet för dess roll som en del av riksdagens kontrollmakt visavi regeringen undermineras.

Genom utskottets offentliga utfrågningar kan allmänheten själv bilda sig en uppfattning om trovärdigheten i en ministers förklaringar till sina handlingar. I det här fallet får man en bild av hur omvärlden uppfattar kulturministerns förklaringar till sitt brev genom att ta del av en artikel i Göteborgs-Posten den 13 april, alltså dagen efter utfrågningen av kulturministern. Jag tipsar er om att göra det. Det är en artikel där man refererar från utfrågningen dagen innan. I Göteborgs-Posten, som inte kan beskyllas för att vara ett socialdemokratiskt språkrör, kan man om utfrågningen läsa följande om kulturministern: "Hon har, alldeles uppenbart i affekt, skickat ett brev till Svenska Filminstitutets styrelseordförande Håkan Tidlund och delat med sig av sina uppfattningar om vad hon tycker om en intervju med institutets tillförordnade vd."

Tidningen fortsätter: "Det är som ni förstår ingen dag att skriva hem om för de alliansministrar som alltid prisar vikten av yttrandefrihet och arm-längds avstånd." Man fortsätter: "Ett system med ministerstyre innebär en maktkoncentration som är olycklig. Här finns uppenbara risker för en mer slumpartad maktutövning, i vart fall om det handlar om ministrar med begränsad impulskontroll." Tidningen fortsätter: "Kulturministerns noga förberedda försvar går ut på att brevet enbart ska ses som ett allmänpolitiskt uttalande. Inget försök till styrning, inget försök till påverkan. Bara just ett allmänpolitiskt uttalande." Tidningen avslutar med: "Ingen tror henne."

Herr talman! Jag kommer nu till avrundningen. Det här kan man alltså läsa i en av Sveriges större tidningar, och det ger oss en bild av hur bortförklaringarna uppfattas utanför riksdagen. Därför är det bra att det i alla fall finns en majoritet i utskottet som förmår uttala kritik mot kulturministerns agerande.

Jag slutar med att yrka på godkännande av utskottets anmälan i denna del.

Anf. 87 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! I anmälan mot tidigare infrastrukturministern Åsa Torstensson som är gjord av Hans Stenberg, Socialdemokraterna, kritiseras att Sverige ingått ett internationellt avtal om sänkning av svavelhalten i bränslet i fartyg på Östersjön. Han påstår att detta kommer att leda till ökade kostnader. I anmälan hävdas att beslutet har fattats av regeringens förhandlare vid sittande bord.

Konstitutionsutskottet har i sitt beslut konstaterat att det inte finns anledning att kritisera Regeringskansliet för brister i beslutsunderlaget och att ingåendet av det internationella avtalet har skett på det sätt som dessa frågor tidigare har handlagts av regeringen och Sjöfartsverket.

Beträffande diarieföringen och dokumentationen konstaterar konstitutionsutskottet att den har varit bristfällig inom Regeringskansliet, eftersom handlingarna diarieförts endast på Sjöfartsverket. Konstitutionsutskottets beslut avslutas med ett konstaterande att det finns anledning för Regeringskansliet att se över riktlinjerna för ingående av denna form av internationella avtal. Men inte någon form av kritik riktas mot Åsa Torstensson för hennes agerande i ärendet, även om det bland annat i morgonradion har påståtts att Åsa Torstensson blivit prickad i detta ärende, vilket alltså är felaktigt.

Jag har också reagerat mot påståenden och uppgifter i medier om att Sveriges Redareförening inte skulle ha fått vara med och lämna synpunkter på den svenska inställningen till det föreslagna internationella avtalet om begränsning av svavelinnehållet i fartygsbränsle. De fartyg som det handlar om finns i Östersjön, Nordsjön och Engelska kanalen.

Vid konstitutionsutskottets granskning har vi fått fram handlingar som visar hur förhandlingarna förbereddes. Av handlingarna framgår att Redareföreningens företrädare ingick i den förhandlingsgrupp som förberedde och förhandlade för Sveriges räkning om det här avtalet. Dessutom framgår det i förhandlingsdirektiven att Redareföreningens företrädare godkände den svenska inställningen till avtalet. Det var också det som sedan ledde till beslutet i avtalet om minskade svavelutsläpp.

I efterhand tycks Redareföreningen ha fått kritik för att man ställde upp på avtalet och alltså godkände minskningen av svavelhalten i bränslet. Det har gjort att vi har kunnat läsa en hel del i medierna om detta, bland annat under det senaste halvåret. Men det framgick vid konstitutionsutskottets granskning att det gick över sex månader mellan det att Redareföreningen och andra fick vetskap om Sjöfartsverkets och regeringens förhandlingsinställning i den här frågan. Det påstående om beslutet som fanns i anmälan, att beslutet skulle ha fattats vid sittande bord, är felaktigt.

Ärendet har alltså beretts på ett sätt som inte föranleder någon kritik av regeringen när det gäller den här delen av beslutet. Men, visst, det konstateras att det behöver göras en förbättring när det gäller den här typen av avtal. Vi är också enhälliga i konstitutionsutskottet om detta konstaterande som är viktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

Anf. 88 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Som vi alla känner till här har vi haft allmänna val i Sverige för inte så länge sedan. Efter det brukar det vara en översyn av vallagarna och om något skulle kunna förbättras. Den här gången finns det lite extra skäl att göra en sådan översyn och en hel del förändringar.

Vi brukar säga här i riksdagen att det är nästan omöjligt att få bifall till en motion. Men jag tror att i det här fallet sätter vi nästan rekord i att bifalla motioner. Jag räknade ihop det till 22 motioner som konstitutionsutskottet helt eller delvis bifaller i betänkandet om vallagsfrågor. Det har sina rutiga och randiga skäl, och det är att allting inte stod riktigt bra till i valet i höstas. När det hela skulle sammanräknas visade det sig att det var ganska många stora och små felaktigheter som hade begåtts. Det är det som är bakgrunden till att vi bara häromveckan hade extraval i både Örebro och Västra Götaland. Det måste ses som ett misslyckande för demokratin att man måste göra om valet. Dessutom tar det väldigt lång tid, och det kanske är en helt annan politisk situation ett halvår senare än när de allmänna valen hölls från början. Det är väldigt olyckligt, som jag ser det, ur demokratisk synvinkel att man får göra ett omval och att det tar lång tid innan det sker.

Det hade kunnat bli fler tillfällen, men på grund av matematiska sannolikhetskalkyler skedde det bara i Örebro och Västra Götaland. Sannolikheten var väldigt stor, om man hade räknat rätt och fått med alla valsedlar, att det hade blivit ett annat resultat. Det var därför det blev omval. Men felaktigheter förekom på fler ställen.

Vi har naturligtvis i konstitutionsutskottet funderat en del på de här frågorna sedan dess. Vi har bland annat haft möte med Valprövningsnämnden om hur man har resonerat och om vilka förändringar man har sett vid de senaste valen. Det har varit viktiga möten, tycker jag, som har gett skäl för oss att ta en rad initiativ i de här frågorna.

Lite senare har vi också fått reda på att regeringen förbereder någon form av utredning på det här området. Därför finns det också skäl att vi talar om vad vi tycker ska finnas med i en sådan utredning. Vad det är för förändringar som behöver göras? Jag ska nämna några av de förslag som vi funderar på och som vi tycker att regeringen bör överväga i olika utredningar.

En fråga handlar om partisymboler på valsedlarna. Det finns partier som har relativt snarlika namn, och det har visat sig att det är en del människor som tar fel valsedlar helt enkelt. Det problemet skulle man kunna komma till rätta med om också partisymbolerna, som tydligare skiljer sig åt, finns med på valsedlarna.

En annan sak som relativt många människor reagerade mot i det senaste valet är att det var problem med budröstning för funktionsnedsatta. Det är inte alla vallokaler som det är enkelt att ta sig till för alla. Det finns regler för budröstning, men alla i vallokalerna och röstförrättare har inte känt till reglerna. Därför har man gjort olika bedömningar på olika

ställen, och det är inte alls bra. Det är ett viktigt skäl till en bättre utbildning på det här området. Det behövs klara och tydliga regler men framför allt en bättre utbildning. Valmyndigheten har också aviserat att detta behövs.

I Valprövningsnämnden har man kommit fram till att förtidsröstningen var problematisk. I senaste valet hade vi förtidsröstning i fler lokaler än tidigare och lokaler som var väldigt öppna. Jag röstade själv på Centralen i Stockholm, och det var inte riktigt lyckat. Det fanns fler exempel där valpropagandan följde med ända fram till röstbåset, och så ska det inte gå till enligt svensk lag.

Därför behövs en översyn av hur förtidsröstningslokalerna ska se ut. Det är inte lämpligt att de är mitt i valpropagandan och agitationen, utan man ska kunna vara ostörd när man utför själva valhandlingen.

Det är också ett skäl till att man behöver ha en bättre utbildning av röstmottagare och människor som hanterar dessa frågor. Man måste göra tydliga avgränsningar och veta hur detta ska hanteras. Alla som deltar i detta arbete måste känna till det.

Vi tycker att regeringen i en utredning bör överväga om man ska ha en obligatorisk utbildning för valnämndsledamöter och röstmottagare för att se till att vi får en så god procedur som möjligt, funktionellt och formellt, i hela landet.

Ganska många länder har börjat med elektronisk röstning, vilket givetvis också har sina problem. Än så länge har vi i Sverige avfärdat elektroniska val med argumentet att valhemligheten är viktig. Vi betonar också i betänkandet att valhemligheten inte får riskeras. Man ska inte kunna stå bakom ryggen på någon som röstar och kolla att denne röstar som man vill. Vi vet från andra sammanhang att det kan fungera så om man sitter hemma vid datorn, och det ska vi akta oss för.

Man kan möjligen lösa problemet genom att ha elektronisk röstning i vallokalerna. Då kan man kanske också lösa en del andra problem, till exempel att valsedlar försvinner och annat. Röstningen ska inte ske över Internet eller hemma utan med datorer i vallokalerna. Man måste givetvis ställa höga krav på säkerhet och kontroll så att det går rätt till.

Denna fråga är viktig att utreda, kanske i en särskild utredning. Det är en större process och en större förändring av valsystemet som vi nog inte ska blanda ihop med frågor om utbildning, att Valprövningsnämnden behöver bättre organisation och få möjlighet att ta snabbare beslut och att valsedlarna kan förändras något för att bli bättre.

Det här var de saker som jag uppfattar som de viktigaste i betänkandet. Det är ovanligt många bifall. Utskottets ställningstagande är mer än fem sidor långt, vilket jag aldrig sett tidigare. Det var dock nödvändigt för att få med hela utskottet på en bra skrivning där vi från riksdagens sida är aktiva i att förbättra förfarandet i kommande val.

Jag tror inte att vi kan få elektronisk röstning i allmänna val redan 2014, men det skulle kanske vara möjligt på prov. Eventuellt kan man senare gå över till det mer generellt.

Anf. 89 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S):

Herr talman! Det är glädjande att som ett resultat av våra diskussioner kunna presentera ett betänkande av ett enigt utskott. Detta understryker hur viktiga dessa frågor har varit för utskottet. Det som har legat bakom

och varit tydligt är, precis som Peter Eriksson pekade på, resultatet av 2010 års val, där Valprövningsnämnden fick ett antal anmälningar om att felaktigheter begåtts – fler än vanligt. Det ledde till att det blev extra val, bland annat i den stora valkretsen Västra Götaland med 1,2 miljoner röstberättigade medborgare.

Detta är givetvis inte bra för den svenska demokratin. Historiskt har vi känt oss stolta över och känt tilltro till att vi klarar val och att det inte råder någon tveksamhet om att valen går rätt till. Vi kan nästan dagligen följa olika val i nya demokratier och skenval i icke-demokratier där valen ifrågasätts och överklagas. Man erkänner inte valförluster eftersom man anser att det har begåtts felaktigheter eller så accepterar man inte valda personer för att man menar att valet inte har gått rätt till.

Detta har vi varit och är förskonade från. Därför vill jag understryka att det är viktigt att samhället tar tag i dessa frågor för att få rätsida på dem.

Peter Eriksson har ganska noga gått igenom de olika saker som utskottet har pekat på. Jag ska inte rabbla upp det igen. Det vore onödigt eftersom jag inte är av någon annan mening. Vi är ju helt överens. Det är bra att vi har kunnat enas om de uppdrag vi ger. Vi förutsätter att regeringen tar frågan på lika stort allvar som konstitutionsutskottet har gjort så att man verkställer och tar in det i utredningar och tittar på det snarast, för det brådskar. Vi vill i valet 2014 absolut inte se en upprepning av problemen i förra årets val.

Jag vill understryka vikten av utbildning av röstmottagare. När jag har diskuterat med partivänner och personer från andra partier är vi ganska eniga om att man måste höja statusen på röstmottagare och på dem som jobbar i vallokalerna. Utskottet pekar på att man borde överväga en särskild myndighet för detta. Det skulle ingjuta allvaret i det.

Jag har själv varit med om detta och vet hur viktig genomgången är och att man hanterar det på rätt sätt och förankrar proceduren hos röstmottagarna så att det råder en fullständig enighet om vad som händer i lokalen.

Man blir ju förtvivlad när man ser att påsar med röster försvinner eller inte tas till vara. Det är inte acceptabelt i vår svenska demokrati. Därför är frågan om utbildning av röstmottagare mycket viktig.

Till sist vill jag nämna den fria nomineringsrätten. Här har vi inget skarpt tillkännagivande eftersom det föreligger en utredning. Det här är viktigt att titta på. En person ska inte kunna få sitt namn kapat och uppsatt på en lista och sedan inte ha möjlighet att avstå i ett senare läge. Detta förekom inte tidigare, och det fanns inte ens anledning att fundera på att det skulle ske, men vi har sett att det har skett på olika ställen i det senaste valet. Personer har blivit uppsatta på partiets lista och invalda trots att de själva inte vetat om att de har stått på listan. I ett sådant läge ska man höra sig för så att personen själv får ta ställning till om man ska stå där. Jag förväntar mig också att man hanterar detta på ett bra sätt.

Det är mycket glädjande att det är ett enigt betänkande och att det är väldigt tydligt vad konstitutionsutskottet har kommit fram till. Det tycker jag har varit en styrka för riksdagen på den här punkten.

Herr talman! Det har funnits uppenbara brister i det svenska valsystemet. Det har vi fått helt klart för oss i samband med 2010 års val.

Jag tror att det kom som lite av en chock för många av oss, och det gäller inte bara oss som politiker utan även väljarna. Det har nog aldrig varit så många överklaganden av val som valet 2010 där väljare som verkligen har haft mycket på fötterna säger att det inte får gå till så här.

Därför var det bra att justitieminister Beatrice Ask redan i december 2009, i samband med översynen av våra grundlagar, berättade att hon var öppen för en översyn av vallagen. Denna översyn, som blir en parlamentarisk utredning, ska bland annat se över den fria nomineringsrätten och kommunala utjämningsmandat. Jag tror att vi alla i KU välkomnade detta. Sedan har vi under våren ägnat rätt mycket tid åt att försöka se om det finns några ytterligare frågor som det är helt givet att den här utredningen också måste titta på. Vi har kommit fram till fem olika områden. De har redan nämnts här, och jag samma åsikt som Peter Eriksson och Sven-Erik Österberg i de här frågorna.

Det handlar framför allt om att förtidsröstningen har blivit en sådan succé att det nu står alldeles klart att det inte får vara någon skillnad mellan lokalerna för förtidsröstning och lokalerna på valdagen när det gäller säkerhet och de krav som ställs på lokalerna.

Ibland har vi blivit utmotade av någon nitisk och duktig person när det har hållregnat och vi har velat komma in och stå inne bland valsedlarna. Den kloke personen som hade hand om detta sade att då kunde vi tänkas påverka hur människor tar valsedlar och så vidare. Vi fick vackert stå där ute i hållregnet. Det borde vara på precis samma sätt när det gäller förtidsröstningen. Det måste finnas en garanti för att varje individ efter egen övertygelse och i lugn och ro kan rösta på det parti och den person som han eller hon vill. Här har staten ett mycket centralt ansvar.

Det andra som står väldigt klart är att många av de allra bästa valförrättarna nu närmar sig pensionsåldern, och vår nyrekrytering har inte varit helt perfekt. Här tror jag att vi, förhoppningsvis med många av dessa som mentorer, kan få en ny generation med riktigt duktiga och välutbildade valförrättare som ser till att vi förpassas ut i hållregnet om det finns risk för att vi skulle kunna påverka vilka sedlar man tar när man står ute i hallen.

Det tredje är att vi måste se till att det finns goda möjligheter för människor med funktionsnedsättning att rösta.

Det fjärde, som också har tagits upp, är att förväxlingen av valsedlar är ett problem. Jag har med egna ögon bevittnat hur ett par partier har flyttat om bland valsedlarna därför att man har ett snarlikt namn som något annat parti. Detta har man gjort i förhoppning om att man ska få några strörorster på sitt parti för att någon tar fel. Det måste vi se till att stävja så gott det går. En möjlighet som vi definitivt ska se över är att ha partisymbolerna på valsedlarna.

Sedan tror jag också att det är dags att separera och i den form som regeringen finner lämpligt titta över vad den nya tekniken kan hjälpa till med att förbättra i hela den här valprocessen. Jag är ingen stor vän av att man ska kunna sitta hemma vid sin egen dator och rösta eftersom det finns en uppenbar risk att valhemligheten kränks. Däremot ska vi naturligtvis titta på vilka framsteg man har gjort runt om i världen med olika

typer av Internetval i vallokaler. Jag tror också att det finns mycket logistik kring valet som kan underlättas med ny teknik. Precis som Sven-Erik Österberg måste jag säga att man blir häpen när det hittas hela säckar med valsedlar på någon järnvägsstation eller liknande. Så får det faktiskt inte gå till i Sverige.

Herr talman! Jag är övertygad om och ska göra allt för att den här utredningen kommer i gång så snabbt som möjligt så att den i lugn och ro kan ta fram kloka förslag som ska gå att genomföra till det kommande valet 2014, men jag tror att vi ska lägga in en tydlig brasklapp. Det gäller nog inte de elektroniska bitarna. Det är vårt jobb att gemensamt i KU se till att de skavanker som vi har sett i vårt valsystem rättas till. Vi vill vara stolta och glada över valsystemet veckorna efter valet 2014 oavsett hur det faktiskt går i själva valet.

Anf. 91 KARIN GRANBOM ELLISON (FP):

Herr talman! Jag är glad över att först regeringen och nu även ett enhälligt konstitutionsutskott uttalar att det är dags att se över vallagen för att skapa rättssäkrare val i Sverige. Samtidigt känns det sorgligt att detta ska behövas.

I Sverige känner vi en berättigad stolthet över vårt folkstyre. Valdagen är en demokratisk högtidsdag. Det är en dag då många fortfarande känner att det är viktigt att ta på sig finkläderna innan man går till vallokalen.

Men i höstas fick sig stoltheten en rejäl törn. Aldrig förr har så många val överklagats, och aldrig förr har så många väljare tvingats uppleva att deras röst blev ogiltigförklarad för att valet inte gick riktigt till.

Men vi ska inte klä oss i säck och aska. Det finns ingen anledning att hävda annat än att svenska val generellt sett genomförs på ett korrekt, opartiskt och rättssäkert sätt. Men det är pinsamt att över en och en halv miljon invånare i Västra Götaland och Örebro fick vara med om ett omval i maj på grund av missar och övertramp i valförrättningen. Det är pinsamt att hundratals röster slarvades bort och aldrig räknades. Det gäller till exempel 238 förtidsröster i Halmstad, 26 förtidsröster i Tranås och 217 brevröster och 39 ambassadröster i Täby.

Icke att förglömma de 15 centervalsedlarna i Skövde som fanns på valnatten och sedan mystiskt försvann. Det var det försvinnandet som orsakade omvalet.

Det är pinsamt att Valprovsningsnämnden, som är den högsta instansen i valärenden, ens ska behöva påpeka att det faktiskt inte är acceptabelt att bedriva valkampanjer på ett sätt som gör att väljaren förföljs av propaganda nästan hela vägen fram till valbåset.

Hur hamnade vi här? Till att börja med har en del partier särskild anledning till allvarlig självvrannsakan. Att uppmuntra ovana väljare att rösta är en självklar del av en valkampanj, men att följa med väljaren in i vallokalen och applådera när hon röstar "rätt" är något annat. Att ha kampanj där väljarna rör sig är naturligt, men att ställa kampanjtältet så nära röstningsstället att väljarna nästan måste tränga sig förbi är inte acceptabelt.

Det finns också en del andra frågor där vi alla behöver dra lärdom. Jag menar att det är dags att fundera på om vi i vår iver att underlätta för

väljarna att rösta hur, när och var som helst har låtit servicetänkandet gå före rättssäkerheten.

Ta bara systemet med budröstning. Trots att reglerna nyligen stramats upp visade det sig i höstas att mängder av budröster hade godkänts trots att de inte uppfyllde de formella kraven. I riksdagsvalet i Göteborgs kommun visade Valprövningsnämndens granskning att nästan 6 procent av de godkända budrösterna hade sådana brister att de inte borde ha godkänts. 6 procent felaktigt godkända röster! En så skrämmande hög siffra visar att detta inte handlar om enstaka missar utan om ett systemfel.

Jag tror att det är en attitydfråga. Vi har talat alltför mycket om att till varje pris öka valdeltagandet, och talat för lite om rättssäkerhet på sistone.

Det kan mycket väl vara så att valförrättare låtit sig styras av känslan att det vore synd att inte ta emot en röst från någon som inte kan identifiera sig ordentligt eller som fyllt i ett uppenbart felaktigt budröstningsformulär. I stället för att ta emot den rösten borde valförrättarna hjälpa den röstande att rätta till felet så att rösten kan avläggas korrekt. Det ska inte finnas utrymme för valförrättare att av missriktad snällhet godkänna röster som inte uppfyller lagens krav.

Folkpartiet presenterade redan i februari 2011 rapporten *Demokrati har begärts och ska verkställas*. Där lade vi fram 15 konkreta förslag till rättssäkrare valsystem i Sverige. Det handlar bland annat om att värna människors rätt att få den avgivna rösten att räknas, krav på minst två röstmottagare också i lokaler för förhandsröstning samt skärpta regler mot kampanjaktiviteter i direkt anslutning till röstningslokaler. I rapporten finns också krav på förtydligande av regler för budröstning och förbättring av utbildning för röstmottagare.

De flesta frågor som Folkpartiet uppmärksammade i rapporten tas upp i utskottets betänkande. För utskottets del leder det fram till slutsatsen att det är viktigt att göra en bred översyn av ett antal frågor kring reglerna för röstning. Jag välkomnar detta och den konstruktiva hållning som betänkandet ger uttryck för.

Konstitutionsutskottet talar också om värdet av att göra en utredning av elektronisk röstning i val- och röstningslokaler. Det är välkommet, även om jag tror att det är viktigt att se detta som en tvåstegsprocess. Det som brådskar allra mest är att se till att dagens röstningssystem blir så rättssäkert som möjligt. Sedan kan vi ta nästa steg och undersöka helt nya röstningssystem. Ett välfungerande elektroniskt röstsysteem skulle ha många fördelar.

Regeringen har redan aviserat att en utredning för rättssäkrare val kommer att tillsättas. Dagens enhälliga tillkännagivande från konstitutionsutskottet ser jag som en klar uppmuntran till och dunk i ryggen för Birgitta Ohlsson, som nu får driva arbetet vidare i rollen som demokratiminister med ansvar för frågor om allmänna val.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 92 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har när det gäller vallagsfrågorna haft att ta ställning till 44 motionsyrkanden från den allmänna motions tiden i höstas. Vi var då många riksdagsledamöter som hade färska erfa-

renheter av valen den 19 september 2010. Det var erfarenheter som ledde till ifrågasättande av reglerna och tillämpningen av vallagen.

Ovanligt är att konstitutionsutskottet helt eller delvis tillstyrker ett stort antal av de motioner som vi behandlar. Peter Eriksson konstaterade att hälften av de 44 motionerna, det vill säga 22 motioner, tillstyrkts.

Regeringen har uttalat att frågorna som gäller vallagen ska bli föremål för en särskild utredning. Det anser vi i konstitutionsutskottet är bra. Dessa frågor är av stor vikt, och det är också av stor vikt att vi kommer överens över partigränserna. En utredning kommer att bli en bra grund för det vidare arbetet med att se över vallagen. Jag tycker att Peter Eriksson och Sven-Erik Österberg gav en viktig inblick i det arbete som är framför oss. Jag vill även lyfta fram det som Sven-Erik Österberg sade om utbildning av röstmottagare. Jag upplevde det som att det i stor utsträckning var en ny generation röstmottagare vid det senaste valet, och tyvärr klarade inte alla av den uppgift som de var satta att utföra.

Det som särskilt gläder mig beträffande betänkandet är att konstitutionsutskottet enhälligt tillstyrker en motion av två centerpartister som handlar om att förbättra möjligheterna för funktionshindrade att rösta vid de allmänna valen. Det är jag naturligtvis tacksam för.

När det gäller frågan om elektroniskt röstningsförfarande i vallokaler, som finns med i konstitutionsutskottets betänkande, anser jag det särskilt viktigt att det görs försöksverksamhet i några vallokaler innan vi går vidare till fullt genomförande. I Finland och Norge har detta prövats. I Norge gick försöket bra, men i Finland fick valet göras om i de fall man använde sig av elektronisk röstning.

Med detta vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkandet.

Anf. 93 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Det kanske är fler än jag som sneglar på klockan och tänker att en lång dag går mot sitt slut och att det här anförandet är det sista i detta ärende. Men betänk vilken högtidsdag det är! Så upplever jag det. Jag får vara med i KU, det äldsta av utskotten, demokratins väktare. Vi har fått granska regeringen, och vi har gjort det med lupp. Det vi debatterat i dag har endast varit toppen av isberget. Sedan avslutar vi, åtminstone så här långt, med ett betänkande om vallagsfrågor, själva hjärtat i demokratin. Det är en förmån att få vara med. Det toppar min politiska gärning att få finnas med och diskutera och debattera hur demokratin kan bli ännu bättre. Det är det viktigaste vi gör som parlamentariker. Och då sneglar jag inte längre på klockan.

Efter andra världskriget när Europa låg i spillror, när nazismen och fascismen hade visat sitt rätta ansikte och var körda i botten, när kommunismen började avslöja vad man sysslade med och demokratin var skör sade den danske statsvetaren och teologiprofessorn Hal Koch i boken *Hvad er demokrati?*, utgiven 1945, följande: Demokratin är inte något i sig själv avslutat. Det är inte en seger som är vunnen, utan en kamp som ständigt pågår. Demokratin är inte självklar. Den måste återerövas av varje generation.

Det är vad vi gör i dag, just nu. Det här är en liten bit av att återerövra demokratin.

Man kan tycka att det är att ta stora ord i sin mun. Men betänk hur det var för några år sedan i USA! Vi satt alla och följde på tv hur man räknade rösterna i presidentvalet och räknade igen och kom fram till att fel president blev vald; den andre kandidaten fick fler röster. Men så blev det. Man fick räkna om igen. Nu är vi etter värre. Det är förfärligt att valen i Örebro och Västra Götaland fick göras om, och de är inte de enda som gjorde fel.

Det är vår gemensamma uppgift, i synnerhet i konstitutionsutskottet, att vårda demokratin och se till att detta inte får ske. Det här går utöver om jag är kristdemokrat och du är socialist. Det här går utöver vad vi tycker för dagen och vad som avhandlas på nyheterna i kväll. Det här är vår egentliga uppgift: att vårda demokratin. Det vi just nu debatterar i ett helt enigt betänkande är själva hjärtat i detta. Hur ska vi få demokratins redskap att fungera? Granskningen är viktig, men det här handlar om demokratins redskap. Vi får inte få en situation som liknar det här igen. Varje gång demokratin misslyckas med de fysiska redskapen tunnas tilltron till demokratin ut och urholkas.

Det är många motioner som bifalls helt eller delvis, 22 har jag räknat till. Men så flyttades också positionerna framåt. Utredningen som vi har framför oss kan synas vara teknisk, men den är nog så nödvändig. Det handlar, som vi redan har hört – jag ska inte förlänga debatten – om utbildning för valarbetare, framför allt röstmottagare, om att inte valarbetare ska finnas för nära vallokaler, om valhemligheten, om partisymbolerna och så vidare. Det är många olika tekniska bitar som måste fungera för att vi ska få en demokrati som vi stolta kan lämna till nästa generation när vi har gjort vår demokratiska skyldighet här i parlamentet.

Jag vill avsluta debatten om det här betänkandet med att säga att det är en högtidsdag i dag. Vi har fått ha det finaste uppdrag som går att få, att vara ledamot av Sveriges riksdag och finnas med i konstitutionsutskottet. Jag ser mig som privilegierad att få bära demokratin ett litet stycke vidare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

8 § Indelning i utgiftsområden m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU32
Indelning i utgiftsområden m.m. (prop. 2010/11:100 delvis).

Anf. 94 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Det blir ett väldigt kort anförande. Jag vill bara lyfta fram den reservation som vi har i det här ämnet, Viss verksamhet vid utlandsmyndigheterna.

Jag är medveten om att det enligt internationella riktlinjer är möjligt att räkna in alla möjliga och omöjliga utgifter i biståndssumman. Att det är möjligt behöver dock inte betyda att man tycker att så ska göras.

Prot. 2010/11:114
13 juni

Vallagsfrågor

*Indelning i
utgiftsområden m.m.*

Vänsterpartiets uppfattning är att biståndsmedel ska användas till bistånd, inte till exempelvis ambassadverksamhet. Vi anser därför att riksdagen ska avslå den föreslagna ändring av ändamål och verksamheter som ska innefattas i utgiftsområdena 7 och 1.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

9 § Färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde

Föredrogs
trafikutskottets utlåtande 2010/11:TU22
Färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde
(KOM(2011)144).

Anf. 95 MARIANNE ÅHMAN (FP):

Herr talman! Dagens debatt gäller *Färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde*, trafikutskottets utlåtande TU22.

Här redovisar utskottet sin granskning av Europeiska kommissionens vitbok, med samma titel men med tillägget *Ett konkurrenskraftigt och resurskrävande transportsystem*.

Den nu framlagda vitboken är den tredje i ordningen. Den första vitboken tog upp frågan om att öppna transportmarknaden. Den andra behandlade trafiktillväxt och tilltagande trängsel. Den nu framlagda tredje vitboken lyfter särskilt fram transporternas betydelse för ekonomin och vårt samhälle. Utskottet välkomnar kommissionens initiativ till en ny vitbok.

Herr talman! Färdplanens övergripande mål om ett konkurrenskraftigt och resurseffektivt transportsystem ligger i linje med de övergripande transportpolitiska målen i Sverige: att bidra till ett transportsystem som stöder ekonomiska framsteg, ökar konkurrenskraften och erbjuder transporttjänster med hög kvalitet samtidigt som resurserna används effektivare.

Det finns också en samsyn mellan utskottet och kommissionen kring de utmaningar som finns för att nå de övergripande transportpolitiska målen.

Den första viktiga utmaningen är miljömålen och behovet av att minska växthusgasutsläppen.

Den andra är kraven på ökade transporter. En förutsättning för samhällsutveckling är att människor ska kunna nå en större arbetsmarknad och att ungdomar ska kunna förflytta sig till arbete och studier. Med andra ord är ökat resande en nödvändighet för att en ökad samhällsutveckling ska kunna ske. Utskottet pekar på att särskild hänsyn måste tas till de speciella förhållanden som råder i till exempel Sverige med bland annat stora avstånd och låg befolkningstäthet inom stora områden. Det är inte ett mål i sig att resa mindre utan i stället att begränsa de negativa effekter som kommer av ökade transporter, står det att läsa i utlåtandet.

Den tredje utmaningen är trafiksäkerheten som måste prioriteras.

Utskottet instämmer med kommissionen i vikten av att skapa attraktiva transporttjänster av hög kvalitet och med god tillgänglighet och tillförlitlighet liksom en hög säkerhetsnivå för alla, inklusive personer med funktionsnedsättning, med andra ord robusta och hållbara transporttjänster för framtidens Europa.

Herr talman! I samband med behandlingen av detta utlåtande i trafikutskottet har tre motivreservationer lämnats. Samtliga har avstyrkts av trafikutskottet.

Med denna inledning överlämnar vi utlåtandet till riksdagen för debatt.

Anf. 96 LARS MEJERN LARSSON (S):

Herr talman! I dag debatterar vi vitboken *Färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde*. Den innehåller en rad förslag inom transportområdet med sikte på 2050 och hur vi ska kunna tillgodose transportbehoven för nästan en hel kontinent och våra 500 miljoner invånare de närmaste 40 åren. Genom att behandla vitboken i dag ger vi riksdagens syn på denna vitbok i enlighet med propositionen.

Förslagen i vitboken kommer sedan att återkomma när de är färdigberedda, men det är viktigt att vi redan nu från Sverige signalerar och ger vår mening om hur det kan bli. Vi socialdemokrater har därför inte gått in i detalj och kommenterat alla punkter och förslag utan vi vill lyfta fram det som vi anser är särskilt viktigt att ta med.

Herr talman! Vi socialdemokrater anser liksom den borgerliga majoriteten att det är viktigt att transportområden fungerar effektivt i EU. Det är en förutsättning för att de fyra friheterna ska kunna fungera. Utan effektiva transporter är det svårt med fri rörlighet för såväl personer som gods.

Samtidigt med detta bör det understrykas att med effektivitet menas inte dumpning av de anställda och de arbetstillfällen som transporter innebär. Ett mer effektivt transportområde i Europa får inte innebära avkall på trafiksäkerhet eller avkall på löner och arbetsvillkor för dem som utför transporterna.

Vitboken pekar på detta, men vi vet redan problem som har uppstått med ett friare cabotage och transitcabotage, trots de förtydliganden som är gjorda av de överenskomna reglerna för transitcabotage.

Mina erfarenheter efter diskussioner med enskilda åkare och Transportarbetareförbundet är att omkring 40 procent av lastbilarna på våra svenska Europavägar är utlandsregistrerade och att de svenska inrikesåkerierna på några områden konkurrerar med företag som ofta har mindre än hälften så höga lönekostnader än vad som råder i vårt land. För att möta den utvecklingen har ett växande antal svenska åkerier i stället för att anställa chaufförer börjat hyra in arbetskraft via utländska bemanningsföretag. Än så länge sker detta i begränsad skala, men det ökar. Hur tycker Moderaterna att detta rimmar med arbetslinjen?

Problemen har uppmärksammats i EU och det är väl därför som man skriver – jag citerar under punkt 1.2 Främja arbeten av hög kvalitet och goda arbetsvillkor: ”Uppmuntra och stödja dialogen mellan arbetsmarknadens parter med sikte på en överenskommelse om en socialbalk för mobila arbetstagare inom vägtransportsektorn, varvid även problemet med så kallat falskt egenföretagande åtgärdas.” Jag är positiv till detta.

Det är viktigt att denna punkt blir till ett skarpt förslag och verklighet snarast.

Herr talman! Vi socialdemokrater är mer positiva till utbyggnad av järnvägen än vad regeringen och den borgerliga majoriteten i riksdagen är. Vi bejakar de skrivningar som finns i vitboken och anser att även vi i Sverige bör vara mer positiva till en utbyggnad med en snabbare järnväg för såväl gods som persontrafik. Vi tycker därför att Sverige ska hänga på och delta i utbyggnaden av ett snabbjärnvägsnät i Europa.

Tänk er om vi skulle kunna ta tåget till Paris. Det är ungefär tre gånger så långt till Paris från Stockholm som det är till Göteborg. Om det skulle gå lika fort som det gör i dag till Göteborg med X 2000 skulle den resan ta bara nio timmar. Då skulle man kunna kvista över dit en helg för att exempelvis uppleva våren eller komma i tid till ett möte om trafik-säkerhet. Men det är i dag helt omöjligt att komma fram med tåg så fort. Och priset ska vi inte ens diskutera. Det finns jättemycket att göra på det området.

Det finns mycket att diskutera i EU kring trafiksäkerhet också. Vårt tankesätt rörande nollvisionen har nu anammats av hela EU, och detta är jättebra. I trafiksäkerhetsfrågor har Sverige ett högt anseende, och vi ska fortsätta driva på och ta nya initiativ på detta område.

40 000 personer dog på grund av trafikolyckor förra året i EU – 40 000 människoliv. Det är lika många invånare som bodde i värm-ländska Sunne, Torsby och Säffle tillsammans vid årsskiftet. Därför är det glädjande att kommissionen i vitboken nu höjer ambitionerna på området på europeisk basis och får till stånd målet om att uppnå nästan inga dödsolyckor i trafiken 2050.

Avslutningsvis vill jag ta upp en annan fråga som vi socialdemokra-ter tar upp i vår reservation, nämligen det märkliga ställningstagande som den borgerliga majoriteten gör att ställa sig utanför kommissionens am-bition att gradvis införa en obligatorisk infrastrukturavgift för tunga last-bilar. Vi noterar att man i flera andra europeiska länder redan har infört eller planerar att införa kilometerskatt för tunga lastbilar. Vi vill att detta också görs i Sverige.

Som det beskrivs i vitboken måste internationella transportföretag i dag ha eurovinjett, fem nationella vinjetter och åtta olika märken eller avtal om vägtullar för att obehindrat kunna rulla på de vägar i Europa som är avgiftsbelagda. Det förslag som kommissionen nyligen lagt fram om en ändring av eurovinjettdirektivet som också Sverige har röstat för, utgör ett första steg mot en ökad internalisering av kostnader som föror-sakas av tunga lastbilar.

Men skillnaderna mellan EU-länderna när det gäller vägtullar kom-mer att kvarstå. Ytterligare åtgärder kommer att avse ett successivt in-förande av obligatoriska harmoniserade internaliseringssystem för nytto-fordon inom hela det regionala nätet. En avgift som den skisseras i vitbo-ken är väl värd att arbeta vidare med, inte minst ur synsättet att det är förorenaren som betalar. En avgift för tunga lastbilar skulle även bidra till sammobilitet, det vill säga bidra till transporter på det mest effektiva och mest hållbara sätt. Det är dock angeläget att i det fortsatta arbetet undanta de transporter som skogsindustrin i Sverige är så beroende av och där alternativ till väg helt saknas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Socialdemokraternas reservation 1.

Anf. 97 TONY WIKLANDER (SD):

Herr talman! Vi diskuterar i dag EU-initiativet *Färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde*. Det innehåller sannerligen mycket intressanta saker.

Tillåt mig allra först att yrka bifall till reservation 3. Jag ska lite kort försöka förklara varför.

Jag ska också säga att jag delar utskottsmajoritetens synpunkter när det gäller vitboken och den framtida europeiska transportpolitiken. Men det jag har som avvikande mening och som också berördes av förre talararen här handlar om den så kallade kilometerskatten. Det finns många skäl att införa en sådan, inte bara att EU tycker att vi ska ha det i hela Europa. Jag tycker för en gångs skull att de har rätt. Jag tycker att Sverige självt borde ha reagerat och regeringen i synnerhet.

Som det ser ut i dag är det många mil till konkurrensneutralitet. Först betalar den svenska åkaren en rejäl skatt på sina fordon. En tvåaxlad dragbil kostar i dag drygt 7 000 kronor i fordonsskatt, och ett släp ligger på ca 14 500 per år. Sedan börjar man betala en vägavgift. Det går till så att den svenska inrikes åkaren måste betala ett års avgift bara han ger sig ut på vägarna. Det blir ytterligare 11 522 kronor.

För den internationella trafiken som kommer hit är det betydligt enklare. Man kan lösa kostnaden – vinjett, som det heter – för antingen ett dygn, en vecka eller en månad: Uppger man ett dygn betalar man 73 svenska kronor, och sedan kör man. Jag behöver knappast tillägga att kontrollerna på detta är praktiskt taget obefintliga enligt polisen.

Hur ska man kunna tävla när det är på så ojämlika villkor? Det är naturligtvis inte möjligt. Här tycker jag att EU kommer med något vettigt. Flera länder har inte bara funderat i samma banor utan också infört det.

I Tyskland betalar numera samtliga lastbilar ca 1:40 svenska kronor per kilometer. I Österrike är det 2:95 och i Schweiz ca 5:80 per kilometer. Fler länder är naturligtvis på väg när nu direktivet blir ett faktum.

Herr talman! Vi har framför oss ytterligare två reservationer. I båda nämns att man vill se införandet av en kilometerskatt. Skulle detta bli villkoren efter en votering här i kammaren är det alltså en majoritet som anser att kilometerskatt bör införas. Min förhoppning är att det blir så. Det är dock vissa delar av reservation 2 som jag har väldigt svårt att acceptera, där man har rört ihop begränsningar av flygtrafiken och en del andra saker som vi inte riktigt delar.

Jag hörde på Lars Mejern Larssons anförande, som jag finner mycket intressant. Även Sverigedemokraterna är mycket positiva till åtgärder som leder till ett samtal ansvar för våra järnvägar och som främjar en fungerande järnvägstrafik. Den uppfattningen finner jag också i reservationen.

Med det sagt ska jag inte tillägga så mycket mer annat än att jag verkligen hoppas att en riksdagsmajoritet tar ställning för uttalandet som helhet och särskilt vad gäller kilometerskatten.

Anf. 98 MALIN LÖFSJÖGÅRD (M):

Herr talman! Det är lika bra att jag först yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer så att jag inte glömmer det.

Prot. 2010/11:114

13 juni

*Färdplan för ett
gemensamt europeiskt
transportområde*

Transporter är en grundförutsättning för att samhället ska fungera, och transporter har stor betydelse för ekonomi och tillväxt. Samtidigt står transportsektorn i dag inför en lång rad utmaningar inte minst mot bakgrund av att sektorn står för en stor andel av utsläpp av växthusgaser.

Det är bra att EU-kommissionen presenterat vitboken *En färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde* med en rad olika visioner, målsättningar och nyckelåtgärder som presenteras för att skapa ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt transportsystem.

Många av de förslag som presenteras av kommissionen redovisas på ett mer övergripande sätt, och det är först när mer preciserade förslag kommer att presenteras som det går att uttala sig i detalj.

Det är därför, herr talman, inte möjligt att vare sig i utlåtandet eller här i kammaren i dag att i detalj kommentera alla de förslag som finns i vitboken. Jag kommer här att ta upp några saker, och i övrigt hänvisar jag till utskottets utlåtande.

Jag vill först påtala vikten av att i det fortsatta arbetet se till subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna och det nödvändiga i att ansvarsfördelningen mellan gemenskapsnivå och nationell nivå blir så tydlig som möjligt. Vi kan redan nu se att kommissionen är inne på delar som vi menar kan vara sådana beslut som enskilda nationer ska fatta. Däremot kan kommissionen använda sin roll i att lyfta fram betydelsen och ta fram goda exempel. Det kan till exempel handla om kollektivtrafiken och planeringen i städer.

Vi vet att en utveckling av kollektivtrafiken är nödvändig för att skapa ett långsiktigt hållbart transportsystem. Men de besluten ska fattas lokalt.

I vitboken fastslås en rad målsättningar, och vi kan konstatera att färdplanens övergripande mål om ett konkurrenskraftigt och resurseffektivt transportsystem ligger i linje med vårt övergripande transportpolitiska mål i Sverige om att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Fokus måste vara att skapa ett gemensamt transportsystem där resenärers, företags och samhällets behov är i centrum samtidigt som vi förenar detta med EU:s klimatarbete. Vi måste också utforma transportsystemet så att det är användbart för alla, och även personer med funktionsnedsättning.

Klimat- och miljöfrågorna är avgörande, och vi välkomnar därför att kommissionen sätter upp specifika utsläppsmål. Det återstår mycket arbete. Det handlar om att den europeiska transportpolitiken måste se till att underlätta för resenärer och transportköpare att välja klimateffektiva lösningar.

Utvecklingen inom transportområdet, som också kommissionen tar upp i vitboken, är att transporterna ökar och kommer att göra så även framöver även om vi kan se vissa dippar under finanskrisen.

Kommissionen föreslår ett procentuellt mål för överflyttning av transporter från väg till andra transportslag. Men detta håller inte vi i Alliansen med om. Vi anser att överflyttning från ett trafikslag till ett annat inte kan vara ett mål i sig utan i stället ett verktyg för att bryta sambandet mellan ökade transporter och ökade utsläpp.

I stället för ett fast mål ska vi fokusera på att förbättra förutsättningarna för konkurrenskraftiga transporter inom övriga transportslag till exempel genom att underlätta för järnvägstransporter med ett mer integrerat europeiskt järnvägssystem. För sjöfarten kan det till exempel ske genom att bättre utnyttja våra inre vattenvägar.

En inre marknad med ett samverkande transportsystem måste skapas. Det är därför av största vikt att vi fortsätter att undanröja hindren för detta till exempel när det gäller järnvägstrafiken. Den marknadsöppning som pågår är till för att stärka järnvägen, förbättra utnyttjandet och få fler att resa med järnväg och transportera sitt gods via spår. Järnvägen stärker därmed sin konkurrenskraft gentemot både väg och flyg.

Självklart måste en marknadsöppning på transportområdet gå hand i hand med arbeten med hög kvalitet och bra arbetsvillkor. Här är det bra att kommissionen aviserat en översyn av arbetsförhållandena bland annat inom sjöfarten och för lastbilschaufförer.

Målet måste vara att skapa ett långsiktigt hållbart transportsystem med ett trafikslagsövergripande perspektiv där trafikslagen samverkar så att de används optimalt. Trafikslagen måste fungera tillsammans. Varje trafikslag måste också var för sig oavsett om trafiken sker på väg eller spår, med flyg eller sjöfart se till att fungera så effektivt, säkert och miljömässigt som möjligt.

Det handlar om en rad olika åtgärder som att öka energieffektiviteten inom transportsektorn, övergång till förnybara drivmedel, en framsynt samhällsplanering, IT för virtuell tillgänglighet, ITS, IT i transportsystemen och teknisk innovation och utveckling, men det är viktigt med teknikneutralitet.

Enbart teknisk utveckling kommer inte att räcka för att nå framgång med att skapa ett långsiktigt hållbart transportsystem utan detta behöver kombineras med olika styrmedel. Prisinstrumentet kan vara ett bra och effektivt sätt om det används på rätt sätt. Men det är viktigt att poängtera att samtidigt måste hänsyn tas till andra faktorer som regionalpolitiska och fördelningspolitiska konsekvenser.

För att möta de utmaningar som finns behöver vi styrande och finansierade avgifter. Men exempelvis vägavgifter får inte vara så höga att den nya infrastrukturen underutnyttjas eller att den medverkar till omfördelning av trafik till kringliggande sämre vägnät. Vi måste också se till samhällsvinsten och vad som ska uppnås, till exempel miljöeffekten, så att inte samhällsvinsten understiger administrationsavgiften.

Vi i Alliansen motsätter oss därför införandet av en nationell kilometerskatt för lastbilar. En mycket betydande majoritet av lastbilstransporterna är kortare än 30 mil. Givetvis ska man flytta de vägtransporter som kan flyttas över till spår och sjötransporter. Men det kommer på många håll inte att finnas alternativ till vägtransporter, och det är inte heller möjligt att bygga spår överallt.

En svensk kilometerskatt skulle därför i första hand ge ökade kostnader och sämre konkurrenskraft för svenska företag och alla våra medborgare i Sverige, något som skulle göra att allt från bröd och mjölk till råvaror kommer att bli dyrare ned till enskild konsument. Det lyfts också fram av Glesbygdverket som framhåller att en kilometerskatt innebär sämre förutsättningar samtidigt som landets möjligheter att delta i den internationella konkurrensen försvagas.

Herr talman! Jag finner det märkligt att man ibland hör argumentation att en kilometerskatt skulle vara bra för jobben. De som har den uppfattningen har en del att förklara. Hur kan jobben säkras när varorna blir dyrare att skicka från Sverige mot våra gränser och ut i världen? På vilket sätt gynnas svenska konsumenter av att vi gör alla varor dyrare som fraktas inom landet?

Jag har respekt för tanken att den som förorenar också ska betala, men det måste ske på internationell nivå så att en framtida kilometerskatt i så fall ska gälla hela EU. Man pekar på att en bransch som skulle drabbas särskilt hårt om en nationell kilometerskatt skulle införas i Sverige är skogsindustrin. Jag noterar att det från oppositionens sida talas om att just skogsindustrin skulle undantas eller att geografiska undantag ska göras för att på så sätt undanta skogsindustrin.

Herr talman! EU:s statsstödsregler sätter stopp för undantag som gynnar enskilda branscher. Alla former av stöd som ges av en medlemsstat som riskerar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion är oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

Flera av er i oppositionen framhåller även att en lösning är att differentiera skatten geografiskt. EU skulle säkerligen inte heller acceptera en sådan lösning om syftet är detsamma som att undanta en specifik bransch.

Jag undrar också hur ni i oppositionen som framför förslaget om ett geografiskt undantag resonerar. Hur tänker ni er att det ska genomföras för att undanta skogsindustrin? Det är ju inte så att skogsnäringen är isolerad till en viss del av Sverige. En lika stor om kanske inte större del finns i och kring Småland som i norra delarna av Sverige.

Jag tycker att ni i oppositionen tydligt ska säga här i talarstolen att ni anser att skogsindustrin och alla som jobbar inom denna bransch i södra Sverige med era förslag ska få sämre konkurrensförutsättningar. Det är förslag som riskerar många arbeten och låter familjer tappa sin trygga tillvaro genom att de inte har ett jobb att gå till.

Hur har ni tänkt göra om även andra branscher vill bli undantagna? Till slut blir det så många undantag att det inte blir någonting kvar. Även om någon annan bransch ska undantas, hur ska det tekniskt lösas för förarna? En åkare kan ju transportera gods från mer än en bransch.

Konkurrenskraften för svenska företagare riskerar allvarligt att minska. Vi har höga dieselskatter i Sverige, för vi beskattar utsläppen. De som kör på mer miljövänliga bränslen betalar därför mindre skatt. I andra länder i Europa är bränsleskatterna betydligt lägre. I stället har man vägskafter. Skulle vi införa en nationell kilometerskatt i Sverige skulle det innebära att även lastbilar som kör på mer miljövänliga bränslen skulle behöva betala lika mycket som de som kör på ett sämre bränsle. Jag kan också tillägga att utländska förare som nyttjar våra svenska Europavägar redan i dag betalar en vägavgift, den så kallade eurovinjetten.

Sika – den myndighet som sedan 2010 är ersatt av Trafikanalys – har också studerat införandet av en nationell kilometerskatt. Kilometerskatt som sådan kan vara ett bra instrument för internalisering av kostnader och sänkning av till exempel koldioxidutsläpp. Samtidigt flaggar man för

att det finns flera risker för påverkan regionalpolitiskt och att särskilda näringar kan bli drabbade.

I en annan rapport från samma myndighet, Sika, om potentialen för överflyttning av transporter mellan transportslag tydliggörs klart att det är mer effektivt att använda sig av koldioxidskatter än av en kilometerskatt. Det gäller ur olika hänseenden, bland annat integritet, kostnader, administration och inte minst miljöeffekten.

Det vi ser i dag, som kan vara ett problem med konkurrenskraften för svenska åkare jämfört med utländska åkare, är att det finns vissa utländska åkare som inte följer alla lagar och regler för att sänka sina kostnader; ofta handlar det om att de stannar kvar i vårt land längre och kör fler transporter än vad som är lagligt. Regler för detta, som kallas cabotage, finns på EU-nivå.

Vi vet att det finns problem med detta i Sverige och det arbetas med det hos polis och åklagare. Det är möjligt att det kan komma att behövas ytterligare insatser och åtgärder. Inom trafikutskottet har vi en arbetsgrupp som särskilt tittar på denna fråga och som ska vara klar med sitt arbete under våren 2012. Men detta är ett konkurrensproblem för svensk åkerinäring som på inget sätt löses med en nationell kilometerskatt.

Herr talman! Låt mig också nämna någonting om finansiering av infrastruktur, som är en annan viktig fråga. Inte minst här i Sverige ser vi, trots kraftigt höjda anslag för investeringar, drift och underhåll, stora behov av åtgärder. Det handlar om att se nya lösningar och att utnyttja de medel som finns på bästa och mest effektiva sätt.

I utlåtandet lyfter därför utskottet fram den så kallade fyrstegsprincipen som vi använder här i Sverige och som går ut på att i första hand undersöka möjligheterna att effektivisera användningen av den befintliga infrastrukturen innan man använder resurser för att bygga nytt. Jag vill då också nämna den kapacitetsutredning som nu pågår avseende våra spår i Sverige och utvecklingen på kort och lång sikt.

Däremot vänder vi oss när det gäller finansiering mot förslag om att öronmärka pengar av inkomster från transporterna. Pengarna måste få användas där de bedöms göra mest nytta vilket är huvudprincipen i vår svenska budgetlag.

Jag tänkte också säga någonting om transportkorridorerna. De är viktiga för att knyta ihop de olika länderna inom EU men också ut mot tredjeland. Här är det viktigt att vi betonar de olika förutsättningar som finns inom olika delar av EU, inte minst här uppe hos oss i Sverige och Norden med gles bebyggelse och låg befolkningstäthet i stora områden, med stora avstånd och ett kallt klimat med snö och is vintertid. Det är många gånger fokus på de centrala delarna av Europa, för där är stora delar av befolkningen koncentrerad. Men ser vi till transporter som rör den externa dimensionen, det vill säga ut mot tredjeland, är det viktigt att EU prioriterar transportkorridoren Norra axeln och Östersjöregionens allt viktigare transportpolitiska roll, inte minst när det gäller handeln med Asien. Vi måste vara aktiva i arbetet med den fortsatta utvecklingen av TEN-T och framhålla vikten av att vår del av Europa finns med.

Herr talman! Det finns mycket att säga om kommissionens förslag till färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde. Vi har till exempel trafiksäkerhet och kommissionens förslag om en nollvision. Vi har riskbedömning av sårbarhet och robusthet av både ny och befintlig infra-

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Färdplan för ett
gemensamt europeiskt
transportområde*

struktur. Men jag ser att tiden rinner iväg, och jag har redan utnyttjat mer än min anmälda talartid. Därför avslutar jag här.

Anf. 99 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Den europeiska transportarbetaren lever under helt ovärdiga betingelser. Att majoriteten sitter med armarna i kors när det gäller löntagarnas villkor på arbetsmarknaden är ingenting som förbluffar mig i alla fall.

Jag vet ju att en moderatledd regering inte är så intresserad av att lyssna till fackföreningsrörelsen, men jag hade hoppats att en moderat riksdagsledamot var mer lyhörd. Lyssnar man riktigt noga kan man få höra hur utvecklingen med ett växande antal svenska åkerier som har lärt sig hur man ska hyra in arbetskraft via utländska bemanningsföretag utan representation i Sverige har gjort att åkeriägarna har sänkt sina lönekostnader drastiskt på renodlad inrikestrafik för såväl dragbilstrafik som trafik med bil och släp.

Frågan är hur det fallande priset påverkar transportströmmarna och val av transportslag. Bidrar det sjunkande priset till att hela laster i container och trailer dras långa sträckor på väg, trots att de borde fraktas på järnväg? Om så är fallet, vilka konsekvenser får det för utvecklingen av den svenska transportindustrin och våra klimatmål?

Herr talman! Det skulle vara intressant att höra hur Malin Löfsjögård ser på detta.

Anf. 100 MALIN LÖFSJÖGÅRD (M) replik:

Herr talman! Arbetsvillkoren är en viktig fråga. Det har vi också med i utskottets utlåtande över kommissionens vitbok med en färdplan för ett gemensamt europeiskt transportsystem. Vi välkomnar där kommissionens avsikt att utvärdera EU:s strategi just i fråga om sysselsättning och arbetsvillkor inom transportsektorn. Vi lyfter till exempel upp behovet att se över arbetsförhållandena inom sjöfarten och även arbetsförhållandena för lastbilschaufförer.

Vi tycker också att det är generellt viktigt att de här strukturförändringarna med förväntade sysselsättningseffekter följs upp och analyseras på EU-nivå, att vi har en hög beredskap för att kunna förutse de förändringar som finns och att vi ska se till att vi får bättre arbetsvillkor.

Jag kan då också ställa en motfråga till Lars Mejern Larsson. Om det nu är så att han pratar om åkerier, lönedumpning och konkurrens utifrån, hur ser då Socialdemokraterna att införandet av en internationell kilometerskatt skulle förbättra konkurrenskraften för de svenska åkerierna? Det gör ju att det läggs på ytterligare kostnader. De svenska åkeriföreningarna pratar om någonstans runt 300 000 per lastbil per år i ökade kostnader när det gäller just en nationell kilometerskatt.

Anf. 101 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur jag ska tolka svaret. Det är kanske svårt att förtydliga det för en oppositionspolitiker, men fördelen med att vara i opposition är att man då kan ställa frågor.

Majoritetens slappa inställning till den svenska åkerinäringen och de transportanställdas villkor på en integrerad transportmarknad är bara att beklaga. Det är väl ändå rimligt att transportnäringarna har samma regler

för hur ett avgiftsuttag ska se ut. Rätt utformad kommer en kilometerskatt på lastbilstrafik, så långt jag förstår, att gynna den svenska åkerinäringen jämfört med dem som konkurrerar på andra villkor utifrån. Det kommer inte alls att diskriminera den svenska åkerinäringen.

Dessutom är kilometerskatten enligt vår mening ett effektivt styrmedel för att minska klimatpåverkan. Även borgarna, herr talman, borde väl förstå betydelsen av att ha samma system. Därför förstår jag inte denna passivitet, att ställa sig utanför kommissionens ambitioner att gradvis införa en obligatorisk infrastrukturavgift för tunga lastbilar. Jag är motiverad att göra någonting åt frågan, herr talman. Frågan är om Moderaterna och Malin Löfsjögård är det.

Anf. 102 MALIN LÖFSJÖGÅRD (M) replik:

Herr talman! Lars Mejern Larsson tar här upp att en nationell kilometerskatt skulle vara ett väldigt bra och effektivt miljöinstrument. Låt mig då igen hänvisa till Sika, det vill säga den myndighet som fanns före Trafikanalys. De har gått igenom effekterna av kilometerskatten och konstaterat att det är en miljöåtgärd. Men den är väldigt dyr, väldigt kostsam och den träffar ju inte rätt. De konstaterar att det är betydligt bättre att gå via att beskatta koldioxidutsläppen. Då träffar man direkt det som man vill ta bort, det vill säga utsläppen av koldioxid.

Om du inför en nationell kilometerskatt går du omvägen via körd sträcka. Du straffar också alla lastbilschaufförer som kör på ett bättre bränsle, det vill säga att alla betalar samma avgift.

Förslaget om att införa en nationell kilometerskatt går stick i stäv mot att stärka konkurrenskraften för den svenska åkerinäringen.

Min fråga till Lars Mejern Larsson är på vilket sätt han har haft kontakt med svensk åkerinäring när den framför kraftig kritik mot det förslag som de rödgröna presenterade i valrörelsen om att införa en nationell kilometerskatt. Det skulle verkligen öka kostnaderna för den svenska åkerinäringen med runt 300 000 kronor per åkare. En sådan skatt skulle så att säga inte träffa miljömålet. Det konstateras också av Sika att bland det dyraste som man kan göra när det gäller miljöeffekter är att ta in pengar för att satsa på nya investeringar. Det är det som ni vill göra med en nationell kilometerskatt. Den träffar inte alls det som ni vill, alltså miljön, och den stärker inte heller konkurrenskraften för den svenska åkerinäringen.

Anf. 103 LARS TYSKLIND (FP):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i utlåtandet och avslag på reservationerna. Jag vill också instämma i Malin Löfsjögårds anförande.

I dag handlar det om EU-kommissionens syn på och visioner om den framtida europeiska transportpolitiken. Jag utgår från att det är väl känt att vi från Folkpartiets sida har en grundmurad positiv inställning till samarbete inom EU för att lösa gränsöverskridande problem med gränsöverskridande lösningar. Det gäller inte minst de frågor som är kopplade till miljön. Där är i allra högsta grad transportväsendet inkluderat.

Herr talman! Det betyder dock inte att allt vare sig kan eller ska lösas med detaljreglering på EU-nivå. Precis som utskottet framhåller är det därför centralt att ansvarsfördelningen mellan EU-nivån och den nation-

ella nivån blir så tydlig som möjligt. Med andra ord är det viktigt att subsidiaritetsprincipen alltid gäller när de olika förslag och initiativ som finns i vitboken om den framtida transportpolitiken utvecklas till konkreta förslag. Malin Löfsjögård gav här exempel bland annat på stadsplaneringsfrågor och urbaniseringsfrågor.

Det är också viktigt att notera att många frågor är lämpliga för gränsöverskridande och EU-gemensamma regler. Det handlar om att skapa ett effektivt och långsiktigt transportsystem där målet inte är att minska transportarbetet. Det handlar i stället om att bryta sambandet mellan å ena sidan ökade transporter och ökad tillväxt och å andra sidan ökade utsläpp och andra negativa effekter på miljö och hälsa. Med andra ord är det inte trafiken som ska begränsas utan de negativa effekterna.

Herr talman! Det är bra att vitboken innehåller tydliga mål för minskade utsläpp av växthusgaser – 60 procent fram till 2050 jämfört med 1990. Men jag vill nog påstå att ur ett svenskt perspektiv skulle man ha kunnat ta ytterligare något steg. Klimatutmaningen och nödvändigheten för Europa att ligga i framkant i den globala omställningen till en koldioxid snål ekonomi gör att det behövs ambitiösa mål för att minska användningen av fossila bränslen inom transportsektorn, fram till både 2030 och 2050. Erfarenheten visar också att långsiktiga och tydliga mål genererar innovativt tänkande. Det är teknikdrivande.

Herr talman! I detta sammanhang vill jag också vara tydlig med att, som regeringen också har framhållit, överflyttning från ett transportslag till ett annat inte kan vara ett mål i sig utan att detta bara är ett verktyg för att uppnå målet om minskade utsläpp, som jag nämnde tidigare just för att bryta sambandet mellan ökade transporter och ökade utsläpp.

Kilometerskatten har diskuterats. Precis som vi har framhållit i ett tidigare betänkande har Glesbygdsverket framhållit att en kilometerskatt skulle innebära sämre förutsättningar för tillväxt i landet samtidigt som landets möjligheter att delta i den internationella konkurrensen skulle försvagas.

Om man ser på Sverigedemokraternas ställningstagande här i dag förväntar man sig att Tony Wiklander går upp och redovisar vad som har förändrats sedan de förra sommaren sade: Vi är inte för ett införande av en kilometerskatt eftersom det är ett dåligt styrinstrument för miljöns skull och sannolikt kommer att belasta konsumenterna i ungefär samma grad som skatten påverkar åkerinäringen.

Det var Sverigedemokraternas ställningstagande före valet. Men tydligen har någonting hänt som har gjort att de har ändrat åsikt. Då tycker jag att det är på sin plats att de redovisar vad det är som har hänt.

Fokus måste ligga på ett transportsystem där transportslagen samverkar på ett optimalt sätt i stället för på en kilometerskatt. Regelverken måste vara utformade på ett sådant sätt att man kan samverka och har förutsättningar för det. Som jag sade förut kan det vara ett mål i sig att man har vissa transportslag.

Om vi tittar på järnvägen finns det en rad viktiga initiativ i vitboken som syftar till ett integrerat och effektivt gränsöverskridande järnvägsystem i Europa med stor tillgänglighet och säkra transportkorridorer.

För knappt 14 dagar sedan diskuterade vi en harmoniserad lokförarbehörighet. Vi diskuterade då mest undantag för museibanor. Diskussionen handlade i grunden om att vi skulle skapa förutsättningar i Europa

för ett effektivare järnvägssystem i och med att man skulle ha utbildade lokförare som kan köra över gränserna.

I dag har även frågan om höghastighetsbanor tagits upp. Då är det viktigt att framhålla att regeringen har tillsatt en utredning där man ska titta på frågan om ökad kapacitet i det svenska järnvägssystemet. I detta sammanhang ska man även ta med utredningen om höghastighetsbanor. Det är en process som pågår. Precis som Malin Löfsjögård lyfte fram här är det alltid viktigt när vi diskuterar olika investeringar i framtiden att vi håller oss till den fyrstegsprincip som vi är överens om för att effektivt utnyttja det system som vi har.

Fyrstegsprincipen är tämligen enkel. Det handlar om att man ska se om man kan påverka transportarbetet. Det handlar också om huruvida man kan utnyttja den infrastruktur man har effektivare och om man med smärre ombyggnader kan få en kapacitetsökning som täcker behovet. Som en sista nivå är det nyinvesteringar som gäller. Även höghastighetsbanor måste komma in i den typen av resonemang. Det är inte alls osannolikt att man kommer fram till att det behövs en och annan höghastighetsbana i Sverige. Men, som sagt, denna utredning kommer att visa detta.

När det gäller sjötransporter är det viktigt att satsningen på så kallade sjömotorvägar fortsätter. Det har skapat större rörlighet mellan hamnarna i Europa. Hamnverksamheten i Europa måste harmoniseras så att det enkelt går att ta gods även i närtrafik.

I detta sammanhang är det viktigt att även lyfta fram de inre vattenvägarna och det initiativ som alliansregeringen har tagit för att ta bort det undantag som har funnits sedan vi gick med i EU. Vi har inte kunnat utnyttja våra inre vattenvägar enligt samma regelverk som man har i övriga Europa. Den frågan har nu prioriterats av regeringen för att man ska komma till rätta med detta. Vi har en stor potential både när det gäller Vänertrafiken och Mälartrafiken i detta sammanhang.

Sedan kan det vara värt att notera att det som vi diskuterar i dag är ständigt pågående processer. På dagordningen för Transportrådet den 16 juni framgår det att man kommer att ta upp de inre vattenvägarna. Man ska anta slutsatser kring regelverket och ha en riktlinjedebatt om vitboken. Det pågår alltså många parallella processer kring detta. Det är därför viktigt att vi har denna diskussion och att vi från Sverige ger tydliga besked om vad vi tycker och tänker i frågorna.

Till sist vill jag bara helt kortfattat, liksom både kommissionen och utskottet, framhålla vikten av att marknadsöppningen på transportområdet måste gå hand i hand med arbetet med att skapa bra arbetsvillkor. Precis som utskottet skriver är det angeläget att se över arbetsförhållandena inom sjöfarten och för lastbilschaufförer.

Jag förstår inte riktigt Lars Mejern Larssons diskussion här om arbetsvillkoren. Där finns inget särskiljande. Vi har ingen annan åsikt än att det naturligtvis ska vara bra arbetsvillkor. Vi tycker att det är angeläget att se över detta. Det står också tydligt i betänkandet om det.

Anf. 104 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Det är ingen hemlighet att vi socialdemokrater är mer positiva till en utbyggnad av järnvägen än vad regeringen och den borgerliga majoriteten i riksdagen är.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Färdplan för ett
gemensamt europeiskt
transportområde*

Nationsgränser får inte vara hinder när människor ska transportera sig. Därför bevakar vi skrivningarna i vitboken. Vi anser att det som står där ska införas även i Sverige för såväl gods- som persontrafik. Vi tycker således att Sverige ska hänga med och delta i utbyggnaden av snabbjärnvägsnät i Europa.

För 47 år sedan fick Japan sin första höghastighetsbana. I Europa utvecklas höghastighetsbanor i en rasande takt. I Spanien ska alla städer bli uppkopplade till höghastighetsnätet.

Herr talman! I Sverige är majoritetens ointresse oroande. Vi socialdemokrater tycker att det är hög tid för höghastighetsbanor även i Sverige. Frågan är när majoriteten kommer att hänga med på tåget.

Anf. 105 LARS TYSKLIND (FP) replik:

Herr talman! Jag vill deklarera att också vi i Folkpartiet har varit och är mycket positiva till höghastighetsbanor. Det där har vi haft med i ett och annat valmanifest. Att man kan vara positiv till företeelsen som sådan är en sak. En annan sak är att det vi diskuterar nu egentligen inte är det som står i vitboken. Att man skapar ett system för detta är naturligtvis bra. Men i vilken grad vi i Sverige ska börja bygga får den utredning visa som regeringen har tillsatt när det gäller kapacitetshöjande åtgärder inom järnvägsnätet. Man får visa var höghastighetsbanor har sin roll i sammanhanget. Jag tycker nog att vi lugnt kan avvakta det.

På något vis blir det här med att vara för eller emot höghastighetsbanor märkligt. Det är klart att vi ska ha höghastighetsbanor om det är en lämplig åtgärd att införa sådana.

När det gäller vem som är mest positiv till en utbyggnad är det väl bara att konstatera att det trots allt är ett oomtvistat faktum att de infrastruktursatsningar som nu görs är de historiskt största satsningar som gjorts. Det gäller då både väg och järnväg. Om man mäter positiviteten i pengar är väl alliansregeringen väldigt positiv just till järnvägsutbyggnad.

Anf. 106 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Det gläder mig om du, Lars Tysklind, är positiv till en utbyggnad.

Andra europeiska länder har redan infört eller planerar att införa kilometerskatt, som jag tidigare sagt. Jag måste därför till Lars Tysklind ställa frågan: Varför ska utländska åkeriföretag åka så att säga på den infrastruktur som skattebetalare här i Sverige har investerat i? Annars säger vi ju att det är viktigt att transporterna ska bära sina egna kostnader. Vilka alternativ har ni när det gäller att utländska åkare ska göra rätt för sig?

Anf. 107 LARS TYSKLIND (FP) replik:

Herr talman! När det gäller kilometerskatten tror jag att det är viktigt att lite grann bredda diskussionen. Det handlar ganska mycket om åkerinäringen. Men det handlar också om den svenska industrins konkurrenskraft och om att Sverige är ett stort och glest befolkat land som är mycket beroende av långa transporter.

Ett system – som lyfts fram i ett anförande – som Glesbygdverket till exempel sagt är kostnadsdrivande och minskar våra konkurrensmöjlig-

heter bör man kanske vara lite skeptisk till och inte bara köpa rakt upp och ned. Alla system med avgifter som införs måste vara samhällsekonomiskt lönsamma. Om inte ska man naturligtvis avstå från sådana system.

Det har visat sig att de flesta transporter med lastbil i Sverige sker på sträckor kortare än 30 mil. Det blir en fördyring för alla dessa transporter som inte kan föras över till väg och sjöfart. Jag tycker alltså att diskussionen måste breddas. Det handlar inte bara om åkeriägarnas konkurrensvillkor utan också om den svenska industrins konkurrenskraft.

Anf. 108 OLA JOHANSSON (C):

Herr talman! Jag kommer att använda mig av Karin Boyes dikt *I rörelse* och tar mig friheten att av hänsyn till författaren läsa upp hela dikten:

”Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening i vår färd –
men det är vägen, som är mödan värd.

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänds och brödet bryts i hast.

På ställen, där man sover blott en gång,
blir sömnen trygg och drömmen full av sång.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.”

Den vitbok som vi i dag debatterar och som alla talare hittills i stora drag ställt sig bakom har några huvudbudskap.

Den första meningen lyder: ”Transporterna är av grundläggande betydelse för vår ekonomi och vårt samhälle. Rörligheten är vital för den inre marknaden. ... Transporterna bidrar till ekonomisk tillväxt och sysselsättning.”

Men tillgången på olja, konstaterar man, blir knappare. Kostnaden tynger ekonomin samtidigt som alla är överens om att klimatförändringarna *måste* begränsas till 2 procent. Utsläppen av klimatgaser ska minska. Ingen i debatten här – i och för sig inte så många hittills – har ännu haft synpunkter på den ambitionsnivå som slås fast i vitboken när det gäller CO₂-utsläppen. De är kanske till och med onödigt låga. Så bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr. Oändligt är vårt stora äventyr.

Det är glädjande att vi alla verkar vara överens om att utsläppen från transporterna ska minska och om att vi behöver bryta upp från det som varit.

Det är inte *vad* som diskuteras här utan mer *hur*. För nog finns det mål och mening med vår färd, men det är vägen som är mödan värd.

Vi i Centerpartiet vill se ett smalare men vassare EU. Vi tycker att det är bra att man väljer ut de länder som varit mest framgångsrika med att nå sina miljömål och som samtidigt har avreglerat och marknadsöppnat sitt transportsystem som riktmärken när de gemensamma målen för övriga medlemsstater sätts upp.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Färdplan för ett
gemensamt europeiskt
transportområde*

Sverige är ett sådant land. Det tycker jag att vi ska känna stolthet över, men utan att vara nöjda. Redan i dag går mer än 25 procent av våra godstransporter på järnväg. Det är den största andelen i Europa. Den andelen går det säkert att öka, för den mätta dagen är aldrig störst. Den bästa dagen är en dag av törst.

Vi tycker att de i oppositionen, i den mån de samlar ihop sig här – är galet ute när de stöder tanken på att EU ska besluta hur mycket transporter som ska flyttas över från ett transportslag till ett annat.

Är det rimligt att Sverige som redan har mer godstransporter på järnväg än något annat land i Europa ska omfattas av samma procentsats? Ja, kanske, men låt oss då själva få avgöra det och i stället låta oss vägledas av de någorlunda ambitiösa utsläppsmål som satts upp!

Vi behöver också jobba med flaskhalsarna, och säkert behövs i framtiden snabbare tåg. Men det allra viktigaste nu är att resenärerna och transportköparna kan lita på tidtabellerna och på att transporterna når sina mål.

Herr talman! Det bästa målet är en nattlång rast där elden tänds och brödet bryts i hast.

Ja, ibland går det lite fort, till exempel när Sverigedemokraterna ska bestämma sig om koldioxidskatten. De vill utjämna konkurrensnackdelarna mellan olika länders åkare genom att öka kostnaderna – lika mycket för alla.

Detta är intressant, speciellt med tanke på att Sverigedemokraterna i valrörelsen lovade motsatsen, nämligen att åkerinäring och konsumenter inte skulle belastas med extra kostnader, och sade att koldioxidskatt är ett dåligt styrinstrument. Tony Wiklander – om du är kvar här i kammaren: Varför har ni ändrat er?

Kilometerskatt är ett trubbigt instrument; det håller vi med om. Sverige är ett vidsträckt och ett bitvis ganska glest befolkat land. Kilometerskatt är en skatt på just avstånd – en straffskatt på glesbygden – inte på utsläppen av koldioxid.

När vi i Centerpartiet säger att förorenaren är den som ska betala menar vi att de åkerier som lever på att transportera träråvaran hela vägen från skogen ut till hamnarna, och också de som fraktar reservdelar från hamnarna till de avverkningsmaskiner som ska ta ned skogen, inte ska straffas för att några – exempelvis Sverigedemokraterna – tycker illa om att utländska åkare använder sig av våra motorvägar.

En pekpinne till medlemsländerna att de ska införa en allmän kilometerskatt eller annan generell avgift för vägtransporter är just den typ av överstatlig klåfingrighet som vi i Centerpartiet är tveksamma till. Det är lite motsägelsefullt, men inte speciellt förvånande, att de annars EU-skeptiska vänsterpartisterna och miljöpartisterna förordar just detta. Och det är ännu mer förvånande att Sverigedemokraterna gör det.

Herr talman! På ställen, där man sover blott en gång, blir sömnen trygg och drömmen full av sång.

I Europa ligger Sverige långt före när det gäller att avreglera och öppna buss- och järnvägsmarknaden för fler aktörer. Det första steget, att separera infrastrukturen – det vill säga spåren – från trafikansvar skedde 1988. Då hette Sveriges statsminister Ingvar Carlsson. Godstrafiken avreglerades 1996, under kommunikationsministern Ines Uusmann. Separeringen och bolagiseringen av SJ skedde 2001, då Sveriges statsmi-

nister hette Göran Persson och regerade med stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Sedan dess har både godstrafiken och personresorna ökat, trots att Miljöpartiet och Vänsterpartiet varnade för att motsatsen skulle ske. De verkar å andra sidan stå fast vid vad de tyckte då. Är det möjligen Socialdemokraterna som håller på att ändra sig och nu är motståndare till marknadsöppning? Varför? Sedan dess har staten ökat sitt ansvar för att bygga ut infrastrukturen och anpassa den för såväl ökad person- som godstrafik. Transportarbetet har ökat kraftigt, och vi har fått en bättre regional tågtrafik i landet med fler aktörer och ökad konkurrens, vilket har lett till fler resenärer och lägre kostnader.

Den som har sovit för länge på samma ställe riskerar att komma efter.

Herr talman! Vi har haft många debatter i kammaren om detta det senaste halvåret. Med facit i hand tycker jag att vi borde vara överens om att samtliga regeringar, även tidigare, har lyckats relativt väl med att möta de mål som satts upp i vitboken vad gäller att skapa ett gemensamt europeiskt transportområde där de olika transportslagen samverkar och där transporter så långt det är möjligt sker på ett klimatneutralt sätt.

Där stänger vi inte gränser för vare sig utländska åkerier, buss- eller tågföretag. Vi ställer självklart krav på bättre arbetsvillkor för dem som exempelvis kör lastbil men också för dem som arbetar på fartygen, oavsett vilken flagg det är som vajar i aktern på båten.

Herr talman! Till sist vill jag uppmana regeringen att ta tillfället i akt att rädda vad som räddas kan av den svenska sjöfartsnäringen. Svenska fartyg, i den mån de finns kvar, måste kunna konkurrera på likvärdiga villkor med andra europeiska länder. Frågan om hur stort sjöfartsstödet är blir ju ointressant i samma ögonblick som vi inte har någon svensk sjöfart kvar. Riksdagens beslut att införa en tonnageskatt ska genomföras.

För de studenter som nu läser till sjöbefäl i Kalmar och Göteborg behövs en tydlig signal om framtiden för svensk sjöfart. En gemensam EU-flagg, så som den beskrivs i vitboken, skulle kunna vara lösningen om man räds att lyfta frågan om ett svenskt internationellt sjöfartsregister.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr. Oändligt är vårt stora äventyr.

Jag skulle med dessa ord vilja yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 109 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Enligt Andreas Carlgren är EU:s vitbok 2011 i grunden bra, men samtidigt tycker han att den inte går tillräckligt långt när det gäller krav på minskade klimatgaser.

Vi borde redan ha uppfyllt vitbokens förslag. Vi ligger enligt min mening långt efter med arbetet för att minska utsläppen av klimatgaser, sade Andreas Carlgren under Stora Transportdagen den 13 april.

Herr talman! Är detta någonting Ola Johansson bifaller?

Vi socialdemokrater är inte beredda att göra avkall på nödvändiga klimatåtgärder. Vi socialdemokrater tar vårt klimatansvar och vill att kilometerskatt införs. Det skulle vara intressant att höra, herr talman, vad Ola säger om det.

Prot. 2010/11:114
13 juni

*Färdplan för ett
gemensamt europeiskt
transportområde*

Anf. 110 OLA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag var med och lyssnade på Andreas Carlgren den gången, och jag kan hålla med Andreas Carlgren om att EU i sin vitbok möjligen har satt sin ambitionsnivå något lågt. Min tes i detta är dock att det är klimatmålen som ska styra åtgärderna. Generella kilometerskatter eller vägtrafikavgifter, som föreslås här, slår helt fel. Det vi ska jaga är inte transportererna i sig, utan utsläppen.

En sådan åtgärd som föreslås i EU:s vitbok och som vi i Alliansen är tveksamma till innebär att även de klimatsmarta transportererna drabbas, i den mån de utförs av fordon som transporterar de gröna varorna till hamnar samtidigt som det görs på ett klimatsmart, miljövänligt sätt med miljövänliga bränslen.

Anf. 111 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Så här brukar det låta: Varje transportslag ska bära sina egna kostnader.

Varför ska utländska åkeriföretag åka på det som skattebetalarna i Sverige har investerat i infrastruktur utan att göra rätt för sig?

Anf. 112 OLA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Nu har Lars Mejern Larsson ändrat fokus. Nu talar han inte längre om klimatutsläppen, utan nu talar han om nationaliteten hos de chaufförer som kör bilarna och nationaliteten på de nummerplåtar som finns på bilarna. Det har ingenting med klimatet att göra. Detta handlar om att Lars Mejern vill dra kostnadsmässiga gränser för trafiken och transportererna, vilket inte ligger i linje med vad vitboken säger.

Anf. 113 SIV HOLMA (V):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 av Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Transportsektorn ökar fortfarande sina utsläpp av fossila växthusgaser, och detta i sådan utsträckning att det med råge förtar minskningen inom andra samhällssektorer. Vi välkomnar därför att kommissionen har tagit fram en ny vitbok om den framtida europeiska transportpolitiken med en samlad vision och konkreta målsättningar för att minska transportsystemets klimattryck.

Vi är positiva till att kommissionen fastställer specifika utsläppsmål för transportslagen, och till skillnad från utskottsmajoriteten är vi även positiva till att kommissionen formulerat ett konkret mål om att överföra transporter från väg till mer klimatsmarta transportlösningar. Vi menar att en grundläggande syn på inte bara väg- utan också flygtrafiken måste vara att den ska minska, inte öka. På motsvarande vis anser vi att det även hade varit önskvärt med tydligt uttalade mål om att öka de miljövänliga järnvägs- och sjöfartstransporternas marknadsandelar.

Herr talman! Vi ser också positivt på att vitboken tar sikte på att främja arbeten av hög kvalitet och goda arbetsvillkor inom transportområdet. Detta är en viktig förutsättning för att transportsystemet ska kunna fungera såväl effektivt som säkert. Det är helt oacceptabelt att företag i olika medlemsstater kan konkurrera med låga löner och dåliga arbetsvillkor. Möjligheter till social dumpning måste elimineras.

Vi välkomnar mot denna bakgrund kommissionens avsikt att utvärdera EU:s strategi i fråga om sysselsättning och arbetsvillkor. Jag vill även understryka vikten av att uppmärksamma arbetsförhållandena för lastbilschaufförerna.

Herr talman! Vi anser att vi ska kunna dämpa ökningen av den tunga trafiken på våra vägar och i stället styra över gods till järnväg och sjöfart och samtidigt stimulera till renare fordon. Vi vill understryka att det i sammanhanget är viktigt att ta särskild hänsyn till skogsindustrin som saknar alternativ till transport på väg. En möjlig lösning för detta vore, enligt vår mening, att geografiskt differentiera skatten.

Vi anser att kilometerskatt, förutom ur ett miljöperspektiv, kan bidra till en förbättrad kostnadsneutralitet mellan svenska och utländska åkare. Det ska inte vara någon skillnad i skatt och avgifter för svenska och utländska åkeriföretag när de nyttjar infrastrukturen i Sverige. Många svenska åkare missgynnas dock i dagsläget, eftersom utländska åkare kan fylla tanken i ett lågskatteland och med miljömässigt betydligt sämre diesel än vad flertalet av de svenska åkarna använder. Genom att införa en kilometerskatt menar vi att konkurrensnackdelarna gentemot de utländska åkarna skulle minska samtidigt som vi premierar de svenska åkare som jobbar hårt och förbättrar sin effektivitet och sina fordon.

Vi tycker också att det är viktigt att förespråka en nollvision på trafik-säkerhetens område.

Vi invänder vidare mot den underliggande positiva bild som tecknas i vitboken om tågtrafikens avreglering. Vi instämmer inte i att en avreglering stärker järnvägen, tvärtom. Tågtrafikens avreglering och privatisering leder i stället till en försämrad och svåröverblickbar järnvägstrafik med minskad kvalitet när det gäller tider och utbud.

Anf. 114 STINA BERGSTRÖM (MP):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i det som Siv Holma sade.

När jag 1994 röstade mot ett svenskt medlemskap i EU var det bland annat för att jag var rädd för att Sverige skulle tvingas backa på miljöområdet, att vi inte längre skulle kunna ligga i framkant utan tvingas anpassa oss till krafter inom EU som inte hade miljön och klimatet högt på dagordningen utan längst ned.

I dag har vi en annan situation. Sverige har på grund av den svenska regeringens politik hamnat i bakvattnet, halkat efter på miljö- och klimatområdet. Vi har en regering som på flera områden representerar de krafter inom EU som inte har miljön och klimatet högt på dagordningen. Ett sådant viktigt område är transporter.

Jag tycker att det är sorgligt och pinsamt att läsa regeringens och utskottsmajoritetens skrivningar i dagens betänkande. Det är sorgligt att se att man inte kritiserar den låga ambitionsnivån i vitboken. Och det är sorgligt och upprörande att se hur man kritiserar de förslag som ändå är riktigt bra i denna vitbok: ambitionen att föra över transporter från väg till järnväg och vatten och förslaget att införa en kilometerskatt på tung trafik inom hela EU.

Därmed inte sagt att vi i Miljöpartiet är nöjda med EU:s trafikpolitik som helhet. Vi tar forskningens och naturvetenskapens varningar på

allvar och vill snabbt påbörja en minskning av koldioxidutsläppen i Sverige och EU.

Transportsektorn står för nära 40 procent av Sveriges klimatpåverkan och är en nyckel till förändring. Upprepade forskningsrapporter de senaste åren har visat att det behövs både ny teknik, effektivare körsätt och förnybara drivmedel i trafiksektorn. Men det räcker inte för att klara klimatmålen. Trafiken med flyg och bil måste också minska, inte öka som i dag. På det här området talar både EU-kommissionen och Sveriges regering mot forskningen på ett flummigt och oansvarigt sätt.

Professor Lars-Göran Mattsson vid Institutionen för transportvetenskap, Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad, ifrågasätter i KTH:s yttrande över EU-kommissionens vitbok den låga ambitionen för transportsektorn vad gäller utsläppsminskningar. Vitboken slår fast att för att klara målet att begränsa klimatförändringarna till under 2 grader Celsius måste alla samhällssektorer minska sina utsläpp till 2050 med 85–90 procent räknat från år 1990. Men för transportsektorn har man sänkt målet till 60 procent. Dessutom vill EU tillåta att utsläppsväxthusgaserna först ökar med 8 procent till 2030 räknat från 1990. KTH menar att en sådan strategi inte är trovärdig och att det i praktiken torde vara omöjligt eller mycket kostsamt för kommande generationer att sedan så snabbt minska utsläppen så mycket. Professor Mattsson påpekar också att en samlad bedömning av forskningen talar för att ökningen av de totala transportvolymerna måste minskas, helst stoppas.

Vi måste inse att det är vårt ansvar, inte kommande generationers, att minska behovet av transporter. Och det är vårt ansvar att minska klimatutsläppen.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till vår och Vänsterpartiets reservation.

I detta anförande instämde Siv Holma (V).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

10 § Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Anmälades och bordlades
Redogörelse
2010/11:RR5 Riksrevisionens redogörelse om riksrevisorernas årliga rapport 2011

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående redogörelse skulle förlängas till *onsdagen den 21 september*.

Anmälades och bordlades
Finansutskottets betänkande
2010/11:FiU41 Ändringar i insättningsgarantin

Skatteutskottets betänkande
2010/11:SkU34 Vissa förändringar av trängselskatten i Göteborg

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2010/11:AU10 Arbetsrätt

Justitieutskottets betänkanden
2010/11:JuU23 Medling och förlikning – ökade möjligheter att komma överens
2010/11:JuU24 Domstolarnas handläggning av ärenden
2010/11:JuU15 Genomförande av Prövrådsbeslutet – automatiserat uppgiftsutbyte

11 § Anmälan och omedelbar hänvisning av motioner till utskott

Anmälades
Motioner
med anledning av prop. 2010/11:127 Fortsatt svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen
2010/11:U18 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD)
2010/11:U19 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Kammaren biföll talmannens förslag att ovanstående motioner omedelbart skulle hänvisas till utrikesutskottet.

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.36.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till och med 6 § anf. 23 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 6 § anf. 72 (delvis),
av talmannen därefter till och med 9 § anf. 102 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LARS FRANZÉN

/Eva-Lena Ekman

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till EU-nämnden	1
4 § Meddelande om frågestund.....	1
5 § Anmälan om inkommen faktagpromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	2
6 § Granskningsbetänkande	2
Konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU20	2
<i>Inledning.....</i>	<i>2</i>
Anf. 1 PETER ERIKSSON (MP).....	2
Anf. 2 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S).....	5
Anf. 3 PER BILL (M)	7
Anf. 4 KARIN GRANBOM ELLISON (FP)	9
Anf. 5 PER-INGVAR JOHNSSON (C)	11
Anf. 6 PETER ERIKSSON (MP) replik.....	12
Anf. 7 PER-INGVAR JOHNSSON (C) replik.....	13
Anf. 8 PETER ERIKSSON (MP) replik.....	13
Anf. 9 PER-INGVAR JOHNSSON (C) replik.....	13
Anf. 10 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik.....	14
Anf. 11 PER-INGVAR JOHNSSON (C) replik.....	14
Anf. 12 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik.....	14
Anf. 13 PER-INGVAR JOHNSSON (C) replik.....	15
Anf. 14 JONAS ÅKERLUND (SD).....	15
Anf. 15 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	15
Anf. 16 TUVE SKÅNBERG (KD)	17
<i>Information till riksdagen om den nordiska snabbinsatsstyrkan (avsnitt 1.1).....</i>	<i>19</i>
Anf. 17 LARS ELINDERSON (M)	19
Anf. 18 PETER ERIKSSON (MP).....	22
Anf. 19 PHIA ANDERSSON (S).....	23
<i>Förhandsprövning av nya programtjänster (avsnitt 2.5).....</i>	<i>25</i>
Anf. 20 CECILIA BRINCK (M).....	25
Anf. 21 KARIN GRANBOM ELLISON (FP)	27
Anf. 22 TUVE SKÅNBERG (KD)	28
Anf. 23 PETER ERIKSSON (MP).....	28
Anf. 24 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S).....	30
Anf. 25 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	32
Anf. 26 CECILIA BRINCK (M) replik.....	33
Anf. 27 MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik.....	34
Anf. 28 CECILIA BRINCK (M) replik.....	34
Anf. 29 MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik.....	34
<i>Fråga om näringsministerns blogg hos Tillväxtverket (avsnitt 3.2)</i>	<i>34</i>
Anf. 30 KAJSA LUNDERQUIST (M)	34
Anf. 31 PER-INGVAR JOHNSSON (C)	35
Anf. 32 TUVE SKÅNBERG (KD)	36

Anf. 33 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S)	36
Anf. 34 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	37
Anf. 35 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik	37
Anf. 36 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	38
Anf. 37 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S) replik	38
Anf. 38 MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	38
<i>Statsråds roll i marknadsföring av havsövervakningssystem till</i>	
<i>Libyen (avsnitt 4.3)</i>	<i>39</i>
Anf. 39 PETER ERIKSSON (MP)	39
Anf. 40 HANS HOFF (S)	40
Anf. 41 KARL SIGFRID (M)	41
Anf. 42 HANS HOFF (S) replik	42
Anf. 43 KARL SIGFRID (M) replik	42
Anf. 44 HANS HOFF (S) replik	43
Anf. 45 KARL SIGFRID (M) replik	43
<i>Fråga om försök att påverka programinnehållet i Sveriges</i>	
<i>Television (avsnitt 4.5)</i>	<i>43</i>
Anf. 46 PETER ERIKSSON (MP)	43
Anf. 47 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S)	44
Anf. 48 ANDREAS NORLÉN (M)	45
Anf. 49 PETER ERIKSSON (MP) replik	48
Anf. 50 ANDREAS NORLÉN (M) replik	48
Anf. 51 PETER ERIKSSON (MP) replik	48
Anf. 52 ANDREAS NORLÉN (M) replik	49
Anf. 53 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik	49
Anf. 54 ANDREAS NORLÉN (M) replik	50
Anf. 55 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik	50
Anf. 56 ANDREAS NORLÉN (M) replik	51
Anf. 57 KARIN GRANBOM ELLISON (FP)	52
Anf. 58 PETER ERIKSSON (MP) replik	53
Anf. 59 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik	53
Anf. 60 PETER ERIKSSON (MP) replik	54
Anf. 61 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik	54
Anf. 62 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik	54
Anf. 63 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik	55
Anf. 64 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik	55
Anf. 65 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik	55
Anf. 66 TUVE SKÅNBERG (KD)	56
Anf. 67 PETER ERIKSSON (MP) replik	57
Anf. 68 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	57
Anf. 69 PETER ERIKSSON (MP) replik	57
Anf. 70 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	57
<i>Fråga om jordbruksministerns styrning av Jordbruksverket (4.6)</i>	
Anf. 71 PETER ERIKSSON (MP)	58
Anf. 72 HANS EKSTRÖM (S)	59
Anf. 73 CECILIA BRINCK (M)	59
Anf. 74 PER-INGVAR JOHNSSON (C)	61
Anf. 75 PETER ERIKSSON (MP) replik	62

Anf. 76 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik	62	Prot. 2010/11:114
Anf. 77 PETER ERIKSSON (MP) replik.....	63	13 juni
Anf. 78 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik	63	
Anf. 79 HANS EKSTRÖM (S) replik.....	63	
Anf. 80 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik	63	
Anf. 81 HANS EKSTRÖM (S) replik.....	63	
Anf. 82 PER-INGVAR JOHNSON (C) replik	64	
Anf. 83 TUVE SKÅNBERG (KD)	64	
Anf. 84 PETER ERIKSSON (MP).....	64	
<i>Kulturministerns uttalande i ett brev till Svenska Filminstitutet</i>		
<i>(avsnitt 4.7)</i>	65	
Anf. 85 KAJSA LUNDERQUIST (M)	65	
Anf. 86 BILLY GUSTAFSSON (S).....	67	
<i>Avtal om svavelutsläpp i Östersjön (avsnitt 5.1)</i>	69	
Anf. 87 PER-INGVAR JOHNSON (C)	69	
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	69	
7 § Vallagsfrågor.....	70	
Konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU28	70	
Anf. 88 PETER ERIKSSON (MP).....	70	
Anf. 89 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (S).....	71	
Anf. 90 PER BILL (M)	73	
Anf. 91 KARIN GRANBOM ELLISON (FP)	74	
Anf. 92 PER-INGVAR JOHNSON (C)	75	
Anf. 93 TUVE SKÅNBERG (KD)	76	
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	77	
8 § Indelning i utgiftsområden m.m.	77	
Konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU32	77	
Anf. 94 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	77	
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	78	
9 § Färdplan för ett gemensamt europeiskt transportområde.....	78	
Trafikutskottets utlåtande 2010/11:TU22	78	
Anf. 95 MARIANNE ÅHMAN (FP)	78	
Anf. 96 LARS MEJERN LARSSON (S)	79	
Anf. 97 TONY WIKLANDER (SD).....	81	
Anf. 98 MALIN LÖFSJÖGÅRD (M)	81	
Anf. 99 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	86	
Anf. 100 MALIN LÖFSJÖGÅRD (M) replik	86	
Anf. 101 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	86	
Anf. 102 MALIN LÖFSJÖGÅRD (M) replik	87	
Anf. 103 LARS TYSKLIND (FP).....	87	
Anf. 104 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	89	
Anf. 105 LARS TYSKLIND (FP) replik	90	
Anf. 106 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	90	
Anf. 107 LARS TYSKLIND (FP) replik	90	
Anf. 108 OLA JOHANSSON (C)	91	
Anf. 109 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	93	
Anf. 110 OLA JOHANSSON (C) replik	93	
Anf. 111 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	94	

Anf. 112 OLA JOHANSSON (C) replik.....	94
Anf. 113 SIV HOLMA (V)	94
Anf. 114 STINA BERGSTRÖM (MP)	95
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	96
10 § Bordläggning och beslut om förlängd motionstid.....	96
11 § Anmälan och omedelbar hänvisning av motioner till utskott	97
12 § Kammaren åtskildes kl. 17.36.	97

